

T.C.

Marmara Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

**GENÇ YETİŞKİNLERİN EBEVEYN YETKİNLİKLERİNİN EVLİLİK DOYUMU
VE ALGILADIKLARI ANNE-BABA DAVRANIŞLARI AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Müge DUMAN KULA

(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman

Doç. Dr. Seval ERDEN ÇINAR

İstanbul, 2018

ONAY

Müge DUMAN KULA tarafından hazırlanmış olan “Genç Yetişkinlerin Ebeveyn Yetkinliklerinin Evlilik Doyumu ve Algılanan Anne Baba Davranışları Açısından İncelenmesi” konulu bu çalışma 21/11/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

TEZ DANIŞMANI Doc. Dr. Seval ERDEN ÇINAR

JÜRİ ÜYESİ Dr. Öğr. Üyesi Müge AKBAĞ

JÜRİ ÜYESİ Dr. Öğr. Üyesi Berke KIRIKKANAT

İmza

Müge

B. Kırıkkanat

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Yeri ve Tarihi: Bursa- 1992

Lise: İbrahim Önal Anadolu Öğretmen Lisesi (2006-2010)

Lisans: Marmara Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı
(2010-2014)

İş Deneyimi: Staj Ekol Psikolojik Danışmanlık ve Eğitim Merkezi (2013-2014)
Okul Psikolojik Danışmanlığı- Şehit Numan Şeref Datlı İlkokulu
(2014- devam etmekte)

Adres: Ümraniye, İSTANBUL

E-posta: muggeduman92@gmail.com

ÖNSÖZ

Kişinin hayatında sevdiği insanı bulması ve hayatını paylaşabileceğini düşünmesi üzerine attığı ilk adım aile olmaya karar vermektir. Aile kurduktan sonra ise eşler evliliklerini ebeveynlikleriyle taçlandırmak ister. Bizi mutlu eden, güzel şeylere ulaşmak için ise zorlu yollardan geçmenin şart olduğunu, mücadele vermeden zaferler kazanamayacağımızı hepimiz biliriz. İşte bu sebeplerle ebeveynliği kaktüse benzetmek doğru olabilir. Kaktüs diğer bitkiler gibi şirin gözükmese de sabır ve emek gerektirir. Dikenlerini saklamaz, dürüştür. Kendisine karşı nasıl yaklaşılması gerektiği konusunda önceden haber verir. Fakat sevdikçe, ilgilendikçe, ışığını, güneşini, suyunu ayarladıkça çiçekler açar. Tıpkı ebeveynlik gibi... Anne ve babalar da çocuğuna karşı dürüst oldukça, sevgi ve ilgilerinden mahrum etmedikçe çiçek gibi çocukların ve geleceğimizin daha mutlu olmasına katkı sağlayacaktır.

Ebeveynlik çok zor bir rol olmasına karşın mükemmel güzellikte, hiçbir şeyle değişilemeyecek nitelikte olmasının sıklıkla duyulan bir cümleye karşılık gelmesi ve ebeveynin kendini fark etmesi, kendine güvenmesi noktasında ebeveyn yetkinliğine ilişkin yapılan uygulama ve araştırma sayısının yetersizliği bu çalışmayı yapmamda beni motive eden iki önemli sebeptir. İlgili alanyazına katkı sağlamanın yanında her şeye rağmen evlilik ve ebeveynlik gibi insanın mutluluğunu büyük ölçüde etkileyen önemli kavramlarla çalışmış olmaktan onur duymaktayım.

Tez sürecine başladığım andan itibaren benden desteğini esirgemeyen, her defasında bilgisine danışmadan edemediğim ve bana olan yaklaşımıyla rahatlamamı sağlayan çok değerli tez danışmanım Doç. Dr. Seval ERDEN ÇINAR'a şükranlarımı sunarım.

Tez savunma jürimde yer alan değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Müge AKBAĞ'a ve Dr. Öğr. Üyesi Berke KIRIKKANAT'a bu inceliklerinden ötürü teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimimin başladığı andan itibaren gerekli hoşgörüsünü esirgemeyen Okul Müdürüm Selim BAŞ'a, tez sürecimde bilgi ve desteğini esirgemeyen değerli çalışma arkadaşlarım Semra ÇAVDAR, Ece ERDEN ve Cansel ERDOĞAN'a teşekkür ederim.

Ailenin, yaşamda çıkabilecek her türlü zorluğun üstesinden gelebilmek için en önemli güç olduğunu gösteren ve çalışma da konu olan ebeveynlik kavramını tüm özverileriyle gerçekleştiren annem Dilek DUMAN'a, babam Yücel DUMAN'a ve canım kardeşim Aybüke DUMAN'a sonsuz teşekkür ederim.

Son olarak birlikte büyüdüğüm, her türlü zorluğa birlikte göğüs gerdiğim, her daim sıkıntılarımı paylaşan hayat denilen yolda el ele yürüme kararı verdiğim yol arkadaşım, eşim Kaan KULA'ya sonsuz teşekkür ederim.

Müge DUMAN KULA

İstanbul,2018

ÖZET

Bu araştırmada, İstanbul ilindeki genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliklerinin, evlilik doyumu ve algıladıkları anne-baba davranışları açısından incelemek amaç edinilmiştir. Ayrıca genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliklerinin çeşitli demografik özelliklerine göre değişip değişmediği de araştırmada alt amaçları oluşturmuştur. Araştırma nicel araştırma desenlerinden ilişkisel tarama modelinde oluşturulmuştur. Araştırmada olasılık temelli olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun ve kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini İstanbul'un farklı ilçelerinde yaşayan 861'i kadın, 339'u erkek olmak üzere toplam 1200 genç yetişkin anne ve baba oluşturmaktadır.

Verilerin toplanmasında Demir ve Gündüz tarafından Türkçe'ye uyarlanan Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği, Tezer tarafından geliştirilen Evlilik Yaşam Ölçeği ve Yeşilyaprak tarafından Türkçe'ye uyarlanan Algılanan Anne-Baba Davranışları Envanteri kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 23.0 programı ile analiz edilerek tablolar hâlinde sunulmuştur. Analizlerde genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliklerinin evlilik doyumu ve algıladıkları anne-baba davranışları arasındaki ilişkisi ile ebeveyn yetkinliklerinin cinsiyet, yaş, doğum sırası, çocuk sayısı, kendisi ve eşinin öğrenim durumu, aile tipi, evli olduğu süre, çalışma durumu, çalışma yılı ve evlenme şekline göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırmanın değişkenleri arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı tekniğiyle, bağımsız değişken olan evlilik doyumu ve algılanan anne-baba davranışlarının bağımlı değişken olan ebeveyn yetkinliğini yordama gücü Hiyerarşik Regresyon Analiziyle, demografik değişkenlerin etkisinin sınanması ise kategori sayılarına göre Bağımsız Gruplar t Testi, Mann Whitney-U Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Kruskal Wallis-H analizleri ile gerçekleştirilmiştir.

Elde edilen bulgular incelendiğinde;

Genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliğinde evlilik yaşam puanlarının pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordayıcı etkisinin olduğu; evlilik yaşam puanlarının Algılanan Anne-Baba Davranışları Envanterinin standartların belirliliği, çocuk bakımı ve amaçlarına ulaşmada yardımcı olma alt boyutlarının ebeveyn yetkinliğini anlamlı düzeyde yordadığı;

Genç yetişkinlerin bağımsız değişkenlerine göre; cinsiyet, yaş, doğum sırası, çocuk sayısı, kendisi ve eşinin öğrenim durumu, aile tipi, evli olduğu süre, çalışma durumu, çalışma yılı

ve evlenme şekline göre ebeveyn yetkinliğinde ayırt edici değişkenler olmadığı bulgularına ulaşılmıştır. Tek çocuğu olan genç yetişkinlerin iki çocuğu olanlara ve iki çocuğu olan genç yetişkinlerin üç çocuğu olanlara göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Genç yetişkinler, ebeveyn yetkinliği, evlilik doyumu

Algılanan anne- baba davranışları

ABSTRACT

In this research, it was aimed to examine the parental competencies of young adults living in İstanbul in terms of their marital satisfaction and perceived parental behaviors. In addition to the main aim, there were also investigated whether young adults parental competencies different according to various demographic characteristics as sub-problems. The research was conducted in the relational survey model of quantitative research designs. In the research, the snowball sampling method and the non-probability based sampling methods were used. The sample of the study consisted of 1200 young adult mothers and fathers, 861 women and 339 men living in different districts of İstanbul.

Perceived Parental Self Efficacy adapted to Turkish by Demir and Gündüz, Marriage Life Scale developed by Tezer and Perceived Parental Behavior Inventory adapted to Turkish by Yesilyaprak were used as instruments. The data were analyzed by SPSS 23.0 program and presented in tables. In the analyzes, the relationships between the parental competencies of young adults and their perceived parental behaviors were examined. It was also examined whether the parental competencies differed significantly according to gender, age, number of births, number of children, education level of his or her own spouse, type of family, time of marriage, working status, working year and marriage. In order to examine the relationships among the variables of the study Pearson Correlation, to investigate the prediction power of marital satisfaction and perceived parental behavior on parent competence hierarchical regression analysis, were performed. The impact of demographic variables according to the category of independent groups were performed with t Test, Mann Whitney- U Test, The one-way analysis of variance (ANOVA) and Kruskal Wallis-H analysis.

When the findings are examined, it can be seen that there is a positive and significant predictive effect of the marriage life scores of the young adults on the parental competence. In terms of subscales, the perceived parental behavior of the marriage life scores, the child care and the sub-dimensions of help in achieving the goals significantly predicted the parental competence.

According to the independent variables of young adults; gender, age, birth order, number of children, education level of himself and his wife, type of family, duration of marriage,

working status, working year and marital relationship were not found to be distinguishing variables. It was found that young adults having one child differed significantly from young adults having two children, also young adults having two children differed significantly from those having three children.

Key Words: Young adults, parental competence, marital satisfaction

Perceived parental behavior

İÇİNDEKİLER

ONAY.....	i
ÖZGEÇMİŞ	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
TABLolar LİSTESİ	xii
KISALTMALAR VE SEMBOLLER	xiv
BÖLÜM I: GİRİŞ	15
1.1. Problem Durumu.....	15
1.2. Amaç.....	18
1.2.1. Alt Amaçlar	18
1.3. Önem.....	19
1.4. Sayıtlar.....	20
1.5. Sınırlılıklar.....	20
1.6. Tanımlar	20
BÖLÜM II: ALAN YAZIN.....	22
2.1. Öz-Yeterlik Kavramı.....	22
2.1.1. Öz-Yeterlik İnancının Kaynakları.....	24
2.2. Ebeveyn Öz-Yeterliğı (Ebeveyn Yetkinliğı).....	26
2.2.1. Ebeveyn Öz-Yeterlik İnancılarının Gelişimi.....	28
2.2.2. Ebeveyn Yetkinliğı ve Ebeveynlik	29
2.3. Evlilik Doyumu	30
2.3.1. Evlilik ve Aile.....	30
2.3.2. Evlilik Doyumu.....	32
2.3.3. Evlilik Doyumunu Etkileyen Unsurlar	35
2.3.4. Evlilik Doyumunu Açıklayan Kuramlar.....	37
2.3.5. Evlilik Doyumu ve Ebeveynlik	40
2.4. Anne-Baba Davranışları ve Ebeveynlik	40
2.4.1. Ebeveynlik Rolünü Açıklayan Kuram ve Modeller	42
2.4.2. Çocuk Yetiştirme Tutumları.....	47
2.5. İlgili Yayın ve Araştırmalar	48
BÖLÜM III: YÖNTEM	51
3.1 Araştırma Modeli	51

3.2. Evren ve Örneklem	51
3.3. Veri Toplama Araçları	52
3.3.1 Kişisel Bilgi Formu	52
3.3.2 Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği	52
3.3.3 Evlilik Yaşam Ölçeği	53
3.3.4 Algılanan Anne-Baba Davranışı Envanteri(AAD)	53
3.4 Verilerin Toplanması	55
3.5 Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması	55
BÖLÜM IV: BULGULAR.....	57
4.1. Örneklem Grubunun Genel Yapısına İlişkin Bulgular	57
4.2. Genç Yetişkinlerin Evlilik Doyumu ve Algıladıkları Anne Baba Davranışının Ebeveyn Yetkinliğini Yordayıp Yordamadığına İlişkin Bulgular	64
4.3. Genç Yetişkinlerin Ebeveyn Yetkinliğinin Bağımsız Değişkenlerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Analiz Sonuçları.....	67
BÖLÜM V: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	78
5.1. Sonuç ve Tartışma	78
5.1.1. Genç Yetişkinlerin Evlilik Doyumu ve Algıladıkları Anne- Baba Davranışlarının Ebeveyn Yetkinliğini Yordamaya Katkısı	78
5.1.2. Cinsiyete Göre Ebeveyn Yetkinliği	81
5.1.3. Yaşa Göre Ebeveyn Yetkinliği	82
5.1.4. Doğum Sırasına Göre Ebeveyn Yetkinliği	83
5.1.5. Çocuk Sayısına Göre Ebeveyn Yetkinliği	83
5.1.6. Katılımcının Kendisi ve Eşinin Öğrenim Durumuna Göre Ebeveyn Yetkinliği.....	84
5.1.8. Aile Tipine Göre Ebeveyn Yetkinliği.....	85
5.1.9. Evli Olduğu Süreye Göre Ebeveyn Yetkinliği	86
5.1.10. Çalışma Durumuna Göre Ebeveyn Yetkinliği	86
5.1.11. Çalışma Yılına Göre Ebeveyn Yetkinliği	87
5.1.12. Evlenme Şekline Göre Ebeveyn Yetkinliği	88
5.2. Öneriler	88
5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	88
5.2.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler	89
KAYNAKLAR	90
EKLER	105
Ek-1. Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği Kullanım İzni	105
Ek-2. Evlilik Yaşam Ölçeği Kullanım İzni.....	106

Ek-3. Algılanan Anne-Baba Davranışı Envanteri Kullanım İzni	107
Ek-4. Kişisel Bilgi Formu.....	108
Ek-5. Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği (Örnek Maddeler)	110
Ek-6. Evlilik Yaşam Ölçeği (Örnek Maddeler)	111
Ek-7. Algılanan Anne-Baba Davranışları Envanteri (Örnek Maddeler).....	112

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 4. 1. Genç Yetişkinlerin Cinsiyete Göre Dağılımları	57
Tablo 4. 2. Genç Yetişkinlerin Yaşa Göre Dağılımları.....	57
Tablo 4. 3. Genç Yetişkinlerin Doğum Sırasına Göre Dağılımları.....	58
Tablo 4. 4. Genç Yetişkinlerin Çocuk Sayısına Göre Dağılımları.....	58
Tablo 4. 5. Genç Yetişkinlerin Öğrenim Durumuna Göre Dağılımları.....	59
Tablo 4. 6. Genç Yetişkinlerin Eşinin Öğrenim Durumuna Göre Dağılımları	60
Tablo 4. 7. Genç Yetişkinlerin Aile Tipine Göre Dağılımları	60
Tablo 4. 8. Genç Yetişkinlerin Evli Olduğu Süreye Göre Dağılımları.....	61
Tablo 4. 9. Genç Yetişkinlerin Çalışma Durumuna Göre Dağılımları	61
Tablo 4. 10. Genç Yetişkinlerin Çalışma Yılına Göre Dağılımları.....	62
Tablo 4. 11. Genç Yetişkinlerin Evlenme Şekline Göre Dağılımları.....	62
Tablo 4. 12. Ebeveyn Yetkinliği Ölçeği, Evlilik Yaşam Ölçeği ve Algılanan Anne Baba Davranışı Envanterine Ait Örneklem Sayısı, Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Standart Hata Değerleri.....	63
Tablo 4. 13. Ebeveyn Yetkinliği Ölçeği, Evlilik Yaşamı Ölçeği ve Algılanan Anne Baba Davranışı Envanterinin Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Analizi Sonuçları	64
Tablo 4. 14. Genç Yetişkinlerin, Algılanan Anne Baba Davranışı ve Evlilik Yaşam Puanlarının Ebeveyn Yetkinliği Puanlarını Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	66
Tablo 4. 15. Ebeveyn Yetkinliğinin Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	68
Tablo 4. 16. Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	68

Tablo 4. 17. Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	69
Tablo 4. 18. Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği Puanlarının Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	70
Tablo 4. 19. Ebeveyn Yetkinliği Toplam Puanlarının Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA) Sonrası Post-Hoc LSD Testi Sonuçları	71
Tablo 4. 20. Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği Puanlarının Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	72
Tablo 4. 21. Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği Puanlarının Eşinin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	73
Tablo 4. 22. Ebeveyn Yetkinliğinin Aile Tipi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney- U Testi Sonuçları.....	74
Tablo 4. 23. Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği Puanlarının Evli Olduğu Süre Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis- H Testi Sonuçları.....	74
Tablo 4. 24. Ebeveyn Yetkinliğinin Çalışma Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	75
Tablo 4. 25. Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği Puanlarının Çalışma Yılı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	76
Tablo 4. 26. Ebeveyn Yetkinliğinin Evlenme Şekline Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	77

KISALTMALAR VE SEMBOLLER

AAD: Algılanan Anne-Baba Davranışı Envanteri

EYÖ: Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Toplumun temel birimi olan ailenin birliğinin ve bütünlüğünün korunması uzun yıllardan beri varlığını sürdüren bir konudur. Ailenin önemini vurgulayan bu ifadede çocuk, genç veya yaşlı bir bireye “Aile ne demek?” diye sorulduğunda yanıt alamamak gibi bir durum söz konusu değildir. Herkesin aile ile ilgili söyleyebileceği, betimleyeceği şeyler vardır. Aile, bireylere sevgi, şefkat ve bakımı karşılıksız olarak sunduğundan ruh ve beden sağlığının korunmasına destek olan bir toplumsal yapıdır.

İnsanoğlu dünyaya geldiği andan itibaren diğer kişilerle ilişki içerisinde olma yetisine sahiptir (Ainsworth & Bell, 1970). Çocuğun karşılaştığı ilk kişiler aile ortamında yer alan ebeveynleri olmaktadır. Bu yüzden anne ve babasıyla çocuğun kurduğu ilişki çok önemlidir. Aile içindeki ilişkiler ve deneyimler aynı zamanda çocuğun davranışlarının şekillenmesini sağlarken ilerleyen yıllarda hayatındaki diğer kişilerle olan ilişkilerini ve gelecekteki davranışlarını etkileyecektir. İlişkiler esnasında çocuğun istendik davranışlara sahip olması için ebeveynler övgü ve ceza yöntemini kullanırlar. Dolayısıyla çocuğun aldığı övgü veya cezayı kendi davranışıyla bağlantılı mı bağlantısız mı olduğunu anlamasının yolu anne-baba-çocuk ilişkisidir (Yeşilyaprak,1988). İlişkinin temelinde ise anne babasının çocuk yetiştirme yöntemleri yer almaktadır. Sağlıklı kişiliklerin oluşması sağlıklı ilişkilere bağlıdır. Çocuğun ruh sağlığı ve uyumu ile anne babanın davranışları arasındaki etkileşim açıkça gözlenmektedir (Uluğtekin, 1984). Ebeveynler çocuk yetiştirme yöntemleri, tutum ve davranışlarıyla çocuklarının davranışları konusunda model olmaktadır (Eripek, 1982). Çocuğun zamanla özdeşimlerinin de azalmasının etkisiyle kişiliği gelişmekte ve bağımsız bir birey haline gelmektedir. Yetişkin hale geldiğinde çocukluğunun farkında olan birey daha bilinçli ve etkili anne ve baba olabilir (Cüceloğlu,2016). Eric Berne’e göre bireyler kendi ebeveynlerinden etkilenecek oluşturdukları ana baba benlik durumlarının, ileride ebeveyn oldukları zaman davranışlarını ona göre şekillendirdiğini söylemektedir (Aktaran: Dökmen, 1985). Bu doğrultuda genç yetişkin olan anne babaların çocuklarını yetiştirirken diğerlerinin davranışlarına olduğu gibi değil algıladığı gibi tepkiler verdiğinden kendi anne babalarının davranışlarını nasıl algıladıkları önemlidir. Fenomenolojik ve hümanist

psikolojide de gerçeğin objektif olarak ne olduğu değil nasıl algılandığı önemi vurgulanmaktadır.

Anne, baba, çocuklar ve aile büyükleri ile oluşan ailenin kurulmasının ilk adımının evlilik olduğu bilinmektedir. Toplumun yapı taşını oluşturan bu durum farklı iki kişilik yapısının bir araya gelmesiyle gerçekleşir. Kişilerin evlenmeden önceki yaşamları ile kurulan ailenin temelini sağlam olması yakından ilişkilidir. Kişilerin kendilerine uygun olan eş seçmesiyle başlayan evlilik süreci, üzüntü ve sevinci paylaşma ve karşılıklı anlaşmayla devam eder (Acar, 1998). Bu süreç ise ailenin gelişimini ve devamlılığını etkilemektedir. Gladding'e göre evlilik ve aile kavramlarının arasında ilişki olmasına rağmen farklılıklar bulunmaktadır. Evlilikte eşler arasındaki ilişki, birbirlerini tanıma ve anlama ağırlığında olup birbirlerinin gereksinimlerini gidererek birbirlerini yüceltme davranışlarıyla tanımlanmaktadır. Aile de ise sadece eş değil çocuklar ve aile büyükleri de ilişkiye dâhil olmaktadır. (Çelik, 2006).

Evlilik ve eşe dair beklentiye girilmesi ve bu beklentilerinin karşılanmaması sonucu aile içi çatışmalar ve hayal kırıklıkları yaşanmasına sebep olmaktadır (Onur, 2000). Evlilikten olan beklentiler ve gereksinimlerin ne düzeyde karşılandığıysa evlilik doyumunun bir ölçütüdür. Bu durumda eşlerin evliliklerini ve kendilerini objektif olarak değerlendirmesini gerekli kılmaktadır (Tuzcu, 2017). Öznel değerlendirmelerin yapılmasını gerekli kılan evlilik doyumu evliliklerin sağlıklı olarak devam etmesi için en önemli kaynak ve evliliğin devam edip etmeyeceğinin en önemli kanıtıdır (Güngör,2007).

Aile için önemli olan evlilik doyumu kavramı bireyin kendi evlilik ilişkisindeki gereksinimlerinin karşılanıp karşılanmamasına ilişkin algısı olarak tanımlanmaktadır (Tezer, 1986). Evlilik doyumunu etkileyen faktörler ise araştırmalarda merak konusu olmuştur. Bu faktörler hissedilen duygular, eşe bakış açısı, evlilik algısı (Kirby,2005), eşlerin ortak paylaşımları, ekonomik kazançları, birbirlerine karşı olan saygı ve sevgileri, iletişim yöntem ve tutumlarıdır (Sokolski & Hendrik, 1999).

Bradbury ve diğerlerinin (2000) evliliği doğası ile ilgili yaptığı çalışmada çocukların aileye katılması yani ebeveynliğe geçiş süreci, eşlerin geçmişleri ve kişilik özellikleri, aile yaşamında karşılaşılan stresli durumlar ve ailenin buna gösterdiği tepkiler, kültürel bakış açıları gibi durumların evlilik ilişkisini etkileyen bağlamsal faktörler olduğu belirtilmiştir. Ayrıca evlilik doyumunu, evliliğin olumlu özelliklerinin olumsuz özelliklerine göre baskınlığı olarak belirtirken evlilikten duyulan memnuniyetsizliğin, evliliğin olumsuz

özelliklerinin olumlu özelliklerine göre baskınlığı olarak saptamışlardır. Bu bağlamda evlilik doyumunu değerlendirirken yalnızca doyumun derecesini değil evlilikle ilgili olarak kendisi ve eşinin arasındaki ilişkinin gücünün de dikkate alınması gerektiği fikri savunulmuştur. Vurgulanan bu noktayla evlilik doyumunun sadece belli bir zaman diliminin değerlendirilmesiyle belirlenemeyeceği, evlilik sürecindeki değişimleri kapsayacak şekilde bir sürecin takibinin gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Özgüven'e (2001) göre evlilikte iletişim ve etkileşim büyük rol oynamaktadır. Çatışmaların yaşanmadığı evlilik ilişkisi sağlıklı bir iletişimle gerçekleşerek hem kendisinin duygu, düşünce ve tutkularını anlamasına hem de eşinin davranışlarını gerçekçi olacak şekilde değerlendirmesine yardımcı olur. Böylece birbirinden farklı kişilik yapılarının uyumu sayesinde de evlilik ilişkisinin devamı sağlanarak sağlıklı aile yapısına sahip olunur (Kansız ve Arkar, 2011). Ayrıca evlilik ilişkisinin geliştirilmesi ve evlilik doyumlarının artırılması, eşlerin ve çocuklarının ruh sağlığına pozitif yönde etkileyecektir (Aktaran: Canel, 2007).

İlişkilerinin iyi olduğu aile de yetişen çocuklar yaşamlarında başarılı ilişkiler geliştireceklerdir. Aile içindeki ilişkilerin yönetilmesi, daha çok ebeveynlerin sorumluluğundadır. Bu sorumluluk üzerinde yeterli donanımda olmaları ebeveynlik yetkinliğine bağlıdır (Caprara, Pastorelli, Regalia, Scabini & Bandura, 2005). Ebeveyn yetkinliği genel olarak ebeveynlerin, ebeveynliği ne kadar yeterli düzeyde yaptıklarına ilişkin inanç, düşünce ve duygularıdır. Çocuklarıyla olumlu ilişkiler geliştirmenin yolu ebeveynlik becerilerine sahip olmaktır. Anne ve babanın çocuklarıyla kurduğu olumlu ilişkiler, karşılıklı uyumun oluşmasını da sağlayabilir. Bu da ebeveyn yetkinliğiyle mümkündür (Demir, 2013).

Ebeveyn yetkinliği, ebeveyn öz yeterliğine dayanak oluşturmaktadır. Anne ve babaların ebeveynlik görevlerini yerine getirmelerini sağlayarak yaşam süreçlerine etkide bulunur. Bu açıdan öz yeterlik süreçlerinin de destekleyici konumunda ve ebeveyn öz yeterliği için kritik öneme sahiptir. Ayrıca ebeveyn yetkinliği de genel olarak çocuğun gelişimine katkıda bulunma ve anne babaların sahip olduğu ebeveynlik becerileri konusunda önemli noktadadır (de Montigny ve Lacharite, 2005).

Anne ve babaların düşük veya yüksek ebeveyn yetkinliğine sahip olmalarında çocuk gelişimi ile ilgili bilgi, beceri düzeyleri, çocuk yetiştirme yöntemleri, sosyal destek

kaynakları rol oynamaktadır. Bu durum hem çocuklar hem de ebeveynler üzerine önemli etkilere sahiptir (Bağatarhan,2012).

Ebeveyn yetkinliğinin temelini anne ve babaların erken çocukluk döneminde kendi anne ve babalarıyla olan yaşantıları oluşturmaktadır. Ebeveynliğe ilişkin şemalar ve ebeveyniyle olan bağlanmanın niteliği etkilidir. Bu durumda ebeveyn öz yeterlik algısının ebeveynliğine etki eden temel faktör olduğunu kanıtlar niteliktedir (Coleman ve Karraker, 1997). Ayrıca Holloway ve ark. (2005), ebeveyn yetkinliğinin ebeveynlerin kendi ebeveynleriyle olan bağlanma ilişkisi, sosyal destek düzeyi ve öğrenim düzeyiyle ilişkili olduğunu belirtmiştir. Bu açıdan ebeveyn yetkinliği, ebeveynin kendi anne babasıyla olan ilişkisi ve bunları kapsayan evlilik süreci birbiriyle etkileşim halindedir. Tüm bu bilgiler doğrultusunda genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliği, evlilik doyumu ve algıladıkları anne ve baba davranışları açısından incelenmiştir. Araştırmanın problem cümlesi “Genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinlikleri, evlilik doyumu ve algıladıkları anne baba davranışı tarafından yordanmakta mıdır? ” şeklinde belirlenmiştir.

1.2. Amaç

Araştırmanın temel amacı; genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliğinin, evlilik doyumu ve algıladıkları anne baba davranışları açısından incelemektir. Ayrıca ebeveyn yetkinlikleri; cinsiyet, yaş, doğum sırası, çocuk sayısı, kendisi ve eşinin öğrenim durumu, aile tipi, evli olduğu süre, çalışma durumu, çalışma yılı ve evlenme şekli değişkenlerine göre ele alınmıştır. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki alt amaçlara cevap aranmıştır.

1.2.1. Alt Amaçlar

- Genç yetişkinlerin evlilik doyumları ve algıladıkları anne-baba davranışları ebeveyn yetkinliklerini yordamakta mıdır?
- Ebeveyn yetkinliği cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- Ebeveyn yetkinliği yaşa göre farklılaşmakta mıdır?
- Ebeveyn yetkinliği doğum sırasına göre farklılaşmakta mıdır?
- Ebeveyn yetkinliği çocuk sayısına göre farklılaşmakta mıdır?
- Ebeveyn yetkinliği öğrenim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
- Ebeveyn yetkinliği eşinin öğrenim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

- Ebeveyn yetkinliği aile tipine göre farklılaşmakta mıdır?
- Ebeveyn yetkinliği evli olduğu süreye göre farklılaşmakta mıdır?
- Ebeveyn yetkinliği çalışma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
- Ebeveyn yetkinliği çalışma yılına göre farklılaşmakta mıdır?
- Ebeveyn yetkinliği evlenme şekline göre farklılaşmakta mıdır?

1.3. Önem

İnsanoğlunun mutluluğunu etkileyen faktörlerin başında diğer insanlarla kurdukları yakın ilişkiler gelmektedir (Myers & Diener, 1996). Kelley ve arkadaşlarına (1983) göre yakın ilişki, uzun süredir var olan güçlü, sık ve çok yönlü bağımlılıktır. Evlilik ilişkisi, ciddi ask ilişkisi ve ebeveyn-çocuk ilişkisi yakın ilişkiye örnek verilebilir (Aktaran: Güven ve Sevim,2007).

Ebeveynlerle yapılmış çalışmalardaki ortak düşünce ebeveynlerin bilgileri, inançları, tutumları ve hedefleri çocukların gelişimini doğrudan ve dolaylı etkilediği yönündedir. Çocuklar sosyal hayatta kullanması gereken birçok davranışı anne ve babasından model alma yoluyla veya ebeveynlerin çocuk yetiştirme yöntem ve tutumuyla öğrenmektedir (Bornstein & Cote,2006). Anne ve babaların psikolojik durumu, çocuğuna karşı davranışları, yetiştirme yöntemleri, gösterdikleri ilgi ve sevgi çocuğun yetişkinlik döneminin temelinin oluşturmaktadır. Bu araştırma ile ebeveynlerin kendi çocuklarını yetiştirme konusundaki yetkinlik inançlarının oluşumunda kendi anne ve babasının davranışları hakkındaki algıları ortaya koyulacaktır. Anne babaların çocuklarını yetiştirirken kullandıkları yöntemler ve kendi ebeveynlerinin davranışları arasındaki ilişkinin ortaya konmasının gelişim psikolojisine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca anne ve baba arasındaki ilişkinin huzur ve mutluluk dolu olması hem aile hem de toplumun ruh sağlığına olumlu etkide bulunacaktır. Bu açıdan evlilikten doyum alınmasının ve mutluluğun devam etmesinin topluma sağlayacağı fayda göz ardı edilemez (Bradbury & Fincham, 1992).

Literatürde yakın ilişkilere dair yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Fakat evlilik ilişkisi ile ebeveynlerin kendi ebeveynlerinin davranışlarını nasıl algıladıkları ve bu durumun kendi ebeveyn davranışlarını nasıl etkilediği üzerine olan bu çalışmanın literatüre katkı sağlaması açısından önem taşıyacağı düşünülmektedir.

1.4. Sayıtlar

- Örneklem grubunun, evreni temsil edici nitelikte olduğu,
- Araştırmaya katılan katılımcıların ölçme araçlarındaki (Eveveyn Yetkinlik Ölçeği, Evlilik Yaşam Ölçeği, Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri) sorulara içten ve yansız olarak cevap verdiği,
- Araştırma kapsamında seçilen ölçme araçlarının araştırmanın amaç ve içeriğine uygun olduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

- Araştırmaya katılan 1200 genç yetişkinle sınırlıdır.
- Araştırma amaçlarda belirtilen sorularla ve buna bağlı kullanılan istatistiksel tekniklerle sınırlıdır.
- Araştırmadan elde edilen bulgular, katılımcıların ölçeklere verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.
- Araştırma, kullanılan ölçme araçlarının geçerliği ve güvenilirliği sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Genç Yetişkinlik: Ergenlik döneminin sonundan başlayarak, orta yaşa kadar gelen, 20–45 yaşları arasındaki yaşam dönemini kapsayan işe başlama, eş seçimi, eşle yaşamayı öğrenme, toplum içinde makul bir kuruma girme ve bulunduğu ortamlarda diğer insanlarla sağlıklı ilişkiler kurabilme gibi gelişim görevlerini barındıran gelişim dönemidir (Aydın, 2002).

Ebeveyn Yetkinliği: Ebeveynin çocuğunun bakımıyla ve yetiştirilmesiyle ilgili bir takım görevler hakkında sahip olduğu kendi kapasitesine dair yargıları ve inançlarıdır (De Montigny & Lacharite, 2005).

Evlilik Doyumu: Evlilik kurumunun içinde varlığını sürdüren çevresel (eşlerin kararlarda eşitliği, baskınlığı, kazanç, çalışma, problemleri paylaşma vs.) ve kişisel (eşlerin birbirine karşı gösterdiği sevgi tarzı, tutumu, cinsel doyum, iletişim biçimi, eşlerin birbirlerine kendilerini ifade etmesi) boyutlardan eşlerin elde ettiği psikolojik tatmindir' (Sokolski & Hendrick, 1999).

Anne Baba Davranışı: Organizmanın her türlü etkinliğine davranış adı verilmektedir. Organizmanın gözlenebilen ya da gözlenemeyen açık ya da örtük etkinliklerinin tümüdür (Senemoğlu, 2005). Davranış kavramı araştırma da anne babanın davranışı olarak ele alınacak olup çocuğunu yetiştirirken kullandığı yöntemler kapsamında incelenmiştir.

BÖLÜM II: ALAN YAZIN

2.1. Öz-Yeterlik Kavramı

Rotter' ın 1950'lerin ortalarında geliştirilen sosyal öğrenme kuramına daha sonra Bandura ve Mischel tarafından büyük katkılar yapılmıştır. Sosyal öğrenme kuramının temel öğeleri davranışçı kuramlardan türemişlerdir (Hogben & Byrne, 1998). Rotter'e göre insan yaşantısındaki olayları etkileyebilen ayrıca uyarıcı ve pekiştireçler ile de davranışlarını yönlendirebilen bir varlıktır. Bunun için insan davranışlarına daha iyi anlayabilmek adına birey ve çevresini dikkate almak önemlidir (Korkmaz, 2003). Günümüzde ise sosyal öğrenme kuramı deyince akla ilk olarak Albert Bandura gelmektedir. 1960'lı yıllarda sosyal öğrenme ile çalışmaya başlayan Albert Bandura kuramın davranışçılığı savunan ve düşünceler davranışları etkilemediği görüşüne karşı çıkarak kendi oluşturduğu sosyal öğrenme kuramına bilişsel kavramlar eklemiştir (Bandura, 1990). Öz yeterlik kavramının kuramsal temelini de oluşturan bu kuram, 1986 yılında Sosyal Bilişsel Kuram olarak adlandırılmıştır (Bandura, 1997).

“Bilişsel Davranış Değişimi” kapsamında ortaya çıkan öz yeterlik kavramı ilk kez 1977 yılında Albert Bandura tarafından kullanılmıştır (Bandura 1977; Yiğitbaş ve Yetkin 2003; Yardımcı ve Başbakkal 2011; Ersanlı- Kaya, 2013). Bandura (1977)' ya göre öz yeterlik kişinin belli bir performansı göstermek için ihtiyaç duyulan adımları tamamlayıp başarı göstereceğine ilişkin inancıdır. Bu inanç, kişilerin farklı durumlar karşısında nasıl davranacağını etkileyen bilişsel süreçlerdendir.

Literatürde Bandura'nın “self- efficacy” teriminin, yetkinlik beklentisi (Kuzgun,2000; Yiyit, 2001) öz yeterlik algısı (Akkoyunlu ve Kurbanoglu, 2003), öz yetkinlik (Bozgeyikli, Bacanlı ve Doğan, 2009), yetkinlik (Demir, 2013) ve daha yaygın olarak öz yeterlik inancı (Aşkar ve Umay, 2001; Bıkmaz,2002; Morgil, Seçken ve Yücel, 2004; Ekici,2005; Akbulut,2006; Çapri ve Kan, 2006; Hazır Bıkmaz, 2006) olmak üzere farklı ifadelerle kullanıldığı söylenebilir. Farklı ifadeler kullanılmasına rağmen yapılan çalışmalarda Bandura' nın “self- efficacy” terimine atıf yapılmıştır. Bandura' nın literatüre sağladığı bu katkı sayesinde öz yeterlik kavramı araştırmalara konu olmuştur. Farklı araştırmacılar tanımlarken öz yeterliği; bireylerin belli bir performansı başarılı olarak sonuçlandırmaya ilişkin inançları (Eachus ve Cassidy, 2002), belirlediği amaçlarına ulaşma doğrultusunda kararlı davranması için

kapasite ve yeteneğine olan inancı (Ajzen,2002), insan davranışının çevreyle etkileşimini, bireyin görev tercihini, iradesini, çabasını ve başarısını etkileyen inançları (Schunk ve Meece 2005), gelecekte karşılaşma ihtimali bulunan güçlüklerle ne derece baş edebileceğine ilişkin inancı (Aksayan ve Gözüm, 1999) olarak bahsetmiştir. Tanımlardaki ortak nokta bireyin başarısına ilişkin öznel yargısını kapsamaktadır. Bu öznel yargı ise kişinin davranışları, gerçekte doğru olandan çok, neyin doğru olduğu inancıyla şekillendiği düşüncesiyle paralellik göstermektedir. Yani öz yeterlik gerçek bir yetenekten öte kişinin kendi gerçekleştirebileceği performansa olan inancına ve güvenine dayanmaktadır (Çorbacı-Serin ve Girli, 2012).

Öz yeterlik inancı, bir durum karşısında yetkin olduğunu düşünen bireyin duygusal ve davranışsal tepkilerini etkilemektedir. Balcı (2013)'e göre öz yeterlik davranış seçimini etkiler ve sorun çözme konusundaki ısrar seviyesi ile ilişkilidir. Benzer düşüncelere sahip Aşkar ve Umay (2001)' e göre ise öz yeterlik inancı, hedefini belirlemeyi, yaşadığı zorluklar karşısında baş etme gücünü, baş etme gücünün süresi ve düzeyini, çıkan zorluk karşısında ürettiği çözüm yolunun olumsuz sonuçlanması durumundaki tepkilerini de etkiler.

Kişilerin hislerini, düşüncelerini, motivasyon şekillerini ve davranışlarını belirleyen öz yeterlik (Lane ve ark. 2004) hayallerle ve gerçek dışı iyimserlik ile farklı şeylerdir. Aksine, tecrübelerle dayanır. Mantığa dayanmayan risklere girmez. Kişisel kapasitenin ve yeteneklerin daha tarafsız değerlendirilmesini sağlar (Yiğitbaş ve Yetkin, 2003). Bu doğrultuda kişi sorununu çözümleyebilmek için gerçekçi bir şekilde başarabileceğine inanırsa bunu uygulama konusunda da kararlı davranır. “Yapabilirim” düşüncesinin hâkimiyeti kişi de çevresini kontrol edebilme algısı oluşturarak amacına giden yolda uygun davranışlar göstermesi için onu destekler. Yaşadığı zorluklar karşısında baş etme stratejisi geliştirir (Schwarzer, 1993'den Aktaran: Kotil, 2010).

Bireylerin öz yeterlik algılarının yeterlik düzeyinden farklı olması önemli bir ayrımdır. Çünkü insanlar yeterlik düzeyini abartma ya da küçümseme eğilimindedir. Bu eğilime göre de eylem planları yapmakta ve davranışlarını şekillendirmektedir. Eğer birey yeterlik düzeyini küçümseme eğilimindeyse performansını tam olarak gösteremezken abartma eğilimindeyse bu algı performansını olumlu etkilemektedir (Tschannen-Moran ve ark., 1998). Öz yeterlik kişide ne kadar güçlüyse o kişinin gayreti, sebatı ve direnci o düzeyde fazla olur. Yeterli düzeyde öz yeterliğe sahip olmayan kişilerde durumları olduğundan daha

zor görerek karşılaştıkları sorunları çözemezler. Dar bakış açısına sahip olurlar. Öz yeterliliği yüksek olan kişilerse durumları zor görmek yerine zor durumlarda dahi rahat davranarak güvenli ve güçlü adım atarlar (Kaptan ve Korkmaz, 2002). Genel olarak bakıldığında öz yeterliliği yüksek olan bireylerde yapılması gereken iş için gerekli performansa sahip oldukları düşüncesi hâkimdir. Gerekli çabayı göstererek çevresel engellerin başarmalarına engel olmasına izin vermezler. Düşük öz yeterliliğine sahip bireylerse ise hedefe giden yolda çevresel engellerle baş edemeyeceklerini kabul ederler. Ancak yüksek öz yeterliğe sahip bireyler dahi çevrelerini tam olarak kontrol edemezler (Schermmerhorn, Hunt ve Osborn, 1997, Aktaran: Mutlu, 2003 Aktaran: Özkul, 2015).

Bandura' ya (1989) göre öz yeterlik ve performans karşılıklı ilişki içindedir. Bu doğrultuda da kişinin yüksek ya da düşük öz yeterliğe sahip oluşu performansının başarı ya da başarısızlıkla sonuçlanmasını etkileyecektir (Teti & Gelfand, 1991). Ayrıca öz yeterlik farklı yapıları kapsayan ve şartlara göre değişiklik gösterebilen bir kavramdır. Yetenek konusunda benzerlik gösteren iki kişinin öz yeterlik inançlarının birbirinden farklı olması sebebiyle sonuca ulaştıkları başarı seviyesi değişiklik gösterebilir (Bostan, 2014). Bu bağlamda aynı kişinin farklı alanlarda farklı öz yeterliğe sahip olması da göz ardı edilemez ve her alanda üst seviyede öz yeterliğe sahip olması da beklenemez. Kişinin hangi alanda ne kadar öz yeterlik seviyesine sahip olacağı hedefe ya da yaşanan problemin çözümüne yönelik olarak belirlenmektedir (Demir ve Gündüz, 2014).

2.1.1. Öz-Yeterlik İnancının Kaynakları

Bandura (1989) öz yeterlik inancının dört temel kaynaktan beslendiğini savunmaktadır. Performans başarıları, vekâleten deneyim, sözel ikna ile fiziksel ve duygusal durum olan bu kaynaklar birbiriyle ilişkilidir. Bu kaynakların etkileri bilişsel yapıya, nelere katıldığına, neyin hatırlandığına ve deneyimler hakkında nasıl düşündüğüne bağlıdır.

2.1.1.1. Performans Başarıları (Yapılan İşler ve Erişilen Hedefler)

Öz yeterliğe en çok katkısı olan kaynak kişinin kendisinin başarıyla sonuçlanan deneyimleridir. Çünkü bu deneyim benzer işlerde tekrar başarılı olabileceğinin kanıtı olarak ödül etkisi yapmaktadır. Gelecek zamanda kişinin deneyimine benzer durumlara karşı güdülenmektedir. Tam tersi durumda da başarısızlığın tekrarı ve yaşanan aksilikler başarının azalmasına sebep olacaktır. Ayrıca bireyin öz yeterlik inancı güçlüyse yaşanan

başarısızlıklar öz yeterlik algılarını olumsuz etkileyebilir. Yeterlik inançları aktararak genel öz yeterlik inancının oluşumuna katkı sağlar. Güçlü öz yeterliğe sahip olabilmek için kişinin uzun gayretler göstererek başarı yolundaki önlerine çıkan sorunları aşması gerekmektedir. Ayrıca görevlerin zorluk seviyesine dair kişinin bilişsel değerlendirmeleri, performans başarısını etkilemektedir. Kolay görevlerde başarılı olmak, kişinin öz-yeterlik duygusunu değiştirmek için yeni bir bilgi sunmazken, zorlu görevlerin ustalığı, öz yeterliğin güçlü olmasına katkı sağlar (Bandura, 1977).

2.1.1.2. Vekâleten Deneyim (Dolaylı Yaşantılar):

Bireyler sosyal modeller aracılığıyla öz yeterlik inancının oluşumuna katkı sağlar. Bunu yaparken model aldıkları kişileri gözlemleyerek onların başarılarına benzer durumda gösterecekleri performans konusunda fikir ve başarılı olma inancı oluşturur. Model olarak alınan kişilerden etki gücü yüksek olanlar kendini gözlemleyenlere yaşanabilecek sorunlar karşısında baş etme stratejileri konusunda destek sağlayarak öz yeterlik inançlarının gelişimini sağlarlar (Wood ve Bandura, 1989).

2.1.1.3. Sözel İkna

Performansın başarıyla sonuçlanacağına dair bireyin isteklendirilmesi öz yeterlik inançlarını güçlendirir. Bu da bireyin yaptığı davranış karşılığında çevredekilerin olayın başarıyla sonuçlanacağına dair verdiği olumlu geribildirimleri içerir. Fakat kişinin devamlı başarısızlık hali hakimse öz yeterlik inançlarında güçlenme kısa süreli olabilir (Bandura, 1977; Coleman ve Karraker, 1997; Pennell ve ark., 2012)

Diğer kaynaklara göre etkisi daha kısıtlı olan sözel iknadaki geribildirimlerin gerçekçi olması gerekir. Çünkü gerçekçi geribildirimler bireyin daha çok cesarete sahip olmasını sağlayarak başarıya ulaşmak için gayretini arttıracaktır. Sözel ikna yoluyla öz yeterlik inançlarını zayıflatmak, güçlendirmekten daha kolaydır (Wood ve Bandura, 1989). Sözel iknanın öz yeterlik üzerindeki etkisi ikna edicilerin algılanan güvenilirliğine, saygınlığına, uzmanlığına ve güvencesine bağlı olarak değişebilir. Bilginin kaynağı ne kadar inandırıcı olursa performansın değişmesi daha olasıdır (Bandura, 1977).

2.1.1.4. Fiziksel ve Duygusal Durum

Bireyin performansını gerçekleştireceği sıradaki bedensel ve duygusal iyilik halinin varlığı sonucu etkilemektedir. Kendini bedensel ve duygusal açıdan iyi hisseden kişinin çevresi tarafından beklenen davranışı göstermesi muhtemeldir. Kavanagh ve Bower (1985) ruh hali ile öz yeterliğin etkileşim içinde olduğunu belirtmiştir. Kişide olumlu ruh hali hâkimken öz yeterlik ve başarıya ulaşmak için çaba ve ısrar artarken, olumsuz ruh halinin hâkimiyeti başarısızlığın artmasına, öz yeterliğin zayıflamasına sebep olabilir. Ayrıca kişinin mizacı durum karşısında verilecek fiziksel ve duygusal tepkilerini etkilemektedir (Bandura, 1995).

2.2. Ebeveyn Öz-Yeterliği (Ebeveyn Yetkinliği)

Ebeveynlerin çoğu ebeveynlik deneyimini sevindirici, aydınlatıcı ve bazen oldukça canlandırıcı olmak için bulmaktadır. Bununla birlikte, ebeveynlik, genellikle genç ve orta yetişkinlikte karşılaşılan, bugünün annelerine ve babalarına önemli entelektüel, duygusal ve fiziksel talepler getiren en fazla sosyal rolü temsil etmektedir. Ebeveyn olmak, açık bir şekilde, uzun yıllar boyunca çocuğun çocuklarının korunması, güvencesi ve bakımı için düzenli olarak bulunma taahhüdünü gerektirir. Başka hiçbir rol, bu tür gereksiz zaman ve enerji gereksinimlerini taşımamaktadır (Coleman ve Karraker, 1997).

Bandura' nın öncülüğünde başlayan öz yeterlik araştırmalarında bazı araştırmacılar (Gardner ve Pierce, 1998; Judge ve ark., 1997; Judge ve ark., 1998) öz yeterliğin genel olarak ifade edilmesinden genel ve özel olarak ayrılmasının daha doğru olacağını ifade etmişlerdir. Özel yeterlik alanları arasında önem arz ettiği düşünülen konulardan birisi ebeveyn öz yeterliğidir. Ebeveyn öz yeterliği temel bilişsel yapıyı oluşturur. Çünkü ebeveynliğin etkin olarak gerçekleşmesinde duygular, davranışlarını, bilişini ve çocuğun gelişimini etkilemektedir (Dix, 1991).

Ebeveyn yetkinliğinin araştırmacılar tarafından farklı tanımlandığı görülmektedir. Ebeveyn yetkinliği; Teti ve Gelfand (1991)'a göre ebeveynlerin kendilerini üstlendikleri rollerinde yetkin ve etkin olmak için beklentilerinin düzeyi, de Montigny ve Lacharite (2005)' ye göre ebeveynliğe ilişkin görevleri organize etme yeteneğine dair anne babaların inanç ve yargıları, Sanders ve Woolley (2005)'e göre ebeveynlikte karşılaşılan problem çözümüne yönelik ya da problemle baş etmeye ilişkin inancı, Ardelt ve Eccles (2001)'e göre ebeveynlik rolünde kendilerini ne kadar yetkili gördüklerinin sonucu olarak ifade edilmiştir.

Yapılan tanımlardaki ortak nokta ebeveynlik sürecindeki kişilerin algı, yargı ve inançlarına dayanan bilgi ve beceri kullanımınıdır.

Ebeveynlerin kendi çocuklarını yetiştirirken kullandığı roller erken dönem aile deneyimleri tarafından oluşturulmaktadır. Ebeveyn yetkinliği ise ebeveynin anne babası arasındaki bağlanma ilişkisi, sosyal destek sistemi ve eğitim seviyesi ile ilişkilidir (Holloway, Suzuki, Yamamoto ve Behrens, 2005). Ebeveyn öz yeterliği, ebeveynlik performansını etkilemektedir. Bu durumda anne ve babalar görevlerini doğru bir şekilde yerine getirerek çocuğuyla kurduğu iletişim güvene dayalı olmasına özen göstereceklerdir (Freeman, 2006; Coleman ve Karraker, 1998). Ebeveynleri tarafından sevildiğini ve anladığını hisseden kadınların, kendi çocuklarıyla güçlü ve tatmin edici ilişkiler kurma becerilerine sahip olduklarına ilişkin olumlu şemaları olduğu belirtilmiştir (Holloway, Suzuki, Yamamoto ve Behrens, 2005).

Ebeveyn öz yeterliği anne ve babaların çocuklarına karşı davranışlarını, tutumlarını doğrudan etki etmektedir. Ebeveynlerin başarılı ebeveynliklerini gözlemlemek, çocuklara kendi çocuklarının ihtiyaçlarını başarılı bir şekilde karşılayabilecekleri düşüncesini kazandırır. Ayrıca onlara, kendi çocuklarıyla olan iletişimde ortaya çıkan ve performans kazanımı sağlayan ebeveyn davranışı modeli sunar. (Leerkes ve Crockenberg, 2002).

Bandura'ya (1977) göre görevin zorluğu, hedefe ulaşma olasılığını ve performansını yorumlama biçimini etkileyerek öz yeterlik oluşumuna katkı sağlamaktadır. Bu doğrultuda zor görevleri başarmak öz yeterlik üzerinde daha büyük bir etkiye sahiptir. Fakat görevin zor olması başarı olasılığını azalttığından öz yeterliliği zayıflatabilir. Farklı bir olasılıkla zor görevlerde başarılı olmakta öz yeterliği arttırabilir. Ebeveynlik uygulamalarında da görev zorluğu genellikle çocuğun özelliklerine ve sosyal destek sistemine göre belirlenir (Leerkes ve Crockenberg, 2002).

Ebeveynlik sürecinde ebeveynin kendine olan güveni ve çocuklarıyla ilgili yaşadığı problemlerin çözümü konusundaki inancı ebeveynlik yeterlilik algısını oluşturur (Feliciana, 2005). Ebeveyn öz yeterliliği, çocukların öz yeterliliği ve öz yeterliliğini besleyen kaynakları etkilemektedir. Çünkü ebeveyn yetkinliği anne babaların ebeveynlik stratejilerini yönlendirmektedir. Dolayısıyla çocuğun öz yeterlik inancı anne ve babasının ebeveynlik uygulamaları aracılığıyla desteklenmektedir (Arslantürk, 2017).

2.2.1. Ebeveyn Öz-Yeterlik İnançlarının Gelişimi

Coleman ve Karraker (1997) ebeveyn öz yeterliğinin temellerinin anne ve babaların erken çocukluk yaşantılarında kendi ebeveynleriyle olan ilişkileri sonucunda oluşan şemalara ve bağlanma ilişkisinin niteliğine dayandığını savunmaktadır. Kültürel bakış açısıyla yaklaşan Grusec ve arkadaşlarına (1994) göre farklı toplumlardaki çocuk bakımı ve gelişimi birey tarafından içselleştirilerek ebeveynliğe ilişkin düşüncelerini oluşturmaktadır (Coleman ve Karraker, 1997). Ayrıca Goodnow'a (1985) göre, kültürel etkiler ebeveyn bilişlerin, asgari düzeyde etkilemektedir. Çünkü ebeveynler yalnızca kültürel bilgi ve değerlerin pasif alıcıları değildir. Ebeveynler kültürel mesajlarını kendine özgü inanç sistemleri doğrultusunda alırlar.

Ebeveyn öz yeterlik inançlarının oluşumunu etkilediği düşünülen farklı noktaysa çocuk sahibi kişilerin deneyimleridir. Kendi ya da çevresindeki ebeveynlik deneyimlerinden hareketle ebeveynlik sorunlarıyla etkili başa çıkma becerilerini oluşturmaktadır (Coleman ve Karraker, 1997).

Bowlby'ye (1973) göre çocuklar kendi duygularını oluştururken çocukluk dönemindeki yetişkinlerle ilişkilerini baz alırlar. Bu duygular onların yetişkinlik duygularını geliştirir. Ebeveyn davranışlarının kabul edici, sevecen ve duyarlı gibi olumlu olması çocuğun kendini değerli, yetkin ve sevecen hissetmesini sağlar. Zihinsel ve duygusal süreçte yaşanan bu değerlendirme, kişinin olaylara bakışını etkileyen, gelecek tahminleri ve hedeflerine yönelik davranışları konusunda saydam bir çerçeve olacaktır (Leerkes ve Crockenberg, 2002).

Bandura' nın öne sürdüğü öz yeterlik inancının kaynakları, ebeveyn öz yeterlik inançları için de kaynak sağladığı söylenebilir. de Montigny ve Lacharite (2005), Bandura' nın bu çalışmasından hareketle ebeveynlerden annelerin ebeveyn öz yeterliğine etki eden unsurları saptamıştır. İlk unsur, anne olmadan önceki çocuk bakımına ilişkin deneyimlerdir. İkincisi model aldıkları kişilerin deneyimleridir. Annenin öz yeterliğini kuvvetlendirecek üçüncü unsur ise ebeveynliği başarıyla gerçekleştireceğine ilişkin çevresinden gelen sözel iknadır. Anne ve babaların çevresindeki kişiler tarafından çocuğa yaptığı bakımın yeterli olmasının söylenmesi de ebeveyn öz yeterliği için faydalı olmaktadır. Ayrıca sosyal destek sistemiyle birlikte kişinin fizyolojik ve duygusal iyilik halinin oluşturulması da dördüncü unsurdur. Çünkü kişinin kendini iyi hissetmesi öz yeterliğine olumlu yönde katkı sağlarken kötü hissetmesi olumsuz yönde etki edecektir.

2.2.2. Ebeveyn Yetkinliği ve Ebeveynlik

Ebeveynlik uygulamalarının temelini öz yeterlik inançları oluşturmaktadır (Bandura, 1997). Ebeveyn öz yeterliğinin ilk çocuğın doğumundan sonra aile gelişiminde önemli bir adım olduğu düşünülmektedir (de Montigny ve Lacharite, 2005). Sosyal bilişsel kuramda ise aile, ilk bağlamdır. Ailenin yetkin olmasının en önemli ögesi aile içi ilişkilerdeki dinamikleri yönetebilmektir. Anne ve babanın bireysel deneyimleri çocuk yetiştirme konusunda ailenin yetkin olması için gerekli deneyimi sağlar. Bu doğrultuda anne ve babanın çocuklarıyla olan ilişkisi ve doğru tutuma sahip olmaları önemlidir (Pepe, Sobral, Gomez-Fraguela ve Villar-Torres, 2008)

Yüksek öz yeterliğe sahip ebeveynler çocuklarına sorunları çözme konusunda beceri kazandırma konusunda daha gelişmiş yaşantılar sunmaktadır. Emir nitelikli konuşma tarzına daha az sahip olan bu ebeveynler verdikleri çözüm önerilerinde yardımsever ve öğretici olmaya özen göstermektedir. Çocuklarına olan yaklaşımlarında kabul edici ve merhametlidir (Mondell ve Tyler, 1981). Bu anne ve babalar çocuklarının öz yeterliklerinin de gelişiminde destekleyici rol üstlenir (Bandura, 1995). Düşük öz yeterliği olan ebeveynler ise çocuğın negatif yanlarını görerek davranış problemi yaşamasına sebep olabilir (de Montigny ve Lacharite, 2005). Yaşanılan problemlerin çözümünde kullandıkları duygusal yöntemlerin baskı içerdii, ceza uygulamalarının sık olması ve kurulan zayıf ilişkiler olumsuz sonuçların doğmasına sebep olmaktadır (Coleman ve Karraker, 1997). Ayrıca çocuklarıyla olan ilişkilerinde sürekli baskıcı tutum izledikleri bilinmektedir (Bor ve Sanders, 2004).

Jones ve Prinz' e (2005) göre sosyal öğrenme ilkeleriyle bağlantılı olarak çocuklar kendi öz yeterliklerini oluştururken anne ve babalarının davranışlarını izler ve dinler. Düşük öz yeterliğe sahip ebeveynler bu aşamada çocuklarının kendi yeteneklerini nasıl gördüklerini olumsuz olarak etkileyebilecek performans sergileyerek çocukları üzerinde şüphe oluşturabilir. Bu durumda da çocuğın uyumunun zorlaştığı söylenebilir. Ayrıca anne babanın var olan ilişkisinin ve ebeveyn olarak her türlü yaşantılarının çocuğu olumlu ya da olumsuz şekilde etkilediği gerçeği yok sayılamaz. Ebeveynlerin çocuklarına karşı davranışlarını etkileyen özel durumlar, boşanma, doğum sırası, ebeveyn kaybı ve evlilik olduğu söylenebilir. Bu özel durumlar arasında yer alan evlilik sağlıklı bir düzeyde gelişim gösteriyorsa o ailede büyüyen çocukların gelişimi de olumlu açıdan gelişim gösterir. Burgess ve Cottrell'e (1998) göre bireylerin ebeveynleriyle olan ilişkisinin sevgiye dayalı olması ve aileyle yaşanan çatışmanın az olmasının evliliğe olan uygunluğu etkilediği ifade edilmiştir(Atalay-

Yalçın, 2010). Yılmaz (2000) ile Schudlich ve ark. (2004) yaptığı çalışmada eşlerin yaşadığı çatışma ve sıkıntıların çocuklardaki kaygıyı, antisosyal davranışları, saldırganlığı arttırdığını ortaya koymuştur. İyi gitmeyen ve sonucu boşanma olan evlilikler hem çiftleri hem de çocukları psikolojik açıdan olumsuz etkiler. Ayrıca Nehir ve arkadaşlarına (2009) göre evlilik, kişinin hayat kalitesini etkileme konusunda önemli rol oynar. Bu açıdan anne ve babanın birbiriyle ve çocuklarıyla olan ilişkisini incelemenin aileyi ele alan tüm çalışmalarda önemli olduğu söylenebilir.

2.3. Evlilik Doyumu

2.3.1. Evlilik ve Aile

Toplumun en küçük yapı taşı olan aile, toplumun temelini oluşturmakla kalmaz. Toplumun vazgeçilmez unsuru olarak toplumu yansıtıcı rol üstlenir. Bu derece önem taşıyan aile kavramının evrensel tanımını yapmak güçtür. Araştırmacının amacına göre yapılan tanımlar birbirinden farklılık göstermektedir.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Komisyonu (1978);

“Aile; kan bağılılığı, evlilik ve diğer yasal yollardan, aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan bireylerden oluşan; bireylerin cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum ve katılımlarının sağlandığı ve düzenlendiği temel bir toplumsal birim”

şeklinde ifade edilmiştir (Ünal, 1988’ den Aktaran: Bulut, 1993).

Birleşmiş Milletler’ in aileye ilişkin komisyonuna göre aile, kan bağı, kanun ve evlilik yoluyla birbiri arasında akrabalık ilişkileri olan ev halkındaki kişilerden oluşmaktadır (Atalay, 1992).

Gladding’ e (2012) göre aynı evi paylaşan iki ya da daha fazla kişinin biyolojik ve psikolojik açıdan ilişki içinde olduğu ve aralarında akrabalık bağının da bulunduğu birlik aileyi oluşturmaktadır. Aile, farklı iki cinsin evlilik akdiyle bir araya geldiği (Özgüven, 2000) ve aynı evi paylaşan farklı üyelerin farklı rollerinin olduğu, bu rollerde maddi açıdan ortaklık güdüsüne sahip resmi ve toplumsal kurumdur (Özgüven, 2001).

4000 yıllık geçmişi olan ailenin oluşumunun ilk adımı olan evlilik, M.Ö. 2000' li yıllarda Mısır' da başlamıştır. Günümüze kadar süregelen bu toplumsal birim değişikliklere de uğrasa da temel özelliklerini korumuştur. Toplumsal olduğu kadar psikolojik birim de olan aile de çocukların bakımı ve eğitimi, toplumsal ve kültürel değerlerin aktarımı, kişilik oluşumu ve başarıların kazanımı hedef alınır. Bu bağlamda aile, kişilerin yaşamlarında mutlu ya da mutsuz olma durumlarını da etkilemektedir (Özügürlü, 1990).

Evlilik çoğu kişinin hayatında dönüm noktası niteliği taşımaktadır. Süreç içinde çeşitli zorluklar olmasına rağmen mutluluk, sevinç, güven gibi duyguların da yaşandığı yaşam amacı kabul edilebilir. Aileye göre evlilik kavramı daha spesifikdir. Aile bir küme ya da örgütken evlilik farklı cinslerin bir araya gelmesi, yaşamlarını paylaşmaları, çocuk yapma ve yetiştirme amacıyla yapılan kontrattır (Özgüven, 2000). Dönüm noktası olmasının en önemli sebeplerinden birisi ise aynı evi hatta aynı hayatı paylaşma kararı verilmiş olmasıdır. Yaşamlarının evlilikten sonra gerçekleşecek olan zaman diliminde bireysel alışkanlıklarından, kararlarından hatta özgürlüklerinden özveride bulunarak eşinin özelliklerine ve değerlerine hürmet etme, gerektiğinde sabır göstererek bunlara katlanma davranışını içermektedir. Aslında mutluluğun devamını ve birlikteliği sağlayan “ben” yerine “biz” olma ilkesini esas alarak sevgi, saygı, paylaşma ve fedakârlık değerlerini ailede canlı tutmaktır (Çiftçi ve Biçici, 2005). Ayrıca ailedeki birliktelik diğer canlılardaki birliktelikten farklılık göstermektedir (Doğan, 1995). Ailedeki birliktelik bir ‘gestalt’ tır. Yani ailedeki kişiler ailenin tamamından daha fazlasını oluşturur. Ailenin genel durumuyla ilgili bilgi sağlanmak istendiğinde üyelerin bireysel örüntüleri yerine sosyal bağlamdaki ilişki örüntüleri incelenmelidir. Ayrıca ailenin aile olmasını sağlayan ve onları birlikte tutan da bu örüntülerdir (Gülerce, 2007).

Toplumsal kurumlar arasında ilk sırada gelen ailenin temel görevleri insanlığın devamını sağlamak, çocuğun gelişimini ve topluma kabulünü sağlamaktır. Bunun yanında cinsellik, sevgi, aidiyet ve güven duygusunun paylaşımı, korunma ve barınma, kendini gerçekleştirme, gelenek, görenek ve mal aktarımı gibi görevleri vardır. Toplumun düzenlediği temel fonksiyonlar ise biyolojik, ekonomik, koruyuculuk, psikolojik ve eğitim olmak üzere beş ana başlık altında toplanabilir. Biyolojik olarak ailenin var olmasını ve devamını sağlar. Ekonomik olarak ailedeki bireyleri maddi ihtiyaçlarını giderir. Koruyucu olarak aile üyelerini her türlü zararın gelmesine engel olur. Psikolojik açıdan ailedeki duygu

durumunun eşitliğinin korunmasını sağlarken eğitimsel açıdan üyelerin yetiştirilip sosyal ortama kazandırılması görevini üstlenir (Gür ve Kurt, 2011).

Tarhan (2006) evliliği yanan ateşe benzetmiştir. Ateşin yanması içinde devamlı olarak beslenmesi gereklidir. Evliliğin de devamı için yatırım yapılması ve beslenmesi şarttır. Biyopsikososyal kurum olan evliliği çözümleyebilmek için psikolojik, sosyolojik ve biyolojik alt yapısını ortaya koymak gereklidir. Evliliğin ana kuralı vermektir. İki tarafın birbirlerinin gereksinimlerini karşılamaları, paylaşımları sonucunda evlilikte denge sağlanacaktır (Özgüven, 2014). Bu doğrultuda sağlıklı aile ve sağlıklı evlilik kavramı önem kazanmaktadır. Ancak sağlıklı evliliklerin kurulmasıyla sağlıklı aileler oluşacaktır (Beavers, 1985; Lavee, McCubbin ve Olson, 1987; Aktaran: Gladding, 2012). Sağlıklı ailelerde, eşler karşılıklı olarak destekleme, anlaşma, bağlanma, duygularını paylaşma, evliliklerini canlı tutmak adına çaba harcama, birlikte vakit geçirme arzusuna ve güçlü iletişim ağlarına sahip olma, rollerin açıkça ifade edilmesi, yaşanan sorunlara olumlu bir şekilde çözüm bulma davranışları sergilenir (Gladding, 2012).

2.3.2. Evlilik Doyumu

Evlilik kavramının geçmişi her toplumda uzun yıllar öncesine dayanmış olmasına rağmen bilimsel açıdan düzenli çalışmalar 19. yüzyılın ortalarında başlamıştır. Sistematik çalışmalarda evlilik doyumu ve uyumu kavramlarıyla çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir (Kansız ve Arkar, 2011). Bu açıdan insanoğlunun sosyal varlık olması, hayatı boyunca çevresindekilerle ilişki kurmasını gerektirmiştir. Bu ilişkiler ise kişinin yaşam doyumunu etkilediğinden başkalarıyla kurduğu ilişkilerin başında gelen evlilik ilişkisi, kişinin yaşamından doyum almasını sağlayan önemli bir araçtır. Literatür incelendiğinde evlilik doyumu ve yaşam doyumunun anlamlı açıdan ilişkili olduğu (Heller ve diğ., 2006; Perrone-McGovern, Boo ve Vannatter, 2012; Soylu ve Kabasakal, 2016) ayrıca evlilik doyumunun, yaşam doyumunun anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir (Celenk ve van de Vijver, 2013; Ng, Loy, Gudmunson ve Cheong, 2009). Hünler ve Gençöz' e (2003) göre evlilik deneyiminin kalitesi ve bireyin hayat kalitesi ilişki içerisindedir. Bu bağlamda evlilik bireylerin psikolojik sağlıklarını doğrudan etkilemektedir (Hasdemir, 2014). Evlilik doyumu kişilerin iyi oluşunu da etkileyen bir olgudur (Yıldız ve Baytemir, 2016). Kişilerin hayatları için bu kadar önem taşıyan evlilik kavramının içerisinde yer alan kalite, uyum ve doyum kavramlarının literatürde birlikte incelendiği söylenebilir (Karney ve Bradbury,

1995). Ayrıca evlilik kalitesinden bahsedilirken onunla ilişkili olan evlilik uyumu, evlilik doyumu ve evlilik mutluluğu gibi kavramların da kullanılma sebebinin evlilik kalitesinin özel yanını anlatması ve niteliksel olması şeklinde açıklanabilir (Çağ, 2011).

Evlilik doyumu bireylerin evlilik esnasındaki gereksinimlerin giderilip giderilmemesine yönelik algıları (Tezer, 1986), çiftlerin hissettiği kişisel mutlu ve hoşnut olma hali (Hawkins, 1968) ve evli bireylerin evlilik ilişkilerine yönelik duyguları ve bakış açılarıdır (Kirby, 2005). Ayrıca evlilik doyumu olan ilişkilerde eşler farklı konularda ortak karara ulaşarak stres ve kaygı olmaksızın mutlu şekilde devam ettikleri söylenebilir (Özgüven, 2000). Rosen- Grandon'a (1998) göre evlilik doyumu, bireyin eşinin evlilik doyumu düzeyine ilişkin yaptığı öznel değerlendirmesidir. Bu değerlendirme sadece öz bildirim yoluyla ölçülebilir ve bir ilişkiden ziyade bireysel bir koşuldur.

Bradbury ve diğerleri (2000) evlilikte doyum ve doyumsuzluk kavramlarını açıklarken dört bakış açısının gelişim süreciyle kavramsallaştırma ve ölçümünün yapılacağına değinmiştir. Bunlardan ilki doyum veren evliliğin yani evlilikten elde edilen tatminin, evlilikte hiç doyumsuzluğun olmamasıyla karakterize edilemeyeceği anlayışıdır. Sağlıklı evliliklerin çeşitli özelliklerinin olması, evlilik doyumu yüksek olan çiftlerin ilişkilerinin sahip olduğu özellik ve evlilikteki olumlu davranışlara ilişkin merak evlilik doyumunun çeşitli boyutlarının olduğunu evlilik kalitesinin durağan olmadığını göstermektedir. İkinci olarak evlilik doyumsuzluğu hisseden çiftlerin ilişkilerindeki olumsuz özelliklerin olumlu özelliklere göre daha belirgin olduğu bir değerlendirmenin varlığıdır. Üçüncü gelişmede ise evlilik doyumunun evlilik ilişkisindeki tek zaman diliminde değil, zaman içindeki evlilikten duydukları doyumun değişimlerini kapsayacak şekilde anlaşılması gerektiğidir. Dördüncü gelişme ise evlilik doyumu kavramına sosyal bilişsel bakış açısıyla yaklaşılması olmuştur. Bu durumda evlilik doyumu, eş ve ilişkiye yönelik tutum olarak incelenmiştir. Evlilik ilişkisi ve davranışların yorumlanmasıyla evlilik doyumuna karar verilirken evliliğe yönelik tutum seviyesine göre de evlilik doyumu farklılık gösterebilir.

Fitzpatrick (1987) üç tür evlilik şekli ve evlilikten aldıkları doyumun farklı olduğunu ifade etmiştir. İlki eşlerin birbirine bağımlı ve bireyselliğin daha az olduğu geleneksel çiftlerdir. Bu tarz evliliklerdeki eşler olumlu duyguların konuşulmasına özen gösterirler. Fakat kadınlar eşini destekleyerek eşinin de endişelerini paylaşması konusunda teşvik eder. Bu doğrultuda evlilikten alınan doyum artmaktadır. İkinci evlilik şekli androjen davranışlar

sergileyen bağımsız çiftlerdir. Evliliklerinde olumlu ve olumsuz duyguları paylaşıp bağlı olmalarına karşın evlilik doyumları düşüktür. Ayrı çiftler ise bağımsızlıklarına düşkündür. Duygusal açıdan uzaklığa ve bireyselliğe önem verirler. Evlilik doyumları diğer çiftlere göre daha yetersiz olan üçüncü evlilik şekline sahip olan çiftlerin paylaşımları ve bağlılıkları da diğerlerine oranla daha az olmaktadır.

Rosen-Grandon, Myers ve Hattie (2004) evlilik doyumunun on karakteristik özelliğini önem sırasına göre aşağıdaki gibi sıralamıştır:

1. Evlilik istikrarı
2. Eşe bağlılık
3. Cinsel yaşamda güven
4. Güçlü manevi değerler
5. Tanrıya inanma ve dine bağlılık
6. Eşe saygı duymak
7. İyi bir eş olmaya isteklilik
8. Eşi desteklemeye ve memnun etmeye istekli olmak
9. Eş için iyi bir arkadaş olmak
10. Affetme ve affedilmeyi desteklemek (Akt; Çağ, 2011).

Evli çiftlerin saydamlık, duygu paylaşımı ve eşin hissettiğini anlamak, olumsuz yaşantı ve duyguların konuşulması, sevgi ve şefkatin gösterilmesi, aktif cinsel yaşantı, ailenin maddi yaşantısına ve bütçe dengesine katkı sağlanması, gerçekçi yaklaşıma sahip olma, ebeveynleri ve sosyal ilişkileri ihmal etmemek, ilgi duyulan ve hoşlanılmayan durumların en başından belirtilmesi gibi temel prensiplerde anlaşmış olmaları evlilik uyum ve doyumlarını arttırmaktadır (Özgüven, 2001). Buunk ve Vanyperen' e (1991) göre evlilik doyumunun olması yaşanan mutlulukların çoğalması ve eşler arasında yaşanan sıkıntıların azalmasıyla mümkün olmaktadır. Ayrıca Rosen- Grandon (1999), eşlerin karşılıklı olarak ihtiyaç duyulan sevgiyi, bağlılığı birbirine vermeleri, anne baba olma konusunda ve sahip oldukları düşünceler bakımından doyurucu ilişkiye sahip olmalarının evlilik doyumunun ana etmenleri olarak kabul etmiştir. Fakat evlilikte yaşanan doyumu negatif olarak etkileyecek statik ve dinamik risk faktörleri bulunmaktadır (Sayar, 2006). Statik risk faktörleri; yaşanan problemler, düş

kırıklıklarına karşı savunmacı tepkinin verilmesi, anne, babanın veya kendisinin boşanmış olması, evlenmeden önce beraber yaşanması, tanımadan evlenilmesi, farklı dini inanç ve düşünceye sahip olunması, maddi sıkıntıların yaşanması ve genç yaşta yapılan evliliklerdir. Bu faktörlerden birisinin tesir ettiği durumu azaltmak için bir şeyin yapılamaması o faktörün statik risk faktörü olduğunu gösterir. Dinamik risk faktörleri ise eşlerin konuşma biçiminin yıkıcı olması, sorumluluk ve bağlanma düzeylerinin düşük seyretmesi, farklı düşüncelerde yaşanan iletişim çatışmaları, anlaşmazlıklarda ortak nokta bulunmaması, mühim konularda değişik tutum sergilenmesi ve inançlarını birlikte yaşamakta zorluk çekmeleridir. Bu faktörlerde statik risk faktörlerinin aksine biraz gayret, düşünme ve seçim değişikliğiyle farklı sonuçlar elde edilmesi mümkündür.

2.3.3. Evlilik Doyumunu Etkileyen Unsurlar

Evlilik doyumunu etkileyen unsurlar araştırmacıdan araştırmacıya farklılık göstermekle birlikte temelde benzer etkenlerden bahsedilmektedir. Sırasıyla farklı araştırmacılara göre evlilik doyumunu etkileyen unsurlara yer verilecektir.

Spanier ve Lewis (1980) çalışmasında evlilik doyumunu etkileyen faktörleri evlilik öncesi faktörler, sosyal- ekonomik faktörler ve kişiler arası ilişki faktörleri olmak üzere üç başlık altında toplamıştır. Evlilik öncesi faktöründe kişilerin evlilik yaşantısından önceki benzerliklerini içerir. Bunlara dini inanç, sosyal statü, eğitim düzeyi, yaş ve zekâ örnek verilebilir. Kişilerin benzer özellikleri arttıkça uyumları artarak evlilik doyumlarının da artmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca evlenmeden önce şahit oldukları kendi anne babasının evlilik ilişkisi ve çocuklarıyla olan ilişkileri de bu faktör kapsamındadır. Çünkü ebeveynle olan ilişkinin olumlu ve çocukluğunun geçtiği ortamın sağlıklı olması evlilik kalitesini etkilemektedir. Sosyal- ekonomik faktörler içerisinde evde yaşayan kişi sayısı, kadınların çalışma konumu ve ekonomik durum yer almaktadır. Kişiler arası ilişki faktörü ise çevresel unsurlar yerine eşler arasındaki samimi ve yapay olmayan ilişkileri içerir. Eşlerin birbirine karşı hissettikleri olumlu duygular, rollerini benimseyip role uygun davranmaları, rol paylaşımını ve birbirlerini tamamlayabilmeyi, iletişim ve etkileşim içinde olmalarını kapsar.

Özgüven (2001) ise evlilik doyumunu etkileyen unsurları bireysel, aileye ilişkin ve sosyo-ekonomik olmak üzere üçe ayırmıştır. Bireysel unsurlar, cinsiyet, yaş, daha önce evlilik yaşayıp yaşamadığı eğer evlendiyse sayısı, eşlerin sağlık ve fiziksel boyutundan memnuniyet dereceleridir. Aileye ilişkin unsurlar, eşlerin yaş farkı, evlenme şekilleri, evdeki

sorumlulukların paylaşımı, duygu ve düşüncelerini aktarmadaki başarı, yaşanan tartışmalar ve daha ciddi boyuta taşınma sayısı, cinsel tatmin, çocuğun olup olmaması varsa çocuk sayısı, bakımı ve eğitimi kapsar. Sosyo-ekonomik unsurlar ise ailenin maddi durumu ve eşlerin maddi duruma katkısı, mesleki düzeyi ve eşlerin iş tatminidir.

Hünler ve Gençöz (2013) evlilikte problem çözme becerisinin, Blum ve Mehrabian (1990) çiftlerin mizaç yapısının benzerliğinin ve olumlu mizaca sahip olmalarının, Long ve Andrews, (1990) eşlerin sağlıklı huylarının olmasının evlilik doyumunu etkilediğini çalışmalarında yer vermiştir. CİSEAD (2014) evlenme yaşının, evlilikte geçirdikleri zaman diliminin, eğitim seviyelerinin, cinsel yaşamlarının, çocuklarının olup olmamasının, cinsiyet rolüne uygun davranıp davranmamalarının, iletişim biçimlerinin ve empati kullanıp kullanmamalarının, yüklemelerinin, ihtiyaçlarını tamamlama seviyelerinin, sosyo-ekonomik durumlarının, aile yaşam döngülerinin ve mesleki yaşamdaki pozisyonlarının evlilik yaşamındaki uyum ve doyumu etkileyen faktörler olarak belirlemiştir.

Yukarıdaki araştırmacılardan farklı olarak çalışmalarda da incelenen evlilik doyumunu etkileyen unsurlar temel başlıklar şu şekildedir (Bradbury, Fincham, 2000; Chapin, Chapin, Sattler, 2001; Feeney, 2002; Fitzpatrick, 1988; Markman, 1990; Rosen-Grandon, 1999; Synder, 1997' den aktaran Canel, 2007):

1. Evlilik yaşamındaki duygusal yakınlık,
2. Sorunların çözümünde kullanılan iletişim biçiminin seviyesi,
3. Çatışma çözme becerisine sahip olma,
4. Evlilikte şiddetin varlığı,
5. Eşlerin beraber geçirdikleri zaman dilimi,
6. Maddi sıkıntılar nedeniyle yaşanan sorunlar,
7. Cinsel yaşantıda tatminsizlik,
8. Cinsiyet rollerine ve rol beklentilerine uygun davranış sergileyememe,
9. Eşlerin kendi ailelerinden edindikleri tecrübeler,
10. Çocuk sahibi olduktan sonra evlilikte çocuk sebebiyle yaşanan problemler.

2.3.4. Evlilik Doyumunu Açıklayan Kuramlar

Evlilik doyumunu konu edinen çalışmaların temelini dayandığı kuramlar bulunmaktadır. Bunlardan sıklıkla kullanılan kuramlar ; “Sosyal Mübadele Kuramı”, “Sosyal Öğrenme Kuramı”, “Bağlamsal Model”, “. Kişiler Arası İletişime Dair Sosyal Biliş Kuramı”,

2.3.4.1. Sosyal Mübadele Kuramı

İkili ilişkilerin oluşmasını, devam ettirilmesini ve sonlandırılmasını inceleyen bu kuram 1959 yılında Thibaut ve Kelley tarafından geliştirilmiştir. Sosyal Mübadele Kuramının temel kavramları ödül, bedel, karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyidir. İkili ilişkilerdeki bağımlılığı açıklamayı amaç edinen bu kurama göre bireyin bağımlılığı yüksekse doyum düzeyi düşük olsa bile ilişkisini devam ettirmek isteyebilir. Bu doğrultuda ilişkideki bağımlılık ve doyumun incelenmesinde kullanılan kriterler farklıdır. Karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi kavramını bu kriterler oluşturmaktadır. Eğer kişi karşılaştırma düzeyini dikkate alıyorsa ilişkisindeki doyum, seçenekler için karşılaştırma düzeyini dikkate alıyorsa ilişkinin devamlılığını değerlendirdiğini göstermektedir. Ayrıca kişilerin davranışları ödül- bedel mübadelesine dayanmaktadır. Ödül ilişkideki doyumun alınmasını sağlayan şeyler iken bedel performans engel olan durumlardır. (Hovardaoğlu, 1996). Ödül- bedel ilişkisinde yaşanan istikrar, evlilik doyumuyla ilişkilidir. Ödül olarak kabul edilecek olan cinsel yaşantıda doyum, güvende olduğunu hissetme, kişinin sosyal hayatındaki pozisyonu evlilik doyumunu olumlu yönde etkilerken baskıya maruz kalma, maddi sıkıntılar evlilik doyumunu, ilişkinin kalitesini düşürdüğünden olumsuz yönde etkilemektedir (Karney ve Bradbury, 1995).

2.3.4.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal Öğrenme Kuramı, ailelerin geçirdiği aşamalarda etkilenme şekillerini ve geliştirdikleri davranış kalıplarını ortaya koymayı amaç edinmiştir. Bu evreler; flört, evlilik, çocuklar, yaşadıkları yerler, meslek yaşantısındaki değişiklikler, çocukların okula başlaması, sosyo-ekonomik açıdan yaşanan değişimler, çocukların üniversite ya da evlilik yoluyla evden ayrılması ve emekliliktir. Evrelerin herhangi birisinde yaşanan işlevsiz davranışlar düzeltilmeden diğer evreye geçerse o evrede devam etmektedir (Nazlı, 2011). Ayrıca bu evrelerin hepsinde çocuklar anne babalarının her türlü davranışlarını gözlemlerler. Anne babanın evlilik ilişkilerini ve birbirlerine karşı davranışlarını inceleyen çocuklar, şemalarını

oluşturarak gelecekteki davranışlarının şekillenmesini sağlar. Kendileri yetişkin olup evlendikleri zaman anne babasını rol model olarak eşine gözlemlerine göre davranış sergiler. Anne ve babası ilişkilerinde neye ne zaman ödül- ceza veriyorsa çocuklarda eşlerine o şekilde ödül-ceza stratejisi uygulama olasılığının yüksek olduğu söylenebilir (Bandura, 1977). Bu bakımdan eşler ödül ve cezaları kendilerine has yollarla yorumlamaktadır. Dolayısıyla ilişkide yaşanan sorunu belirleme de kişilerarası yanlış kavramaların rolü yok sayılamaz. Eşlerin sorunlarının çözümünde bu yanlış kavramalar sorgulanmadığından problemin devam etmesine sebep olunmaktadır (Anar, 2011). İlişkideki sorunun çözülerek evlilik doyumunun artması için eşlerin kişilerarası ilişkide kullandıkları gözlem yoluyla oluşturdukları ilişki biçiminin saptanmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

2.3.4.3. Bağlamsal Model

Bağlamsal modele göre eşlerin davranışları etkileşim halindedir. Birisinin davranışına karşılık eşi de aynı hızla tepki verir. Verilen bu tepki, eşlerin davranışlarının oluşmasını sağlayan bağlamla ilgilidir. Yakın ve uzak olmak üzere ikiye ayrılan bağlam ise bu davranışlara etki eden psikolojik şartlar ve değişkenlerdir. Yakın bağlam eş davranışı gerçekleşmeden önceki duygu ve düşünceler iken uzak bağlam daha kalıcı kişilik özellikleriyle ilişkilidir. Yakın ve uzak bağlam arasındaki ilişkiye dayanarak evlilik doyumu hakkında fikir edinmeyi sağlayan bağlamsal modele göre uzak bağlam ve doyum arasındaki ilişki yakın bağlam aracılığıyla gerçekleşmektedir (Braudbury ve Fincham, 1988).

2.3.4.4. Kişiler Arası İletişime Dair Sosyal Biliş Kuramı

Miller ve Steinberg tarafından 1975 yılında ortaya konulan bu kuram kişilerin diğerleri hakkında nasıl düşündüğünü açıklamaya çalışmaktadır. Bu kurama göre evlilik doyumunun yüksek olmasının koşulu, çevredeki insanların algılarını dikkate almaksızın eşini değiştirmeye çalışmadan kabul etmektir. Bu durum kişinin eşine karşı eşitlikçi yapı sergilediğini göstermektedir. Kişinin bilişsel şemaları ve sahip olduğu bilgi bankası evlilik doyumuna etki etmektedir (Gökmen, 2001).

2.3.4.5. Yükleme Kuramı

Weiner'a (1985) göre insan davranışlarının altında daha önce muhatap oldukları davranış veya olaylara ilişkin hükümleri ya da kişinin algıları yatmaktadır. Davranışın sonucundaki

yargıları ya da algıladığı neden daha sonra göstereceği davranışı etkiler. Yükleme kuramının evlilik doyumu bakışı ise nedensel yüklemeler ve sorumluluk yüklemeleri kavramları ile açıklanmasıyla ortaya konmaktadır. Nedensel yüklemeler olayın oluşmasını sağlayan etkenler olarak belirlenmekte ve odak, istikrar, kontrol ve genellik boyutlarını kapsamaktadır. Sorumluluk yüklemeleri ise kişinin olaya dair hesap verebilirliğini içerir (Bradbury ve Fincham,1988).

2.3.4.6. Bağlanma Kuramı

Bağlanma kuramını geliştiren Bowlby ilk çocukluk yıllarında anne ile oluşturulan yaşantıların yetişkinlik yıllarında diğer kişilerle olan ilişkilerinde rehber niteliği taşıyacağını düşünmektedir. Ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkiler, çocuğun zihinsel temsillerini oluşturarak yetişkinlik yıllarındaki yakın ilişkilerinde model görevi görmektedir. “İşsel Çalışma Modelleri” olarak isimlendirilmekte olup yetişkinlikte kurulan yakın ilişkilerin, duygu ve davranışların bu model çerçevesinde geliştiği belirtilmiştir (Gökmen, 2001). Hazan ve Shaver’e (1994) göre evlilik doyumu çocukluk yaşamında anne ve çocuk arasındaki güvenli bağlanma ilişkilerine göre değişiklik göstermektedir.

2.3.4.7. Sevginin Evrimi Kuramı

Wilson (1981) tarafından geliştirilen Sevginin Evrimi Kuramına göre evlilik doyumu korunma, koruma ve cinsellik olmak üzere üç gereksinimin giderilmesine bağlıdır. Korunma ihtiyacı dünyaya gelinen andan itibaren zorunludur. Çünkü anne babası tarafından korunmak zorunda olan çocuk büyüyüp evlendiğinde bunun devamını sağlayacak eşi bulmaya çalışırlar. Bu yüzden bazen eşler çocuk gibi davranışlar sergileyerek korunma ve koruma ihtiyacı hissederler. Cinsellik ihtiyacı ise bu kuramdaki evlilik doyumunu açıklamadaki en önemli kavramdır. Cinselliğin amacı çoğalmak olmakla birlikte erkek ya da kadın açısından görülme biçimi değişiklik göstermektedir. Kurama göre erkek için çok eşlilik görülebilir. Çünkü erkek çok sayıda çocuğa sahip olmak ister. Fakat kadının çocuk sahibi olma sayısı sınırlı olduğundan iyi baba olacağını düşündüğü eşle evlenmek ister. Ayrıca insanlar hayatlarında bir kez evleneceğine dair bir kriter bulunmamaktadır. Çocukların büyüdükları zaman evden gitmesiyle birlikte eşlerin arasındaki bağın kaybolacağını savunmaktadır (Hortaçsu, 2003).

2.3.5. Evlilik Doyumu ve Ebeveynlik

Bradbury ve diğerlerine (2000) göre çocuklar, anne ve babasının evlilik hayatına ilişkin bilgi kaynağı olarak görülebilmektedir. Aynı zamanda Belsky' e (1981) göre karşılıklı olarak birbirini etkileyen evlilik ve çocuk arasındaki ilişki karmaşık bir yapıya sahiptir. Ortak ebeveynlik ilişkisi, çocuğu yetiştirirken ebeveynlerin arasındaki mevcut işbirliği ve bağlılık olarak tanımlanmaktadır (Weissman & Cohen, 1985). Bu ilişkiyse eş ilişkisini, ebeveynliği ve çocuk yetiştirme konusunda ebeveynlerin uyumunu etkilemektedir. Ayrıca ortak ebeveynlik ilişkisi, aile üyeleri ve ailedeki ilişkiler konusunda ek destek sağlayabileceği gibi ek streste yaratma konusunda aracı rolüne sahiptir. (Feinberg, 2003).

Ebeveynlik konusunda verilen eş desteği de evlilik doyumunda önem arz etmektedir. Bu durum eşin gösterdiği destekle birlikte algılanan desteği de kapsamaktadır. Verilen desteğin sağlıklı olması çocuğu ve ebeveynin çocuğa gösterdiği ebeveynlik kalitesini de etkilemektedir. Babanın eşini desteklemesi, annenin çocuğuna yönelik bakımını ve beslenmesinin niteliğine olumlu şekilde katkı sunar. Eğer eşlerin arasında sağlıklı olmayan ilişki söz konusuysa anne bu eksikliği gidermek için çocuğuna karşı daha fazla ilgi göstererek hem ilişkinin olumsuz etkilenmesine hem de çocuğun özerkliğinin engellenmesine sebep olmaktadır (Kessler & Yalom, 2006). Ebeveynler böylece çocuklarının kişiliğinin oluşumuna ve anne baba olduğunda göstereceği davranışlara katkı sağlar. Aile içi ilişkileri sağlıklı olan çocukların yetişkin olduklarında dışa dönük, özgüvenli, davranışlarında tutarlılık taşıyan ve otokontrole sahip bireyler olması beklenmektedir (Akça, 2012). Bu bağlamda anne babanın kendi arasında ve çocuğa yönelik davranışlarının çocuğun gelecek yaşantısını etkilemesi kaçınılmazdır. Çevresindeki insanların davranışlarına göre kendi davranışlarını oluşturan çocuk, dünyaya gelmesiyle birlikte ilk olarak anne babasının davranışlarını öğrenir. Ebeveyn olduğunda ise kendi çocuğuna yönelik vereceği tepkinin, takınacağı tutumun ve göstereceği davranışın kendi anne babasının davranışlarından etkilenecek oluştuğu söylenebilir.

2.4. Anne-Baba Davranışları ve Ebeveynlik

Çocukların erken öğrenme deneyimleri sonraki yaşamlarında önemli yer oynamaktadır. Erken öğrenme deneyimlerinin büyük kısmı ise anne ve babanın çocuğa yönelik gösterdiği davranışlardan oluşmaktadır. Yavuzer'e (2004) göre çocuk dünyaya gelmesinin ardından

uyum mücadelesi içine girer. Bu mücadeledeki en büyük destekçisi olan anne babası, çocuğun yaşamı boyunca özdeşim kurduğu kişilerdir. Onları örnek alıp taklit ederek yaşantılara karşı nasıl davranması gerektiğini öğrenir. Çocuğun kendini ifade etmesi, geliştirmek için çaba harcaması, potansiyelini ortaya koyması, iyi veya kötü davranış sergileyip sergilememesi konusunda da ailenin rolü önemlidir (Baumrind, 1980).

Sfaonkoff ve Phillips'e (2004) göre ise erken çocukluktaki gelişim süreci neredeyse her açıdan yani beyin gelişimindeki sinirsel bağlamanın oluşumundan, sosyal çevreyle etkileşimine ve kültürel deneyimlerin aktarımına kadar birikimli olarak karşı karşıya kalınan ortamlardan ve tecrübelerden etkilenir. Bu bağlamda çocuğu kişilik oluşumunda erken çocukluk yıllarının önemi göz ardı edilemez. Freud, Adler, Horney, Ericson, Rogers kişilik gelişiminde çocukluk yıllarının önemini vurgulayan kuramcılardandır. Freud, kişiliğin oluşumunu ilk altı yıldaki deneyimlerle açıklarken Adler yaşamın ilk birkaç yılın önemli olduğuna vurgu yapmıştır. Fakat Adler bu süreçte anne ve babanın etkisine değinerek çocuğun sorun yaşamasına sebep olacak iki tür anne baba davranışı olduğunu ileri sürmüştür. İlki şımartma tehlikesi doğuran anne baba davranışıdır. Bu davranış kapsamında anne baba çocuğun özerkliğini elinden alarak aşırı koruma sağlar ve aşırı özen gösterir. Diğer ise ihmal eden anne baba davranışıdır. Bu durumda da anne baba çocuğuna karşı soğuk, sevgiden yoksun, az ilgi gösteren ve kuşkucu pozisyonundadır. Çocuk büyüdüğünde samimi ilişkiler kurmakta zorlanabilir. Karen Horney, çocukluk dönemindeki kusurlu kişiler arası ilişkiler konusunda çalışmalar yapmıştır. Ayrıca anne babanın doğrudan ya da dolaylı hâkimiyeti, tutarsız davranışları, sevgi ve saygı konusundaki yoksunlukları, fazla ya da az olmak koşuluyla ilgi, sorumluluk verme, korumacı davranma, sözlerin tutulmaması, çocukları arasında ayrımcılık yapma, çeşitli sıkıntılarda anne ya da babayı seçmesini isteme gibi davranışlarının çocuğun kaygı duygusunu güçlendirdiğine değinmiştir. Çocuklar yetişkin bireyler olduklarında bu kaygılar onları etkilemeye devam eder. Ericson çeşitli gelişim aşamaları belirlemiştir. Bu gelişim aşamalarında anne babaların ve çevredeki bireylerin çocuklara karşı olan davranışlarının çocukların yetişkinlikteki güven, özerklik, girişkenlik, başarı, kimlik kazanma, yakınlık kurma, üretkenlik ve benlik bütünlüğüne sahip olma davranışlarını etkilediğine vurgu yapmıştır. Rogers anne babaların çocuklara karşı yaklaşımının pozitif olması gerektiğini ifade eder. Çocuk ebeveyninin istemediği bir davranışı gerçekleştirdiğinde dahi koşulsuz olumlu kabulle yaklaşarak ebeveyni tarafından sevgi ve değer duygusunu yaşaması ve istenmeyen davranışın sebeplerinin açıklanması

gerektiğini vurgulamıştır. Rogers’a göre anne babanın çocuğa karşı davranışları her zaman onu kabul etme yönünde olmalıdır (Burger, 2006).

Anne babalık stilleri, davranış ve uygulamaları birbirinden farklı anlamlar taşımasına rağmen Türkiye’de yapılan çalışmalarda çoğunlukla anne baba tutum ve davranışları şeklinde adlandırılmıştır (Sümer, Aktürk ve Helvacı, 2010). Darling ve Steinberg (1993) bu iki kavramın ayrı incelenmesinin sosyalizasyon süreci açısından daha iyi olduğunu belirtmiştir. Sosyalizasyon süreci, çocuğun uyumunun sağlanması için sahip olması gerek tutum ve davranışların anne baba tarafından çeşitli yollarla çocuğa aktarımından oluşmaktadır. Anne baba davranışları ve uygulamaları çocuğun hedefe yönelik davranışı için gerçekleştirilirken anne babalık tutumları hedefe yönelik olmayan durumlar içindir. Anne babalık stili çocuğun büyüdüğü ortamdaki anne babanın ses tonu, beden dili, dikkatsiz olması, öfke patlamaları gibi her yönüne ait davranışlarını içerir. Ayrıca anne babalık stili, ebeveynin çocuğa çocuğunda ebeveynine karşı olan davranışına değil, tutumuna yöneliktir. Darling’e (1999) göre ise, ebeveynlik stili, anne babanın her ortamda çocuğa karşı davranışlarının göstergesidir.

2.4.1. Ebeveynlik Rolünü Açıklayan Kuram ve Modeller

Ebeveyn davranışları çocuğun gelişimi üzerinde önemli derecede etkiye sahiptir. Kişilerin ebeveyn olmayı öğrenme ve ebeveynlik rolü sahibi olma süreçleri çeşitli kuramlar tarafından incelenmiştir. Bu bölümde Bandura’ nın Sosyal Bilişsel Kuramı, Bowlby’ nin Bağlanma Kuramı, Baumrind Ebeveynlik Stili Modeli, Darling ve Steinberg’in Ebeveynlik Bütünleştirici Modeli, Galinsky’ nin Ebeveynliğin Altı Aşaması Modeli ve Mowder’ın Ebeveyn Gelişimi Kuramına yer verilmiştir.

2.4.1.1. Bandura' nın Sosyal Bilişsel Kuramı

Bandura’nın sosyal bilişsel kuramının kökleri, bireylerin çevrelerinden sürekli olarak bilgi işledikleri fikrine dayanmaktadır. Bu bakış açısıyla ebeveyn davranışları ise doğuştan sahip olunan özellikler değildir. Ebeveyn davranışları, kişinin yaşamı boyunca çevresindeki yaşam deneyimlerini gözlemlemesi ve kendisine rol model seçmesiyle oluşmaktadır (Bandura, 1986). Bu araştırmanın farklı değişkenini oluşturan öz yeterlik kavramı, sosyal bilişsel kuramın farklı bir bileşenini oluşturmaktadır. Öz-yeterlik, bireylerin belirli davranışları başarılı bir şekilde gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceğine dair sahip oldukları inançlara

işaret eder. Bandura' ya (1986) göre ebeveynlik davranışları öz yeterlik ile ilgili olabilir. Çünkü başarılı davranışlar için yeteneklere olan inanç önemli konumdur. Grolnick, Benjet, Kurowski, ve Apostoleris(1997) öz yeterliğe sahip ve çocuklarının öğrenmesini destekleyici davranışlara sahip annelerin, çocuklarına yönelik olumsuz düşünceleri olan annelerden daha fazla okulda yapılan faaliyetlere (ev ödevine yardım etme, öğretmenin düzenlediği toplantılara, konferansa gitme vs.) katıldıklarını göstermiştir.

2.4.1.2. Bowlby 'nin Bağlanma Kuramı

Bağlanma kuramcıları, bireylerin çevreden gelen bilgileri işleme süreçleri ve yaşamın erken dönemlerinde meydana gelen deneyimler üzerinde durmaktadır. Ayrıca bireylerin kimlik oluşturmalarının yaşamlarındaki önemli insanlarla olan erken ilişkilerine dayandığını iddia etmiştir. Bu bağlamda kişilerin yetişkinlik sürecindeki ebeveyn davranışlarını yönlendiren şeyin erken dönemde ona bakım sağlayan kişilerle olan ilişkileri, davranışları, duyguları olduğu söylenebilir. Bakım veren - genellikle anne – ile çocuğun bağımlılık ilişkisi, samimi duyguları ya da korku ve kaygı anında birbirlerine verdikleri destek bağlanmayı sağlayan etkidir. Bağlanma çift taraflı bir ilişki olup karşılıklı ihtiyaçların karşılanmasıyla oluşur. Bebek dünyaya gelmesiyle birlikte beslenme, temizlik, korunma, ısınma gibi ihtiyaçlarını karşılayamadığı için bakım verecek kişiye muhtaçtır. Bakım veren kişi için de çocuğun bakımını sağlamak yükümlülük olmakla birlikte mutluluk ve doyum sağlama aracıdır. Bu doğrultuda ebeveyn ve çocuk arasındaki etkileşim kurulan bağı güçlendirir. (Bowlby, 1969)

Bağlanma kuramında bebeğin kendini rahatsız hissettiği durumlarda onun rahatlamasını sağlayıcı tepkileri veren kişinin bebek için bağlanma figürünü temsil ettiğinden bahsedilmektedir. Bunun sebebi bağlanma figürünün kaygı gerektiren yaşantılarda *yakınlık sağlama, güvenlik üssü ve güvenli sığınak olma* işlevine sahip olmasıdır. Bebek kendisini rahatsız hissettiğinde yakınlık duyacağı bir kişiyi ister, buna karşılık bağlanma figürü çocuğunu rahatlatma ve güvende hissetmesi amacıyla güvenlik üssü işlevini yerine getirir. Ayrıca annenin bebekten uzak ve ulaşılmaz olduğu durumlarda güvenli sığınak işlevini taşımaktadır (Hazan ve Shaver 2000).

2.4.1.3. Baumrind Ebeveynlik Stilleri Modeli

Baumrind'e (1966) göre ebeveynliğin hedefi çocukların sosyalleşmesini sağlamaktır. İzin verici, otoriter ve demokratik olmak üzere üç ebeveynlik modeli belirlemiştir. İzin verici

ebeveynler, çocuklarının davranışlarıyla ilgili çok az sınır koymaktadır. Çocuğun dürtü, istek ve davranışlarına karşı olumlu yaklaşım sergiler. Evdeki sorumluklar ve düzen konusunda talepkar değildir. Çocuğu kendi isteğine göre kullanılacak bir varlık olarak görmenin aksine şimdi ve gelecek davranışlarını düzenlemesine yardımcı rehber olarak görür. Etkinlik planı oluşturma konusunda çocuğunu destekler, çocuğun kendisi dışında belirlenmiş kurallara uyma konusunda zorunluluk getirmez. Otoriter ebeveynler, çocukların davranışlarını belirledikleri kalıba oturtmaya çalışır. İlişkilerinde anne babanın sözüne bağlı kalınmasına önem verilir. Kuralların sorgulanmasına izin verilmediği gibi düşüncelerinde paylaşılmasına fırsat sunulmaz. Otoriter davranış sergileyen ebeveynlere sahip çocukların bağımsızlıkları ve özgürlükleri sınırlandırılmıştır. Demokratik ebeveynler ise çocuğa karşı akılcı ve konu odaklı değerlendirmelerde bulunur. Herhangi bir konuya yönelik kendi düşüncelerini ifade ettiği gibi çocuğun düşüncelerini ifade etmesine de fırsat verir. Farklı düşünce biçimlerinin oluşması durumunda sebepler ve sonuçlar konuşularak itiraz edilen konular tartışılır. Çocuk çeşitli kısıtlamalara maruz kalmaz. Ebeveyn çocuğun davranışlarını kabul eder fakat geleceğe yönelik davranışlar için çocukla birlikte çeşitli standartlar belirler. Genellikle ebeveyn ve çocuk ilişkileri samimi ve olumlu yaklaşımlarla yönetilir.

2.4.1.4. Darling ve Steinberg'in Ebeveynlik Bütünleştirici Modeli

Ebeveynliğe dair, ebeveynlerin çocuklarının sosyalleşmesini sağlamak amacıyla gösterdikleri davranışları ile içinde bulundukları duygusal iklimin birlikte incelendiği bir modeldir. Darling ve Steinberg' e (1993) göre ebeveynlik tarzı ve ebeveyn davranışları arasında ayırım söz konusu olduğundan bu model ebeveynliğin iki değerli yönünü kapsamaktadır. Ebeveyn davranışları çocukların sosyalleşmelerini sağlamak amaçlı gerçekleşirken ebeveynlik tarzı belli davranışına yönelik ses, mimik ve jestlerini de kullanarak duygusal yaklaşımla gerçekleştirilen davranışlardan oluşmaktadır. Ebeveyn davranışları veya uygulamaları çocuğun gelişimi üzerinde direkt etkiye sahipken ebeveynlik stilleri duygusal iklim aracılığıyla dolaylı katkı sağlar.

2.4.1.5. Galinsky' nin Ebeveynliğin Altı Aşaması Modeli

Galinsky' nin (1987) ortaya koyduğu bu modelde anne ve baba davranışları çocukların büyümesine ve gelişmesine paralel olarak değişmektedir. Çocuğun gelişimi ve değişimine göre modeldeki aşamalar oluşmaktadır. Bu bağlamda bir aşamadan diğerine geçilmesiyle

birlikte anne ve babalarda gelişim ve değişim gösterirler. Görüntü Yapım Aşaması, Beslenme Aşaması, Otorite Aşaması, Yorumlama Aşaması, Bağlanma Aşaması ve Ayrılma Aşaması olmak üzere altı aşamadan oluşmaktadır (Aktaran: Sanders, 2005).

Görüntü Yapım Aşaması yani hamileliktir. Bu aşamada çocuğun gelişiminin başlaması ve ebeveynlerin sorumluluklarını kabullenmesi ile çocuğun dünyaya gelişini bekleme davranışları söz konusudur.

Beslenme Aşaması doğumdan 24 aya kadar geçen süreyi kapsar. Bebekle bağ kurularak bebeğin gereksinimleri karşılanır. Çocuk bakımı konusunda paylaşım yapılır. Çocuk büyüyüp bağımsızlığını kazanmaya başlayınca anne ve babalarda kendi ebeveynliklerini sorgulamaya başlar.

Otorite Aşaması iki ile beş yaş arasını kapsayan bu süreçte ebeveynler çocuğun sınırlarını oluşturup gerekli kuralları belirler. Çocukların yönlendirilip disiplin altına alınır. Anne ve babalar ebeveynlik haklarını kullanma biçimlerini belirler.

Yorumlama Aşaması okul öncesi döneminde başlayıp ergenliğe kadar devam eder. Aile dışında yeni sosyal çevre olan okulun hayatlarına girmesiyle birlikte arkadaş, öğretmen ve çevresindeki diğer kişilerin davranışlarını yorumlamayı ebeveynlerinden aldığı destekle öğrenir. Ebeveynlerde çocuklarına ilişkin beklentilerini ve asıl davranışların karşılaştırmasını yaptıkları bir aşamadır. Eğer farklılık söz konusuysa ebeveynler kendi yöntemlerini sorgular.

Bağımlı Aşama ergenlik dönemini kapsar. Ebeveynlerin sınır çizme ve özerkliğini destekleme arasında gidip geldiği bir dönemdir.

Ayrılma Aşaması çocukların evden üniversite ya da evlilik yoluyla gitmesiyle başlamaktadır. Ebeveynler çocuklarını yetiştirme zamanlarında kendilerini birey ve ebeveyn olarak değerlendirir. Çocuk ve anne babasının arasında yeni ilişkiler gündeme gelir.

2.4.1.6. Mowder' ın Ebeveyn Gelişimi Kuramı

Ebeveyn Gelişim Kuramı kişilerin ebeveynlik algılarını ve davranışlarını anlamak için Mowder (2005) tarafından ortaya konmuştur. Ebeveynlik, ebeveynliğe dair davranışları gerçekleştiren bireylere ait sosyal roldür. Ayrıca Ebeveyn Gelişim Kuramına göre sosyal rolü kabul eden ve uygulayan kişi ebeveyn olarak tanımlanmaktadır. Çocuklar ebeveynleri

için anlamlarını erken dönemlerden yetişkinliğe kadar oluşturmakta ve zaman içinde değiştirmektedir. Zamanla bireyin, ebeveyn ve çocuklarla olan yaşantıları, anne ve babalarla olan ilişkileri, ailedeki dinamikleri ile farklı sosyal ve kültürel ortamlar görüşlerini değiştirme konusunda katkı sağlar. Bu kuram sosyal öğrenme ve bilişsel gelişim kuramları ile ilişkilidir. Kişiler ebeveynliği doğuştan öğrenmezler, çevresiyle olan etkileşim ve kendi yaşantıları yoluyla öğrenir. Mowder (2005) sosyal öğrenme kuramından farklı olarak bağlanma, bakım ve disiplin, eğitim, genel huzur ve koruma, duyarlılık gibi ebeveynliğin temel niteliklerini belirlemiştir.

2.4.1.7. Maccoby ve Martin'in İki Boyutlu Bakış Açısı Modeli

Maccoby ve Martin(1983), Baumrind'in çocuk yetiştirme stilleriyle ilgili yaptığı çalışmalardan etkilenmiştir. Duyarlılık/kabul ilgi ve talepkarlık/kontrol olarak iki boyutla sınırlandırmıştır. Bu boyutların da katkısıyla ebeveynlik tutumlarını demokratik, otoriter, izin verici/müşamahakâr ve izin verici/ihmalkâr olacak şekilde dörde ayırmıştır (Aktaran: Özer, 2011). Demokratik anne babalar bu iki boyutu çocuğun gereksinimlerine ve gelişimine göre düzenleyebilir. Otoriter anne babalar ise bunu yapamaz, onlar fazla talepkar davrandıkları gibi duyarlılık seviyeleri de düşüktür. İzin verici/ihmalkâr ve izin verici/müşamahakâr tutuma sahip anne babaların çocuklarından talepkarlık ve duyarlılık seviyeleri düşüktür. Aynı zaman da Maccoby ve Martin'e (1983) göre demokratik tutumun karşısı izin verici/ihmalkâr tutum, otoriter tutumun karşısı izin verici/müşamahakâr tutumdur (Aktaran: Sümer ve Güngör, 1999).

İzin verici/ihmalkâr tutuma sahip anne babaların çocuklarıyla birlikte geçirdikleri zaman az olmakla birlikte mümkün olduğunca iletişim kurup davranışlarına dikkat etmezler. İzin verici/müşamahakâr anne babaların ise çocuklarıyla olan iletişimi güçlüdür fakat kontrol mekanizması yoktur. Bu yüzden bu çocukların düşünceli olamama, öfke kontrolünü sağlayamama, sorumluluk almaktan kaçınma, özerkliğini kazanamama gibi olumsuz özellikleri olduğundan bahsedilmektedir (Aktaran: Özer, 2011).

Çocuk yetiştirme tutumlarının temelini oluşturan bu çalışmalardan sonra ebeveynin çocuğunun toplumsallaşmasını sağlarken kullandığı tutumlar genellikle 4 başlık altında incelenmektedir.

2.4.2. Çocuk Yetiştirme Tutumları

2.4.2.1. Koruyucu Tutum

Ebeveynlerin bakış açısı çocuklarını düşmanların olduğu çevreye karşı korumaktır. Ebeveyn çocuğunun kendisinden ayrılarak özerk bir birey olmasına izin vermez (Arı, Çağdaş ve Şahin, 2002). Çocuğun bireyselleşmesine izin vermediği gibi davranışlarına da sınırlandırarak onun adına karar verir. Aşırı şekilde kontrol altında olan ve korunan bu çocuklar karar vermekte güçlük çeken, yapacağı her faaliyette birilerine danışan, girişimcilik ruhundan yoksun olan, inatçı, mızımız ve ağlayarak istediğini yaptıran bireyler haline gelirler (Aktaran: Aktaş-Özkafacı. 2012).

2.4.2.2. Otoriter Tutum

Ebeveynlerin bakış açısı “Çocuk ne pahasına olursa olsun yola getirilmeli” dir. Bu sebeple çocuklarını sevmelerine karşın çocuklar eğer kurallara uyarsa sevdiklerini belli ederler. Suç ve ceza orantılı değildir. Bu yüzden çocuklarda korku ve kaygı hâkimdir. Duygularını ve isteklerini içinde yaşar. Çocuğun kıyafetlerini temiz tutmak, zamanında uyumak, yemeğini tamamen bitirmek gibi zorunlu görevleri olduğundan disiplin dar bir giysi gibi onu bunaltır (Yörükoğlu, 2010). Ebeveynin çocuğa koyduğu kurallar çocuğu bunaltsa da sözel ya da fiziksel ceza yüzünden kabul etmek zorunda kalır. Çünkü istenilen davranışın dışına çıkmamak ve cezadan kurtulmak için boyun eğer (Alisinanoğlu, 2003).

2.4.2.3. Demokratik Tutum

Ebeveynlerin bakış açısı çocuğun davranışını kontrol ederken cezayı kullanmak yerine bireysel destekçi olma yönündedir. Kendilerinden farklı bir birey olduklarının farkındadır (Baumrind, 1971). Anne ve babalar çocuğun hakkını gözetmekte, onu birey olarak kabul etmekte ve alınan kararlar konusunda katılımcı olmasını sağlamaktadır. Bu tutuma sahip olunan aile ortamında davranışların sınırları bellidir. Bu sınırlar çerçevesinde özgür olarak büyüyen çocuk becerikli, özerk, girişken, gerçekçi, özgüveni olan, kendi sorumluluğunu alabilen birey olur (Aral, 1991). Ayrıca sosyal becerilerinin yüksek, toplumun isteklerine önem veren ve araştırmacı ruha sahip olarak yetişmektedir (Ginsburg and Bronstein, 1993).

2.4.2.4. Aşırı Hoşgörülü Tutum

Ebeveynlerin bakış açısı çocuğa sınır çizmeden, ceza vermeden sınırsız hak ve özgürlüğü vermek gerektiği yönündedir (Erkan, 2010). Ebeveynler çocuklarına az sorumluluk vermekle birlikte yetişkine benzer hak tanımaktadır. Yanlış davranış konusunda hoşgörülü, çocuğun yaptığı yanlış davranışın kendisi tarafından düzeltilmesini bekleyen ve kural koymayan anne babalardır. Çocuk yaşamını devam ettirebilmek için doğduğu andan itibaren anne ve babasına sevgi, güven ve bakım konusunda ihtiyaç duymakla birlikte ebeveyn hem bu ihtiyaçları karşılamalı hem de çocuğunun bağımsız olması için gerekli sınırlandırmalar getirerek düzenleme yapmalıdır (Aktaran: Kılınç, F.,E., 2011). Sağlıksız iletişimin varlığı, aşırı hoşgörüyle donanmış sevgi ortamında büyüyen çocuk (Çağdaş ve Seçer, 2004) bencil, çevresindekilerinin dikkatini çekmeye çalışan, paylaşımcı olma konusunda güçlük yaşayan ve işbirliği yapamayan birlikte yaşadığı kişilere saygı göstermekte zorlanan bireyler olmaktadır (Erkan, 2010).

2.5. İlgili Yayın ve Araştırmalar

Ebeveyn olmanın getirdiği önem neticesiyle araştırmalarda ebeveyn rolüne, ebeveyn uygulamalarına sıklıkla yer verilmektedir. Ebeveyn öz yeterliği ile anne baba davranışı arasında ilişki olduğu yönünde birçok araştırma mevcuttur (Bugental, Blue ve Cruzcosa, 1989; Cutrona ve Troutman, 1986; Raver ve Leadbeater, 1999; Teti & Gelfand, 1991). Bazı araştırmalar sadece annenin ebeveyn öz yeterliğinin yüksek olması ile ebeveynlik uygulamaları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Uyarıcı veren ve disiplin yöntemi olarak cezayı kullanmayan davranış yöntemini benimseyen (Unger & Waudersman, 1985), yaşanan davranış sorunlarını problem haline getirmeyen (Johnston & Mash, 1989) ve sorunların üstesinden gelme gücüne sahip olma gibi ebeveyn uygulamalarıyla annelerin yüksek öz yeterliğe sahip olması ilişkilidir. Annenin ebeveyn öz yeterliğinin düşük olması ise depresyon (Cutrona & Troutman, 1986; Teti & Gelfand, 1991; Demir, 2013; Yılmaz ve Uyanık- Balat, 2014) çocuğun var olan davranış sorunlarını çözme konusunda zor çocuk bakış açısına sahip olma düşüncesi (Johnston & Mash, 1989; Teti & Gelfand, 1991) ebeveynlik uygulamalarında işlevsiz baş etme yolu denemesi ve yoğun kaygı yaşaması

(Wells-Parker, Miller, & Topping, 1990) arasında da ilişki bulunmuştur. Kaner (2007) öz-yeterlilik inancı ile tükenmişlikle ve sorunlarla baş etme gücü arasında ilişki tespit etmiştir.

Büyüктаşkapu (2012) anne öz yeterliği ile 1-3 yaşları arasındaki çocukların sosyal beceri ve öz bakım konusundaki gelişimleri arasında ilişki tespit etmiştir. Kotil (2010) annenin öz-yeterliğinin çocuğun sosyal duygusal uyumunu yordadığını ve yüksek öz yeterliğe sahip annenin çocuğunun sosyal-duygusal uyum düzeyinin de yüksek olduğunu bulmuştur. Çocukların (Jones ve Prinz, 2005) ve ergenlerin sosyal-duygusal uyumu ile ebeveyn öz yeterliği arasında ilişki bulunmuştur (Shumow ve Lomax, 2002). Ayrıca öz yeterliğe sahip annelerin çocukları ile arasındaki ilişkilerin daha ılımlı ve uyumlu olduğu, öz yeterlik konusunda sıkıntılı annenin çocukla kuracağı ilişkide daha fazla güçlük yaşadığı sonucuna varılmıştır (Teti ve Gelfand, 1991). Çocuğunu sosyal açıdan uyumlu olarak gören annenin öz yeterliği yüksek bulunmuştur (Coleman ve Karraker, 2000).

Ebeveynlerin duygu, düşünce ve davranışlarının çocuğun yaşantısına etkisi yapılan çalışmalarla ortaya konmuş olup çocuğun gelişim süreçleriyle birlikte incelenmesi gerektiği vurgulanmıştır (Mac Donald, 1969; Goodnow, 1988). Gelişimsel açıdan farklı çocuğa sahip ebeveynlerin öz yeterliğine bakıldığında özel yetenekli çocuğa sahip ebeveynin öz yeterliği ile benlik saygısı ve psikolojik sağlamlık arasında ilişki bulunmuştur (Kahvecioğlu, 2016). Çattık (2015) gelişimsel yetersizlik yaşayan çocukların ebeveynlerinin öz yeterliklerinin tanı türlerine göre farklılaştığını ve ebeveyn öz yeterliği ve sosyal desteğin yaşam doyumunun birer yordayıcısı olduğunu tespit etmiştir. Dil gelişiminde gerilik yaşayan çocukların anneleriyle yapılan çalışmada (Diken ve Diken, 2008) öz yeterliğe sahip annelerin çocuklarıyla daha fazla sözel iletişim kurdukları bulunmuştur. Ebeveyn öz yeterliği dil gelişimini destekleyen ebeveyn uygulamasını olumlu etkilemektedir. Aksoy ve Diken (2009) annenin ebeveyn öz yeterliği ve gelişimsel açıdan risk taşıyan bebeklerle ilgili yapılmış çalışmaları derleyerek ebeveyn öz yeterliği ve çocuğun gelişimi arasında ilişki olduğu, problem davranışın önüne geçilme konusunda annenin ebeveyn öz yeterliğinin önemli olduğu, ebeveyn öz yeterliği ile sergilenen ebeveyn davranışlarının ilişkili olduğu ve son olarak annelik yaşının, ekonomik durumun, sosyal çevreden gelen desteğin, kaygı ve depresyonun ebeveyn öz yeterliğini etkilediği sonucuna varmıştır. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunda düşüş gözlenen çocukların ebeveynlerinin stres düzeyinin düşük olması ve yüksek ebeveyn öz yeterliğe sahip oldukları dikkat çekmiştir (Heath, Curtis, Fan ve McPherson,2015).

Ebeveynlik öz-yeterliği ile ilgili ebeveynlik bilgi ve becerilerini geliştirmek, ebeveyn davranışlarını değiştirmek amacıyla yapılan eğitim çalışmalarının genellikle ebeveyn öz-yeterliğini arttırdığı söylenebilir (Bağatarhan, 2012; Elibol, 2007; Ersanlı- Kaya, 2003; Pisterman ve ark., 1992; Gross ve ark., 1995; Tucker ve ark., 1998; Sofronoff ve Farbotko, 2002; Bloomfield ve Kendall, 2007).

Glasser' e (1965) göre yaşadığımız sorunların sebebi temel gereksinimler konusunda doyuma ulaşamamamızdan kaynaklanmaktadır. Eğer sevgi-güç gereksinimlerinden gerekli doyum sağlanırsa sorunlar ve sorunların göstergeleri ortadan kalkar (Aktaran: Cihangir-Çankaya, 2009). Ayrıca bireyin temel gereksinimleri karşılandığında ihtiyaçtan kaynaklı yaşanan sıkıntı ortadan kalkarak mutluluk duygusunu tatmaya ve doyuma ulaşmaya katkı sağlanacaktır. Bu durum bireyin kendini gerçekleştirme ve iyi oluş düzeyini de arttıracaktır (Türkdoğan, 2010). Temel gereksinimlerin giderilmesi konusunda aile önemli konumdur. Aile içinde gereksinimlerin karşılanarak doyuma ulaşılması hem eşlerin birbirine karşı hem de ebeveynlerin çocuklarına karşı olan davranışlarını olumlu açıdan etkilemesi öngörülebilir. Erel ve Burman (1995) evliliğin niteliği ve ebeveyn çocuk ilişkisini ele alan çalışmaları yayılma ve ödünleme hipotezi kapsamında incelemiştir. Yayılma hipotezi, evlilikten doyum alan çiftlerin çocuğa yaklaşımı daha olumlu olurken çatışma yaşayan çiftlerin sinirli ve duygusal bakımdan duyarlı olmaları sebebiyle çocuklarına karşı yaklaşımlarının duyarsızlaştığı görüşündedir. Ödünleme hipotezi ise evlilik yaşantısıyla ebeveynin çocuğa olan yaklaşımı arasında ters ilişki olduğunu belirtmektedir. Araştırmanın sonunda yapılan çalışmaların çoğunun yayılma hipotezini desteklediği görülmüştür. Ayrıca farklı araştırmalarda evlilik yaşantısında mutlu babaların mutsuz babalara göre ödülü daha çok kullandığı, mutlu annelerin mutsuz annelere göre çocuklarına yönelttiği soru miktarının daha az olduğu, çocuğunun yapacağı aktiviteye fazla müdahale etmediği, olumlu sözler kullandığı, yönlendirmelerinin bilgilendirici olduğu görülmüştür. Bu açıdan evlilik doyumunun anne ya da babanın çocuğa karşı davranışlarını etkilediği söylenebilir (Hortaçsu, 2003).

Özetle yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalarda ebeveyn öz yeterliği ile çocuğun problem davranışlarını, sosyal uyumunu, gelişimini ve ebeveynin doyumunu, uyumunu, tükenmişliğini, kaygı ve depresyonun ilişkili olduğu görülmektedir.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin analizi ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

3.1 Araştırma Modeli

Bu araştırma genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliklerinin evlilik doyumu ve algıladıkları anne baba davranışı açısından ilişkisel olarak incelenmesini amaçlamıştır. Bu genel amaç bağlamında araştırma ilişkisel tarama modelinde yapılandırılmıştır.

İlişkisel tarama modeli iki ya da daha fazla değişken arasındaki birlikte değişimin varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modeli olarak tanımlanmaktadır. İlişkisel tarama modellerinde, değişkenler arasındaki ilişkiler; korelasyon türü ve karşılaştırma türü olmak üzere iki şekilde incelenmektedir. Korelasyon türü ilişkisel taramada, değişkenlerin birlikte değişip değişmediğini, birlikte değişim söz konusu ise bunun nasıl olduğunu saptamaya çalışma söz konusudur. Karşılaştırma türü ilişkisel tarama modelinde ise, en az iki değişken bulunur ve bunlardan birine(bağımsız değişkene) göre gruplar oluşturularak öteki değişkene(bağımlı değişken) göre aralarında bir değişme olup olmadığı incelenir (Karasar, 2010).

Bu çalışmada genç yetişkinlerin algıladıkları anne baba davranışları ve evlilik doyumunun ebeveyn yetkinliklerini yordayıp yordamadığı ilişkisel tarama modelinde, ebeveyn yetkinliklerinin demografik değişkenlerden cinsiyet, yaş, doğum sırası, çocuk sayısı, kendisi ve eşinin öğrenim durumu, aile tipi, evli olduğu süre, çalışma durumu, çalışma yılı ve evlenme şekline göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesinde de karşılaştırma türü tarama modeli kullanılmıştır. Veriler bu çerçevede analiz edilmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul İli Anadolu Yakası'nda (Ümraniye, Kadıköy, Üsküdar ve Pendik) ve Avrupa Yakası'nda(Mecidiyeköy, Esenler) yaşayan çocuğu olan genç yetişkinler oluşturmaktadır. Araştırma evreninden yola çıkarak uygun örnekleme ve kartopu örnekleme yöntemi ile araştırma örnekleme seçilmiştir. Uygun örnekleme yöntemi; zaman, para ve iş

gücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle örneklemin ulaşılabilir, kolay uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesi yöntemidir (Büyüköztürk ve ark., 2013). Bu çalışma da araştırma örnekleminin bu yöntemle oluşturulmasının sebebi zaman, para ve iş gücü açısından sınırlılık yaşanmasından ziyade araştırmanın konusunun kişilerin ailelerine, evlilik ve çocuklarına ilişkin özel yaşantısını ilgilendirmesidir. Bu özel konuların yer alması uygun örnekleme ile birlikte kartopu örnekleme yönteminin de kullanılmasına sebep olmuştur. Kartopunun yuvarlanması sonucu çığa dönüşmesi betimlemesi aracılığıyla oluşan kartopu örnekleme yönteminde bir birim aracılığıyla başka birimlere ulaşarak yeterli “n” sayısına ulaşılmaktadır (Erkuş, 2009).

3.3. Veri Toplama Araçları

Veri toplanmasında genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliklerini belirlemek amacıyla Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği, evlilik doyumlarını belirlemek amacıyla Evlilik Yaşam Ölçeği, kendi anne babalarına ilişkin algıladıkları anne baba davranışlarını belirlemek amacıyla da Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri ve demografik değişkenlerin belirlenmesi amacıyla ise Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

3.3.1 Kişisel Bilgi Formu

Araştırmanın bağımsız değişkenleri hakkında bilgi toplamak için araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kişilerin; cinsiyet, yaş, doğum sırası, çocuk sayısı, kendisi ve eşinin öğrenim durumu, aile tipi, evli olduğu süre, çalışma durumu, çalışma yılı ve evlenme şekli bilgilerini içermektedir.

3.3.2 Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği (EYÖ)

Araştırmada ebeveyn yetkinliklerini ölçmek amacıyla, Caprara, Regalia, Scabini, Barbanelli ve Bandura (2004) tarafından geliştirilen Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği (Perceived Parental Self- Efficacy Scale) kullanılmıştır. EYÖ, özgün formunda 12 maddeli ve yedi dereceli likert tipinde oluşan ebeveynlerin çocuklarını destekleme, çocuklarıyla olan çatışmalarını yönetebilme, özgüvene sahip olabilme, çocuklarıyla açık iletişim kurabilme ve yeni durumlarla baş edebilme özelliklerini ölçmektedir. Ölçekten alınabilecek puanlar 11 ile 77 arasında değişmektedir.

Orijinal çalışmada ölçeğin güvenirliği, yapılan uygulamalarda test – tekrar test güvenirlik katsayısı sırasıyla .99, .98 ve .96 bulunmuştur. İç tutarlık katsayılarının .92 ile .94 arasında değiştiği, madde toplam test korelasyonlarının ise .55 ile .64 arasında değişmiştir (Caprara, Regalia, Scabini, Barbanelli ve Bandura, 2004). Faktör analizi yapılarak yapı geçerliliği test edilmiştir. Bunun sonucunda ölçeğin tek faktörlü yapı sergilediği sonucuna varılmıştır.

Türkçeye uyarlama çalışması Sezai ve Demir (2014) tarafından yapılmıştır. Cronbach Alfa katsayısı .92 olarak bulunması sonucunda özgün form ile Türkçe’ ye uyarlanan formu iç tutarlık katsayısı açısından benzerlik göstermiştir. Uyarlanan formda 7. Maddenin kültürümüze uymadığı düşüncesi sebebiyle ölçekten çıkartılmıştır. Bu doğrultuda maddelerin homojen bir yapıyı ölçek nitelik olduğu bulunmuştur (Demir, 2013).

3.3.3 Evlilik Yaşam Ölçeği

Araştırmada bireylerin evlilik doyum düzeylerini ölçmek amacıyla Tezer (1996) tarafından geliştirilmiş olan Evlilik Yaşam Ölçeği kullanılmıştır. 10 maddeli olan ölçek beşli likert tipinde oluşturulmuştur. Her maddeye verilecek cevap, “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum”, “kesinlikle katılmıyorum” seçeneklerinden oluşmaktadır. 3 ters maddenin (2, 4 ve 5. maddeler) bulunmasının sebebi olumlu cevap vermeye yönelimi engellemektir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan 50’dir. Puan ile evlilik doyumunu arasında doğru orantılı ilişki bulunmaktadır (Tezer, 1992). Test tekrar test yöntemi kullanılarak güvenirlik test edilmiştir. Ölçek aynı örneklem grubuna üç ay ara ile ikinci kez uygulanmış ve ölçeğin test tekrar test güvenirliği Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı kullanılması ile birlikte güvenirlik katsayısı .85 olarak saptanmıştır. Ayrıca, iç tutarlılık tespiti için ölçek 50 ve 208 kişiden oluşan iki gruba uygulanmış ve Cronbach alfa katsayısının birinci grupta .91, ikinci grupta ise .89 olarak bulunmuştur (Tezer, 1996).

3.3.4 Algılanan Anne-Baba Davranışı Envanteri(AAD)

Ergen ya da yetişkinin çocukluk döneminde (yaklaşık 5–12 yaş) ilişkin anne-baba davranışlarını nasıl algıladığını ortaya çıkarmak amacıyla Devereux ve arkadaşları (1969) tarafından, Cornell Üniversitesinde kültürler arası bir araştırmada kullanılmak üzere geliştirilmiştir. Bu araştırmada kullanılan şekli, Mc Donald (1971) tarafından, Cornell ölçeği

aracının geliştirilmiş formlarından alınarak oluşturulmuş olup Yeşilyaprak (1988) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır.

Anne ve babaya ilişkin 21'er olmak üzere toplam 42 maddesi olan ve 5'li dereceleme sistemiyle oluşturulan bu ölçekte bireyden envanterdeki her bir davranışı anne ve babasının ne ölçüde ya da ne sıklıkla gösterdiğine yöneliktir. Yanıtların puanlanmasında, her madde (1-5) arasında olmak üzere derecelendirilmektedir. Her bir alt ölçekten elde edilen puanlar ölçekteki madde sayısına göre değil; ölçek parametresine göre aritmetik ortalamalar bazında değerlendirilmiş ve istatistik işlemler bu değerler üzerinden yürütülmüştür. Puanın (aritmetik ortalama) yüksek oluşu, o davranışın oldukça sık ya da yüksek düzeyde görüldüğü anlamına gelmektedir. İlgi, şefkat gösterme(çocuk bakımı), amaçlarına ulaşmada yardımcı olma, tutarlı disiplin, standartların belirliliği, koruyuculuk, fiziksel cezalandırma, başarı için baskı, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma ve duygusal cezalandırma olmak üzere dokuz alt boyuttan oluşmaktadır (Yeşilyaprak, 1988).

AAD ile elde edilen geriye doğru, rapor verme, gerçek ana-baba davranışının endeksleri olarak kabul edilmiştir (Deverux ve ark., 1969). Aracın geçerliğini saptama yönünde yapılan bir başka girişim, Marlowe-Cromwell'in "Toplumsal istenirlik ölçeği" ile karşılaştırılmasıdır. Uygulamalar sonucu bulunan düşük korelasyonlar, Algılanan Ana-Baba Davranışı Envanteri'nin toplumsal istenirlik yönünde yanıt verme eğiliminden önemli ölçüde etkilenmediğinin bir göstergesi olarak yorumlanmıştır (Mac Donald, 1971).

Türkiye'de aracın geçerlik ve güvenirlik çalışması Binnur Yeşilyaprak (1988) tarafından yapılmıştır. Güvenirlik çalışması için ölçek sosyo-ekonomik seviye (SES) ve cinsiyet yönünden heterojen olmak üzere 130 kişiden oluşan lise ikinci sınıf öğrencilerine uygulanmış ve üç hafta sonra da ikinci uygulama gerçekleştirilmiştir. 100 kişiden alınan sonuçlar üzerinde yapılan güvenirlik analizi sonucunda ölçek alt boyutlarının güvenirlik katsayıları .73 ve .91 arasında değişmektedir. Ölçeğin alt boyutlarıyla birlikte güvenirlik katsayısı ise .81 olduğundan ölçme aracının tutarlı sonuçlar verdiği kanısına varılmıştır

Ölçme aracının geçerliğine ilişkin yapılan çalışmada 25 kişilik uzman grubun incelemesine sunularak görünüş ve yapı geçerliliği araştırılmıştır. Başvurulan uzman grubu, Hacettepe Üniversitesi ile Gazi Üniversitesi'nde, Eğitimde Psikolojik Hizmetler ile Çocuk Gelişimi ve Eğitimi alanlarında en az bilim uzmanlığı düzeyinde eğitime sahip kişilerden oluşmuştur. Uzman grubundan, ölçekteki maddelerin hangi davranış boyutunu ölçtüğünü belirtmeleri,

ayrıca her maddenin kültüre uygunluk ve ifade yönünden anlaşılabilirliği hakkında görüşleri istenmiştir. Ölçeği inceleyip iade eden 21 kişinin görüş ve önerileri ışığında araç üzerinde bazı değişiklikler yapılarak ölçeğin geliştirilmesine çalışılmıştır. En önemli değişiklik ilgili görülen alt ölçeklerin birleştirilmesi olmuştur. Uzmanlar, çoğunluğun işaretleme frekansına dayanarak “standartların belirliliği” alt ölçeği ile “tutarlı disiplin” alt ölçeğinin; “ayrıcalıklardan yoksunlaştırma” alt ölçeği ile “duygusal cezalandırma” alt ölçeğinin birleştirilmesini uygun bulmuşlardır. Bu karar uygulanmadan önce güvenilirlik çalışması için yapılan uygulamada 100 öğrencinin adı geçen alt ölçeklerden aldıkları puanlar karşılaştırılmış ve gerçekten birbirlerine paralel oldukları görülmüştür. Yapılan değişikliklerle alt ölçek sayısı yediye indirilmiş ve ifade yönünden de bazı değişiklikler yapılmıştır (Yeşilyaprak, 1988).

Ancak bu araştırmada, algılanan ana-baba davranışları açısından daha ayrıntılı sonuçlara ulaşılabilmesi için ölçeğin dokuz ölçekli hali tercih edilmiştir.

3.4 Verilerin Toplanması

Araştırmaya ait Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği, Evlilik Yaşamı Ölçeği ve Algılanan Anne-Baba Davranışı Envanteri için ölçek sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır (EK-1, EK-2, EK-3). 2017-2018 eğitim öğretim yılı içerisinde belirlenen örneklem grubuna uygulanmıştır. Çalışma öncesinde bireyler çalışmanın amacı ve içeriği hakkında bilgilendirilmiş katılmayı kabul eden gönüllülere hazırlanmış olan veri toplama formları verilerek doldurmaları sağlanmıştır. Uygulama sırasında herhangi bir süre kısıtlaması yapılmamıştır.

3.5 Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Veri toplama işleminin tamamlanmasının ardından veri toplama araçlarının puanlama işlemine geçilmiş ve özensiz, rastgele, eksik ve hatalı olarak doldurulan formlar elenmiş ve puanlama işlemine tabi edilmemiştir. Her bir ölçeğin puanlanması tamamlandıktan sonra elde edilen veriler SPSS for WINDOWS 23.0 istatistik paket programına girişi yapıp ardından istatistikî analizler gerçekleştirilmiştir.

İstatistiksel çözümlemelerde öncelikle örneklem grubunun Kişisel Bilgi Formu’ ndaki sorulara verdikleri cevaplar doğrultusunda grubun genel yapısını tanıttıcı yüzde ve frekans değerleri

verilmiştir. Ayrıca grubun Algılanan Anne-Baba Davranışları Ölçeği, Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği ve Evlilik Doyumu Ölçeği'nden aldıkları puanların ortalamaları ($\bar{x}$), standart sapma (ss) ve ölçmenin standart hata (SHx) değerleri hesaplanmıştır.

Örneklem grubunu oluşturan genç yetişkinlere dair, araştırmada ele alınan değişkenler bazında tanımlamak üzere bu betimsel istatistik işlemlerini, araştırmanın amaçlarına ve değişkenlerine uygun olarak gerçekleştirilen aşağıda belirtilen istatistiksel çözümlemelerle incelenmiştir.

1. Örneklem grubunu oluşturan genç yetişkinlerin evlilik doyumu ve algıladıkları anne-baba davranışı puanlarının ebeveyn yetkinliği puanlarını yordayıp yordamadığını test etmek için Hiyerarşik Regresyon Analizi uygulanmıştır.
2. Örneklem grubunu oluşturan genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliğinin cinsiyet, çalışma durumu, evlenme şekli değişkenlerine ilişkin anlamlı farklılaşmalar olup olmadığını araştırmak üzere Bağımsız Gruplar t Testi kullanılmıştır. Aile tipi değişkenine ilişkin anlamlı farklılaşmalar olup olmadığını araştırmak üzere Mann Whitney U Analizi uygulanmıştır. Bu tekniğin uygulanmasının sebebi ise gruplar arasında N sayıları arasında büyük bir farklılığın olması ve gruplardan birinin N sayısının 30'un altında olmasından kaynaklanmaktadır.
3. Örneklem grubunu oluşturan genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliğinin yaş, çocuk sayısı, çalışma yılı değişkenlerine ilişkin anlamlı farklılaşmalar olup olmadığını araştırmak üzere ikiden fazla grubun ortalamalarının karşılaştırılması söz konusu olduğu için, istatistiksel çözümleme tekniği olarak Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Çocuk sayısı değişkeninde anlamlı fark bulunması sebebiyle, farkın hangi gruplar arasında olduğunu araştırmak üzere varyansların homojen dağılması üzerine post-hoc analizlerinden LSD seçilmiştir.
4. Öğrenim durumu, eşinin öğrenim durumu ve evli olduğu süre değişkenlerine ilişkin anlamlı farklılaşmalar olup olmadığını araştırmak üzere Kruskal Wallis-H Testi uygulanmıştır. Bu tekniğin uygulanmasının sebebi ise gruplar arasında N sayıları arasında büyük bir farklılığın olması ve gruplardan birinin N sayısının 30'un altında olmasından kaynaklanmaktadır.

BÖLÜM IV: BULGULAR

4.1. Örneklem Grubunun Genel Yapısına İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma grubunu oluşturan genç yetişkinlerin demografik özelliklerini (cinsiyet, yaş, doğum sırası, evli olduğu süre, çocuk sayısı, kendinin ve eşinin öğrenim durumu, aile tipi, çalışma durumu ve yılı, evlenme şekli) frekans(f), yüzde(%) değerleri sunulmuştur. Ayrıca araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenlerinden sürekli değişken olanlara ait veri sayısı, aritmetik ortalama, aritmetik ortalamanın standart hatası ve standart sapma değerleri de tablolastırılarak verilmiştir.

Tablo 4. 1. Genç Yetişkinlerin Cinsiyete Göre Dağılımları

Gruplar	f	%
Kadın	861	71,8
Erkek	339	28,2
Toplam	1200	100,0

Tabloda görüldüğü üzere, örneklemi oluşturan genç yetişkinlerin; 861'inin (%71.8) bayan, 339'unun (%28.2) ise erkek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. 2. Genç Yetişkinlerin Yaşa Göre Dağılımları

Gruplar	f	%
24-29	114	9.6
30-35	418	34.8
36-40	418	34.8
41-45	250	20,7
Toplam	1200	100.0

Tabloda görüldüğü üzere, örnekleme oluşturan genç yetişkinlerin; 114'ünün (%9.6) 24-29 yaş, 418'inin (%34.8) 30-35 yaş, 418'inin (%34.8) 36-40 yaş, 250'sinin (%20.7) 41-45 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. 3. Genç Yetişkinlerin Doğum Sırasına Göre Dağılımları

Gruplar	<i>f</i>	%
İlk	341	28,4
İki	322	26,8
Üç	210	17,5
Dört ve daha fazla	327	27,2
Toplam	1200	100,0

Tabloda görüldüğü üzere, örnekleme oluşturan genç yetişkinlerin; 341'inin (%28.4) ilk çocuk, 322'sinin (%26.8) ikinci çocuk, 210'unun (%17.5) üçüncü çocuk, 327'sinin (%27.2) dördüncü ve daha fazla çocuk olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. 4. Genç Yetişkinlerin Çocuk Sayısına Göre Dağılımları

Gruplar	<i>f</i>	%
Bir	206	17,2
İki	643	53,6
Üç	267	22,3
Dört ve daha fazla	84	7,0
Toplam	1200	100,0

Tabloda görüldüğü üzere, örnekleme oluşturan genç yetişkinlerin; 206'sının (%17.2) bir çocuğu, 643'ünün (%53.6) iki çocuğu, 267'sinin (%22.3) üç çocuğu, 84'ünün (%7.0) dört ve daha fazla çocuğu olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. 5. Genç Yetişkinlerin Öğrenim Durumuna Göre Dağılımları

Gruplar	<i>f</i>	%
İlkokul Mezunu Olmayan	22	1,8
İlkokul Mezunu	309	25,8
Ortaokul Mezunu	212	17,7
Lise Mezunu	346	28,8
Üniversite Mezunu ve üstü	311	25,9
Toplam	1200	100,0

Tablo incelendiğinde; örnekleme oluşturan genç yetişkinlerin;22'sinin(%1,8) ilkokul mezunu olmadığı, 309'unun (%25,8) ilkokul mezunu olduğu, 212'sinin (%17,7) ortaokul mezunu olduğu, 346'sının (%28,8) lise mezunu olduğu 311'inin (%25,9) üniversite mezunu ve üstü olduğu ortaya konulmuştur.

Tablo 4. 6. Genç Yetişkinlerin Eşinin Öğrenim Durumuna Göre Dağılımları

Gruplar	<i>f</i>	%
İlkokul Mezunu Olmayan	30	2,5
İlkokul Mezunu	332	27,7
Ortaokul Mezunu	239	19,9
Lise Mezunu	304	25,3
Üniversite Mezunu	295	24,6
Toplam	1200	100,0

Tablo incelendiğinde; örneklemi oluşturan genç yetişkinlerin; 30'unun (%2,5) ilkokul mezunu olmadığı, 332'sinin (%27.7) ilkokul mezunu olduğu, 239'unun (%19.9) ortaokul mezunu olduğu, 304'ünün (%25.3) lise mezunu olduğu 295'inin (%24,6) üniversite mezunu ve üstü olduğu ortaya konulmuştur.

Tablo 4. 7. Genç Yetişkinlerin Aile Tipine Göre Dağılımları

Gruplar	<i>f</i>	%
Çekirdek Aile	552	46,0
Geniş Aile	648	54,0
Toplam	1200	100,0

Tabloda görüldüğü üzere, örnekleme oluşturan genç yetişkinlerin; 522'sinin (%46.0) çekirdek aile, 648'inin (%54.0) geniş aile olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. 8. Genç Yetişkinlerin Evli Olduğu Süreye Göre Dağılımları

Gruplar	<i>f</i>	%
1-3 yıl	19	1,6
4-6 yıl	48	4,0
7-9 yıl	187	15,6
9 yıl ve üzeri	949	78,8
Toplam	1200	100,0

Tabloda görüldüğü üzere, örnekleme oluşturan genç yetişkinlerin evli oldu sürenin; 19'unun (%1.6) 1-3 yıl, 48'inin 322'sinin (%4.0) 4-6 yıl, 187'sinin (%15.6) 7-9 yıl, 949'sının (%78.8) 9 yıl ve üzeri olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. 9. Genç Yetişkinlerin Çalışma Durumuna Göre Dağılımları

Gruplar	<i>f</i>	%
Çalışan	604	50,3
Çalışmayan	596	49,7
Toplam	1200	100,0

Tabloda görüldüğü üzere, örnekleme oluşturan genç yetişkinlerin; 604'ünün (%50.3) çalıştığı, 596'sının (%49.7) çalışmadığı belirlenmiştir.

Tablo 4. 10. Genç Yetişkinlerin Çalışma Yılına Göre Dağılımları

Gruplar	<i>f</i>	%
Çalışmayan	596	49,7
1-5 yıl	79	6,6
6-10 yıl	74	6,2
11-15 yıl	131	10,9
15 yıldan fazla	320	26,7
Toplam	1200	100,0

Tabloda görüldüğü üzere, örnekleme oluşturan genç yetişkinlerin; 596'sının (%49.7) çalışmadığı, 79'unun (%6.6) 1-5 yıldır, 74'ünün (%6.2) 6-10 yıldır, 131'nin (%10.9) 11-15 yıldır, 320'sinin (% 26.7) 15 yıldan fazla süredir çalıştığı belirlenmiştir.

Tablo 4. 11. Genç Yetişkinlerin Evlenme Şekline Göre Dağılımları

Gruplar	<i>f</i>	%
Görücü Usulü	552	46,0
Flört	648	54,0
Toplam	1200	100,0

Tabloda görüldüğü üzere, örnekleme oluşturan genç yetişkinlerin; 552'sinin (%46) görücü usulü, 648'inin (%54) flört ederek evlendiği belirlenmiştir.

Tablo 4. 12. Ebeveyn Yetkinliği Ölçeği, Evlilik Yaşam Ölçeği ve Algılanan Anne Baba Davranışı Envanterine Ait Örneklem Sayısı, Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Standart Hata Değerleri

Boyutlar	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	$Sh_{\bar{x}}$
<i>Ebeveyn Yetkinliği Ölçeği</i>	1200	61,63	9,71	0,28
<i>Evlilik Yaşam Ölçeği</i>	1200	39,63	8,26	0,24
<i>Algılanan Anne Baba Davranışı Ölçeği Alt Boyutları</i>				
Çocuk Bakımı	1200	3.77	0,96	0,03
Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma	1200	3.37	1,18	0,03
Tutarlı Disiplin	1200	3.41	0,94	0,03
Standartların Belirliliği	1200	4.01	0,69	0,02
Koruyuculuk	1200	2.52	0,87	0,03
Fiziksel Cezalandırma	1200	1.36	0,52	0,01
Başarı İçin Baskı	1200	2.92	1,10	0,03
Ayrıcalıklardan Yoksunlaştırma	1200	1.52	0,66	0,02
Duygusal Cezalandırma	1200	2.01	0,61	0,02
<i>Algılanan Anne Baba Dav. Envanteri</i>	1200	2.66	0,30	0,01

Tabloda Ebeveyn Yetkinliği Ölçeği, Evlilik Yaşam Ölçeği ve Algılanan Anne Baba Davranışı Ölçeği ile alt boyutlarından elde edilen puanlara dair veri sayısı (*N*), aritmetik

ortalama ($\bar{x}$), standart sapma (SS) ve aritmetik ortalamanın standart hata değerleri ($Sh_{\bar{x}}$) verilmiştir.

4.2. Genç Yetişkinlerin Evlilik Doyumu ve Algıladıkları Anne Baba Davranışının Ebeveyn Yetkinliğini Yordayıp Yordamadığına İlişkin Bulgular

Bu bölümde, araştırmaya katılan genç yetişkinlerin evlilik doyumu ve algıladıkları anne baba davranışının ebeveyn yetkinliğini yordayıp yordamadığını belirlemek için Hiyerarşik Regresyon Analizi yapılmış ve sonuçlar tablolar halinde sunulmuştur. Ayrıca Regresyon Analizleri öncesinde tüm boyutlar arasındaki korelatif ilişkileri görmek için de Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı sonuçları da verilmiştir.

Tablo 4. 13. Ebeveyn Yetkinliği Ölçeği, Evlilik Yaşamı Ölçeği ve Algılanan Anne Baba Davranışı Envanterinin Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Analizi Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. EYÖ	1	.30**	.16**	.27**	.21**	.24**	.28**	-.02	-.07*	-.13**	.05	-.08**
2. Ev. Yaş. Ölç.		1	.06*	.31**	.17**	.21**	.17**	-.06*	-.15**	-.23**	.03	-.19**
3. AAD			1	.47**	.59**	.60**	.38**	.48**	.25**	.42**	.61**	.42**
4. Çocuk Bak.				1	.66**	.64**	.31**	.05	-.31**	-.39**	.22**	-.24**
5. Amaç. Yrd.					1	.60**	.20**	.13**	-.19**	-.24**	.29**	-.08**
6. Tut. Dis.						1	.34**	.11**	-.16**	-.17**	.24**	-.07*
7. Standartlar							1	.02	-.09**	-.02	.09**	-.06
8. Koruyuculuk								1	.09**	.22**	.22**	.24**
9. Fiziksel Ceza									1	.53**	.07*	.45**
10. Duy. Ceza										1	.16**	.57**
11. Baş. Baskı											1	.17**
12. Ayr. Yks.												1

* $p < .05$ ** $p < .01$

Tabloda görüldüğü gibi genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliği ile evlilik yaşamı puanları arasında ($r=.30; p<.01$) pozitif yönde, Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri toplam puanıyla arasında ($r=.16; p<.05$) pozitif yönde, Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri “Çocuk Bakımı” alt boyutu arasında ($r=.27; p<.01$) pozitif yönde, Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri “Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma” alt boyutu arasında ($r=.17; p<.01$) pozitif yönde, Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri “Tutarlı Disiplin” alt boyutu arasında ($r=.21; p<.01$) pozitif yönde, Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri “Standartların belirliliği” alt boyutu ($r=.17; p<.01$) pozitif yönde, Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri “Fiziksel Cezalandırma” alt boyutu arasında ($r=-.07; p<.05$) negatif yönde, Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri “Duygusal Cezalandırma” alt boyutu arasında ($r=-.13; p<.01$) negatif yönde, Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri “Ayrıcalıklardan Yoksunlaştırma” alt boyutu arasında ($r=-.08; p<.01$) negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ancak Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri “Koruyuculuk” ($r=.02; p>.05$). ve “Başarı İçin Baskı” ($r=.05; p>.05$). arasındaki ilişki istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.

Genç yetişkinlerin evlilik yaşamı puanları ile Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri toplam puanıyla arasında ($r=.06; p<.01$) pozitif yönde Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri “Çocuk Bakımı” alt boyutu arasında ($r=.31; p<.01$) pozitif yönde, Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri “Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma” alt boyutu arasında ($r=.21; p<.01$) pozitif yönde, Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri “Tutarlı Disiplin” alt boyutu arasında ($r=.24; p<.01$) pozitif yönde, Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri “Standartların belirliliği” alt boyutu ($r=.28; p<.01$) pozitif yönde, Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri “Koruyuculuk” ($r=-.06; p>.05$), Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri “Fiziksel Cezalandırma” alt boyutu arasında ($r=-.015; p<.01$) negatif yönde, Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri “Duygusal Cezalandırma” alt boyutu arasında ($r=-.23; p<.01$) negatif yönde, Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri “Ayrıcalıklardan Yoksunlaştırma” alt boyutu arasında ($r=-.19; p<.01$) negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ancak Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri “Başarı İçin Baskı” ($r=.03; p>.05$). arasındaki ilişki istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda, genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliği puanlarının, algılanan anne baba davranışı ve evlilik yaşam puanları tarafından yordanyıp yordanmadığı araştırılmış ve yapılan hiyerarşik regresyon analizi Tablo 4.14’de sunulmuştur.

Tablo 4. 14. Genç Yetişkinlerin, Algılanan Anne Baba Davranışı ve Evlilik Yaşam Puanlarının Ebeveyn Yetkinliği Puanlarını Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayan	<i>B</i>	<i>Standart Hata</i>	β	<i>t</i>	<i>R</i>	R^2	<i>F</i>	<i>p</i>
Evlilik Yaşam Ölçeği	,35	,03	,30	10,88***	,30	,09	118,366	.000
Evlilik Yaşam Ölçeği	,27	,03	,23	8,11***				
Standartların Belirliliği	2,61	,40	,19	6,60***				
Çocuk Bakımı	,93	,38	,09	2,48*	,37	,16	55,441	.000
Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma	,58	,29	,07	2,01*				

* $p < .05$, *** $p < .001$

Yapılan hiyerarşik regresyon analizinde ilk etapta Evlilik Yaşam Ölçeğinden alınan puanlar modele katılmış, ikinci aşamada evlilik yaşam ölçeğinin yanı sıra Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri ve alt boyutları modele dâhil edilmiştir.

Elde edilen bulgular tabloda da sunulduğu üzere Evlilik Yaşam Ölçeğinden elde edilen puanların tek başına toplam varyansın % 9'unu açıkladığı ve Evlilik Yaşam Ölçeğinden elde edilen puanların ebeveyn yetkinlik puanlarını yordadığı görülmektedir ($F=118,37; p<.001$). Beta değerine bakıldığında evlilik yaşam ölçeği puanları Ebeveyn yetkinliğini pozitif yönde yordamıştır. ($\beta =.30, p<.001$). Modelin ikinci aşamasında Evlilik Yaşam Ölçeği ile Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri birlikte ele alınmış ve her iki değişkenin birlikte ebeveyn yetkinliğini istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yordadığı ($F=55,44 ; p<.001$) ve birlikte toplam varyansın %16'sını açıkladığı görülmektedir. Beta değerlerine bakıldığında evlilik yaşam puanlarının en fazla yordayan değişken olduğu görülmektedir ($\beta =.23, p<.001$). Ardından standartların belirliliği ($\beta =.19, p<.001$), çocuk bakımı ($\beta =.09,; p<.05$) ve amaçlarına ulaşmada yardımcı olma ($\beta =.07,; p<.05$) alt boyutlarının ebeveyn yetkinliğini pozitif yönde yordayan değişkenler olduğu görülmektedir.

Diğer alt boyutların yordayıcılığına bakıldığında tutarlı disiplin ($t=1,21, p>.05$), koruyuculuk ($t=-0,79, p>.05$), fiziksel cezalandırma ($t=-0,87, p>.05$), başarı için baskı ($t=-0,77, p>.05$), ayrıcalıklardan yoksunlaştırma ($t=0,03, p>.05$), duygusal cezalandırma ($t=0,84, p>.05$) ve toplam AAE ($t=-0,45, p>.05$) için anlamlı birer yordayıcı olmadığı sonucu elde edilmiştir.

4.3. Genç Yetişkinlerin Ebeveyn Yetkinliğinin Bağımsız Değişkenlerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Analiz Sonuçları

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmaya katılan genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliğinin, cinsiyet, yaş, doğum sırası, çocuk sayısı, kendisi ve eşinin öğrenim durumu, aile tipi, evli olduğu süre, çalışma durumu, çalışma yılı ve evlenme şekli değişkenlerine göre değişip değişmediğini belirlemek için yapılan analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4. 15. Ebeveyn Yetkinliğinin Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Toplam	Kadın	861	61.78	9.68	.33	.86	1198	.39
	Erkek	339	61.25	9.79	.53			

Tabloda görüldüğü gibi, Ebeveyn Yetkinliği Ölçeği toplam puanlarının aritmetik ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız grup t testi sonucunda; kadın ve erkek genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliği toplam puanları aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t = .86$; $p > .05$).

Tablo 4. 16. Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri						ANOVA Sonuçları			
Yaş	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
24-29	114	61.05	10.61	G.Arası	280.72	3	93.57	.99	.40
30-35	418	62.18	9.93	G.İçi	112775.94	1196	94.29		
36-39	418	61.66	9.20	Toplam	113056.67	1199			
40-45	250	60.95	9.74						
Toplam	1200	61.63	9.71						

Tablo incelendiğinde, genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinlikleri puanlarına ait aritmetik ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda yaş gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F = .99$; $P > .05$)

Tablo 4. 17. Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri				ANOVA Sonuçları					
Doğum Sırası	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
İlk Çocuk	341	61.15	9.18	G.Arası	326.75	3	108.92	1.16	.33
İkinci Çocuk	322	61.21	9.40	G.İçi	112729.91	1196	94.26		
Üçüncü Çocuk	210	61.93	9.86	Toplam	113056.67	1199			
Dördüncü ve daha fazla çocuk	327	62.36	10.42						
Toplam	1200	61.63	9.71						

Tablo incelendiğinde, genç yetişkinlerin toplam ebeveyn yetkinlik puanlarının doğum sırası değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda doğum sırası gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=1.16$; $p>.05$).

Tablo 4. 18. Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği Puanlarının Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri				ANOVA Sonuçları					
Çocuk Sayısı	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Tek Çocuk	206	62.50	8.94	G.Arası	777.40	3	259.13	2.76	.041*
İki Çocuk	643	62.01	9.69	G.İçi	112279.27	1196	93.88		
Üç Çocuk	267	60.27	10.13	Toplam	113056.66	1199			
Dört ve daha fazla çocuk	84	60.95	9.99						
Toplam	1200	61.63	9.71						

p *<.05

Tablo incelendiğinde, genç yetişkinlerin toplam ebeveyn yetkinlik puanlarının çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda çocuk sayısı gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=2.76$; $p<.05$). Bu bulgunun ardından ANOVA sonrası ortaya çıkan anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla önce varyans homojenliği sınanmış ve varyansların homojen olduğu saptanmıştır ($L=1.717$; $p>.05$). Varyansların homojen olduğu durumlarda kullanılan LSD analizi uygulanmış ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4. 19. Ebeveyn Yetkinliği Toplam Puanlarının Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA) Sonrası Post-Hoc LSD Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
Tek Çocuk	İki çocuk	.48	.78	.53
	Üç çocuk	2.22	.90	.01*
	Dört ve daha fazla çocuk	1.54	1.25	.22
İki Çocuk	Tek çocuk	-.48	.78	.53
	Üç çocuk	1.74	.71	.01*
	Dört ve daha fazla çocuk	1.06	1.12	.35
Üç Çocuk	Tek çocuk	-2.22	.90	.01*
	İki çocuk	-1.74	.71	.01*
	Dört ve daha fazla çocuk	-.68	1.21	.58
Dört ve daha fazla çocuk	Tek çocuk	-1.5	1.25	.22
	İki çocuk	-1.1	1.12	.35
	Üç çocuk	.68	1.21	.58

Tablo da görüldüğü gibi, ebeveyn yetkinlik ölçeği puanlarının çocuk sayısı değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc LSD testi sonucunda tek çocuk grubu ile üç çocuk grubu

arasında tek çocuk grubu lehine istatistiksel olarak ($p<.05$) düzeyinde; iki çocuk grubu ile üç çocuk arasında iki çocuk lehine istatistiksel olarak ($p<.05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Diğer boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Tablo 4. 20. Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği Puanlarının Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Öğrenim Durumu	İlkokul Mezun Olmayan	22	654,89	4,15	4	.39
	İlkokul Mezun	309	583,86			
	Ortaokul Mezun	212	601,61			
	Lise Mezun	346	627,23			
	Üniversite Mezun ve üstü	311	582,68			
	Toplam	1200				

Tablo incelendiğinde, genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinlikleri sıralamalar ortalamalarının öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda, öğrenim durumu sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($x^2= 4,15$; $p>.05$)

Tablo 4. 21. Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği Puanlarının Eşinin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Eşinin Öğrenim Durumu	İlkokul Mezunu Olmayan	30	578,05	2,07	4	.72
	İlkokul Mezunu	332	584,09			
	Ortaokul Mezunu	239	602,72			
	Lise Mezunu	304	621,88			
	Üniversite Mezunu ve üstü	295	597,42			
	Toplam	1200				

Tablo incelendiğinde, genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinlikleri puanlarına ait aritmetik ortalamalarının eşinin öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda, eş öğrenim durumu sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2 = 2,07$; $p > .05$)

Tablo 4. 22. Ebeveyn Yetkinliğinin Aile Tipi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney- U Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>U</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
	Çekirdek Aile	1031	607,69	626527,00	79708,00	-1,78	.08
	Geniş Aile	169	556,64	94073,00			
	Toplam	1200					

Tabloda görüldüğü gibi, Ebeveyn Yetkinliği Ölçeği puanlarının aritmetik ortalamalarının çalışma durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Mann Whitney-U Analizi sonucunda; çekirdek aile ve geniş aile genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliği toplam puanları aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($U=79708,00$; $p>.05$)

Tablo 4. 23. Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği Puanlarının Evli Olduğu Süre Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis- H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Evli Olduğu Süre	1-3 yıl	19	576,87	,52	3	.91
	4-6 yıl	48	569,50			
	7-9 yıl	187	598,87			
	9 yıl ve üzeri	946	602,87			
	Toplam					

Tablo incelendiğinde, genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinlikleri puanlarına ait sıralamalar ortalamalarının evli olunan süre değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda, evli olunan süre sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2 = .52$; $p > .05$).

Tablo 4. 24. Ebeveyn Yetkinliğinin Çalışma Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Çalışma Durumu	N	$\bar{x}$	ss	$Sh_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Toplam	Çalışan	604	61.36	9.60	.39	-.97	1198	.33
	Çalışmaya n	596	61.91	9.82	.40			

Tabloda görüldüğü gibi, Ebeveyn Yetkinliği Ölçeği toplam puanlarının aritmetik ortalamalarının çalışma durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız grup t testi sonucunda; çalışan ve çalışmayan genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliği toplam puanları aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t = -.97$; $p > .05$).

Tablo 4. 25. Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği Puanlarının Çalışma Yılı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları				
Çalışma Yılı	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
1-5 yıl	79	60.85	9.34	G. Arası	210.53	4	52.63	.56	.69
6-10 yıl	74	61.14	10.38	G. İçi	112846.13	1195	94.43		
11-15 yıl	131	60.80	9.50	Toplam	113056.67	1199			
15 yıldan fazla	320	61.75	9.71						
Toplam	1200	61.63	9.71						

Tablo incelendiğinde, genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinlikleri puanlarına ait aritmetik ortalamalarının çalışma yılı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda çalışma yılı gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=.56$; $p>.05$).

Tablo 4. 26. Ebeveyn Yetkinliğinin Evlenme Şekline Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Evlenme Şekli	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Toplam	Görücü Usulü	552	61.39	9.742	.415			
						-.82	1198	.42
	Flört	648	61.84	9.686	.381			

Tabloda görüldüğü gibi, Ebeveyn Yetkinliği Ölçeği toplam puanlarının aritmetik ortalamalarının evlenme şekli değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız grup t testi sonucunda; görücü usulü ya da flört ederek evlenen genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliği toplam puanları aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t = -.82$; $p > .05$).

BÖLÜM V: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinlikleri, evlilik doyumu ve algıladıkları anne baba davranışları açısından incelenmiştir. Araştırmanın “Amaçlar” başlığı altında yer alan sorulara “Bulgular” başlığı altında, elde edilen veriler üzerinde yapılan istatistiksel analizlerle ayrıntılı cevaplar verilmeye çalışılmıştır. Bu bölümde, elde edilen bulgular araştırmanın amaçları doğrultusunda sıralanmış, bu sonuçlar diğer araştırma bulguları çerçevesinde tartışılmıştır.

5.1. Sonuç ve Tartışma

5.1.1. Genç Yetişkinlerin Evlilik Doyumu ve Algıladıkları Anne- Baba Davranışlarının Ebeveyn Yetkinliğini Yordamaya Katkısı

Çalışmanın temel amacı doğrultusunda genç yetişkinlerin evlilik doyumu ve ana-baba davranışlarının ebeveyn yetkinliklerinin yordayıp-yordamadıklarını analiz etmek için hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Ancak regresyon öncesinde, değişkenler arasındaki ilişkiler analize tabi tutulmuştur. Elde edilen bulgulara göre genç yetişkinlerin Algılanan Anne Baba Davranışı Envanteri alt boyutlarından “Çocuk Bakımı”, “Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma”, “Tutarlı Disiplin” ve Standartların Belirliliği” ile evlilik doyumu ve ebeveyn yetkinliği arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunurken “Fiziksel Cezalandırma”, “Ayrıcalıklardan Yoksunlaştırma” ve “Duygusal Cezalandırma” alt boyutları ile evlilik doyumu ve ebeveyn yetkinliği arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. “Koruyuculuk” alt boyutu ile evlilik doyumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken ebeveyn yetkinliği ile arasındaki ilişki istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. Aynı zamanda “Başarı İçin Baskı” alt boyutu ile evlilik doyumu ve ebeveyn yetkinliği arasındaki ilişki de istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.

Mevcut çalışmada genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliğinin yordayıcılarını belirlemek için yapılan regresyon analizlerinin sonuçları incelendiğinde; evlilik yaşam puanları, Algılanan Anne Baba Davranışı Envanterinin standartların belirliliği, çocuk bakımı ve amaçlarına ulaşmada yardımcı olma alt boyutlarının genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinlikleri üzerinde anlamlı yordayıcı oldukları görülmüştür.

Yapılan alan yazın taramalarında bu çalışmanın, konu ve örneklem birlikte düşünüldüğünde, alanda daha önce çalışılmamış, orijinal bir çalışma olduğu ve konu ile ilgili yapılmış araştırmaların sınırlı sayıda olduğu söylenebilir.

Ailenin ebeveyn yetkinliğine sahip olmadaki önemine değinen Caprara, Regalia, Scabini, Barbanelli ve Bandura (2004), eşlerin ilişkilerindeki rollerinin ve sorumluluklarını yerine getirmelerinin ailedeki ilişkilere olan katkısına vurgu yapmıştır. Bu bağlamda eşlerin sorumlulukları paylaşımları, birbirleriyle sağlıklı ilişki içerisinde olmaları evlilik doyumlarını etkilemektedir. Eşlerin evlilik ilişkilerinden doyum sağlamalarının evliliklerini dolayısıyla aile içi ilişkilerini ve ebeveyn yetkinliği ile uygulamalarını etkileyeceği düşünülmektedir. Coiro ve Emery'e (1998) göre evlilik ve ebeveynlik kalitesi birbiriyle ilişkilidir. Evliliğinden doyum alan, eşi ile ilişkisi güçlü olan anneler çocuk bakımı konusunda daha yetkin olmakla birlikte olumlu annelik algısına sahiplerdir. Eşi tarafından eleştiriye ve baskıya maruz kalan annelerin ebeveynlik davranışları da olumsuz etkilenmektedir (Paris, 1998). Anne babanın birlikte yürüttükleri evlilik ilişkisinden mutlu olup olmamaları dolayısıyla evlilik doyumları, çocukları ile olan ilişkinin kalitesini, çocuğuna karşı tutumunu da etkilemektedir. Bu bağlamda 4-12 aylık bebeklerle çalışma yapan Elek, Hudson ve Bouffard (2003) evlilik doyumunu ile ebeveyn yetkinliği arasında ilişki olduğunu tespit etmiştir. Anne ve babaların ebeveynlik doyumlarının, evlilik doyumlarına olumlu katkı sağladığı söylenebilir (Rogers ve White, 1998). 3-13 aylık bebeğe sahip olan annelerin evlilik uyumu ile algıladıkları sosyal desteğin ilişkili olduğunu ve algılanan sosyal destek ile depresyon düzeyinin ebeveyn yetkinliğini yordadığı sonucuna ulaşılmıştır (Teti ve Gelfand, 1991). Kwok, Ling, Leung ve Li'nin (2013) Hong Kong'ta yaşayan babalarla yaptığı çalışmada ise ebeveyn yetkinliği ve evlilik doyumunun çocukların yaşantısında önemli olan baba katılımının anlamlı yordayıcılarından olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda çocuklarının yaşantısında aktif katılım gösteren babaların ebeveynlik doyumları ve evlilik doyumlarının daha yüksek olduğu söylenebilir. Çünkü çocuklarıyla zaman geçiren babaların bu davranışı anneler için sosyal destek kapsamında değerlendirilmekte olup çocuk bakımı konusundaki görevlerin paylaşımını dengelemektedir.

Anne babanın etkili iletişimi, üyelerin sosyal desteği, sorumlulukların paylaşımı, boş vakitlerin ailece değerlendirilmesi, anne baba arasındaki evlilik uyumu ve doyumunu sağlıklı bir ailenin özelliklerindendir. Sağlıklı ailenin temel koşulu ise sağlıklı evliliğin varlığıdır (Aktaran: Gladding, 2012). Sosyal Öğrenme Kuramına göre sağlıklı evlilik ve anne babanın

kendi çevresindeki kişilerle olan ilişkisi, çocuklarının akran ilişkisini etkileyerek sosyal davranış modellerini oluşturmaya yardımcı olur. Bu durum çocukların yetişkin bir birey olduklarında eş, çocuk ve akranlarıyla olan ilişkisini düzenleme noktasında önem arz eder. Eric Berne'e (1961) göre bireyin ebeveynlerinin etkisi sonucu oluşturdukları ana baba benlik durumu, ileride kendilerinin anne baba olduklarındaki davranışlarını belirler. Çocukluk döneminde ebeveynleriyle yetersiz ilişki kuran kişiler kendi ebeveynlik dönemlerinde zorlanabilir (Aktaran: Dökmen, 1985).

Genç yetişkin bireylerin gelişim görevlerinden olan evlilik sürecinde bireyler, eş ve ebeveynlik rollerine adapte olmak için çaba harcar. Kendi anne babalarının yaşantısından oluşturdukları model doğrultusunda evlilik ilişkilerini sağlıklı şekilde yürütme ve çocuklarıyla olan ilişkilerini düzenleme bilincini oluşturur. Bulgularımız doğrultusunda ebeveyn yetkinliğini yordayan Algılanan Anne Baba Davranışı Envanterinin standartların belirliliği, çocuk bakımı ve amaçlarına ulaşmada yardımcı olma alt boyutları örneklemini oluşturan genç yetişkin ebeveynlerin model aldıkları disiplin yöntemine ilişkin ipucu verir niteliktedir. Atalay-Yalçın(2010) yaptığı çalışmada standartların belirliliği, çocuk bakımı ve amaçlarına ulaşmada yardımcı olma alt boyutlarının birbiriyle pozitif yönde ilişkili olduğunu ve daha demokratik tutuma sahip ebeveynlerin beklenti ve yaptırımlarının önceden çocukla birlikte belirlediğini, çocuklarının ihtiyaç duyduğu durumlarda kendilerini yanlarında hissettirdiklerini, öğrenme süreçlerinde isteklerini gözeterek yardım ettiklerini belirtmiştir. Çocuk yetiştirme sürecinde ebeveynin sahip olduğu tutum çok önemli olmakla birlikte bu tutumlar arasında en yetkin olanının demokratik tutum olduğu söylenebilir. Demokratik tutuma sahip anne ve babalar çocuklarıyla güçlü iletişime sahip, empati yetenekleri olan, ilişkilerini sevgi ve hoşgörü çerçevesinde yürüten yüksek ebeveyn yetkinliğine sahip olduğu kabul edilen bireylerdir. Algılanan Anne Baba Davranışı Envanterinin alt boyutlarından standartların belirliliği, çocuk bakımı ve amaçlarına ulaşmada yardımcı olma ile paralel görüşleri içinde barındıran demokratik tutuma sahip anne babaların Demir' in (2013) çalışmasında ebeveyn yetkinliklerinin diğer ebeveyn tutumuna sahip olan anne babalara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Annelerin düşük ebeveyn yetkinliğine sahip olması baskıcı ve zorlayıcı disiplin anlayışına sahip olmalarıyla ilişkili olup davranışlarının daha sert, kaba ve ihmalkâr olduğu söylenebilir (Halpern ve McLean, 1997).

5.1.2. Cinsiyete Göre Ebeveyn Yetkinliği

Genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliği puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere Bağımsız Grup t Testi tekniğinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular ebeveyn yetkinlik puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığını göstermektedir (Tablo 4.14). Bu bulgu, katılımcılarımız açısından ebeveyn yetkinliği ve ebeveynlik becerilerinin anneyi ve babayı yakından ilgilendirdiğini ve cinsiyet gözetmeksizin çocukları konusunda ortak görev ve sorumluluklarının bilincinde olup birlikte hareket ederek gelişime açık oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Ebeveyn yetkinliğinin cinsiyete göre farklılığını değerlendirme hususunda ebeveyn yetkinliği konusunda yapılan araştırmaların genellikle sadece anneler ile yapılmış olması (Gondoli & Silverberg, 1997; Kwok & Wong, 2000; Montigny & Lacharite, 2005; Oyserman ve ark., 2004; Sanders & Wooley, 2005; Aksoy ve Diken, 2009; Kotil, 2010; Bağatarhan, 2012; Büyüktaşkapı, 2012; Uyanık-Balat ve Yılmaz, 2014) bulgularımızın diğer araştırmalarla karşılaştırılmasını zorlaştırmaktadır. Fakat ebeveyn yetkinliğinin cinsiyete göre farklılaşmadığı yönündeki bulgu özel gereksinim gösteren çocukların ebeveynleriyle yapılmış çalışmalarda paralellik göstermektedir. Çattık (2015) gelişimsel yetersizliği olan çocuğun annesinin ya da babasının öz yeterlik düzeylerinin, MacInnes (2009) Down sendromu olan çocuğa sahip ebeveynlerin öz yeterliğinin ve Telef (2013) engelli çocuğa sahip ebeveyn öz yeterliğinin incelendiği çalışmalarında ebeveyn öz yeterliğinin anne ya da baba olma durumuna göre farklılaşmadığı sonucuna varılmıştır.

Ebeveyn yetkinliği anne ve baba olma aşamasında büyük öneme sahip olmakla birlikte ebeveynin davranışlarıyla da ilişki içindedir (Thomas, Feeley ve Grier, 2009). Daha önce de değinildiği üzere anne ve baba yetkinliği açısından farklılaşma olup olmadığını inceleyen sınırlı sayıda araştırmadan annelerin öz yeterliğinin babaların öz yeterliğine göre daha fazla bulunduğu çalışmalar mevcuttur (Hudson, Elek ve Ofe- Fleck, 2001; Kılıçaslan, 2007; Beral, 2009; Çabuk-Bayam, 2010). Doğum itibarıyla çocuğunun tüm ihtiyaçlarını, bakımını karşılayan annenin ebeveyn yetkinliğini arttırması (Grimes, 2012) ve annenin çocuğu doğurma potansiyeline sahip olup babadan daha önce ebeveyn yetkinliğiyle karşı karşıya kalması bunun sebebi olarak görülebilir. Fakat ülkemizde çocuk yetiştirme konusunda anneye yüklenen sorumluluk annenin kendisini baskı altında hissetmesine sebep olurken babalar bir durum karşısında çocuklarıyla ilgili daha uygun tepkide bulunabilmektedir.

Demir (2013) babaların ebeveyn yetkinliğinin annelere göre daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Bu bağlamda ebeveynlik davranışlarını anne ve babanın ortak çerçeve doğrultusunda gerçekleştirmesi, babanın anneye sorumluluğu paylaşmasını sağlayarak ebeveyn yetkinlik düzeyini artırıcı rol oynamaktadır (Pruett ve Pruett, 2009).

5.1.3. Yaşa Göre Ebeveyn Yetkinliği

Genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliği puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere katılımcıların yaşları kategorize edilmiş ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniğinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular ebeveyn yetkinliği puanlarının yaş değişkenine göre farklılaşmadığını göstermektedir (Tablo 4.15). Bu bulgu ebeveynlerin hepsinin genç yetişkin olması nedeniyle yaşantı ve olgunlaşma seviyelerinin benzer olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Ebeveyn yetkinliğinin yaşa göre farklılaşmadığı yönündeki bulgu, Demir (2013)'ün'un yaptığı çalışmayla paralellik göstermektedir. 30-35, 36-40, 41-45, 46 ve üstü şeklinde dört ayrı kategoriye ayrılan araştırmada yaş değişkeninin ebeveyn yetkinliği üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermiştir. Ayrıca yaş değişkeninin ebeveyn yetkinliğini etkileme konusunda tek başına yeterli olmadığı Salonen ve arkadaşlarının (2009) yaptığı çalışma da ortaya koyulmuştur. Benzer bulgulara sahip Beral (2009) çalışmasında 20-26, 27-33, 34-40, 41-47 ve 48 üstü şeklinde yapılan gruplamada ebeveyn yetkinliğinin farklılaşmadığı sonucunu bulmuştur. Ebeveyn yetkinliği potansiyeli, kişinin yaşı ile bağlantısız şekilde ebeveynlik becerileri konusunda hazırbulunuşluktan oluşmaktadır (Coleman ve Karraker,1997). Günümüzde bu hazırbulunuşluğa ulaşmak için ebeveynler çocuklarının olacağını öğrendiği andan itibaren iletişim araçları yardımıyla çocuk gelişimi ve bakımı konusunda bilgi edinmeye başlamaktadır. Bu bağlamda genç yaştaki ebeveynin kendinden daha büyük yaştaki ebeveyne göre bilgi açığının kapanması ebeveyn yetkinliğinin yaşa göre farklılık göstermemesini açıklar niteliktedir.

İlgili literatürde yer alan annenin ebeveyn yetkinliğinin değerlendirildiği çalışmalarda (Coleman,1998; Coleman ve Karraker,2003; Kotil, 2010; Al-Kandari ve Al-Quashan, 2010) annenin yaşının ebeveyn yetkinliğini etkilemediği ortaya konulmuştur. Özkul (2015) ise babaların babalık görevine ilişkin yeterlilik puanlarının ortalamalarının, yaş değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır.

Coleman ve Karraker (2000) ve Kılıçaslan (2007) yaptıkları çalışmalarda araştırma bulgumuzun aksine yaş değişkeninin ebeveyn yetkinliğini etkilediğini ortaya koymuştur.

5.1.4. Doğum Sırasına Göre Ebeveyn Yetkinliği

Genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliği puanlarının doğum sırası değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniğinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular ebeveyn yetkinliği puanlarının doğum sırası değişkenine göre farklılaşmadığını göstermektedir (Tablo 4.16). Doğdukları sıra önemli olmakla birlikte aynı aile de yetişmeleri ve kardeşlerin birbirlerinin davranışlarından etkilermeleri sonucunda, kendi ebeveynlik dönemlerinde ailesinin genel yaklaşımını ortaya koymalarının bu sonuca neden olduğu düşünülmektedir. Çünkü ebeveynler hangi sırada doğarsa doğmuş olsunlar, sosyal modelleme aracılığıyla oluşturdıkları ve gelişime açık oldukları sürece yetkinliklerini olumlu yönde geliştirebilir.

İlgili literatür incelendiğinde ise ebeveyn yetkinliğinin doğum sırasına göre değişimine ilişkin yapılan araştırmalara rastlanamamıştır.

5.1.5. Çocuk Sayısına Göre Ebeveyn Yetkinliği

Genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliği puanlarının çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniğinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular ebeveyn yetkinliği puanlarının çocuk sayısı değişkenine göre farklılaştığını göstermektedir (Tablo 4.17). Bu farklılık tek çocuk ve iki çocuk lehinedir. Çocuk sayısının az olması ebeveynin tüm dikkatini, gelişimini o çocuğa odaklamasına ve ebeveyn yetkinliğini o çocuklar çerçevesinde geliştirmesini sağlamasına sebep olduğu düşünülmektedir. Çocuk sayısı arttıkça ebeveynin yetkinliğini etkileyen durumun, tüm çocukların bireysel özelliklerinin birbirinden farklı olması, hepsine gösterilen ilgi ve davranış yoğunluğunun azalmasından kaynaklı olabilir.

Literatürde ebeveyn yetkinliğinin çocuk sayısına göre farklılık gösterdiği yönündeki bulgu Zembat ve arkadaşlarının (2009) yaptığı çalışmayla paralellik göstermektedir. Anasınıfındaki çocukların ebeveynleriyle yapılan bu çalışmada ebeveyn yetkinliği tek çocuklu annelerin lehine olduğu bulunmuştur. Fakat benzer yaş grubundaki çocukların annelerinin ebeveyn yetkinliklerinin çocuğun sosyal duygusal uyum düzeylerine etkisinin

incelendiği çalışma da var olan çocuk sayısının ebeveyn yetkinliği konusunda anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır (Kotil, 2010).

Ebeveyn yetkinliği açısından çocuk sayısına bakmaksızın sahip olunan çocuğun özellikleri ve ihtiyaçları dikkate alındığında biricik olduğu söylenebilir (Ardelt ve Eccles, 2001). Bu bağlamda ebeveynlerin kendi çocuklarını tanıyıp kaç çocuğunun olduğuna değil her birinin özel olduğunu benimsediği düşüncesinin araştırmalarda hakim olduğu görülmektedir. (Seçer, Çeliköz ve Yaşa, 2008; Beral, 2009; Demir, 2013) Coleman ve Karraker (2003)' ün annelerle ve Özkul (2015)'in medeni durum fark etmeksizin babalarla çalışılan ve ebeveyn yetkinliğinin değerlendirildiği araştırmada çocuk sayısı değişkeninin ebeveyn yetkinliği üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.6. Katılımcının Kendisi ve Eşinin Öğrenim Durumuna Göre Ebeveyn Yetkinliği

Genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliği puanlarının öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere Kruskal Wallis-H tekniğinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular ebeveyn yetkinliği puanlarının öğrenim durumu değişkenine göre farklılaşmadığını göstermektedir (Tablo 4.18). Günümüzde ebeveynlerin çocukları konusunda kendilerini kitap, dergi, televizyon ve sosyal medya gibi kanallar aracılığıyla geliştirmesi öğrenim durumlarının ebeveyn yetkinliğine olan etkisini aza indirdiği düşünülmektedir.

İlgili alanyazında araştırma bulgularını destekleyen birçok çalışma bulunmaktadır. (Coleman ve Karraker,2003; Sanders ve Woolley, 2005; Seçer, Çeliköz ve Yaşa, 2008; Zembat, Uyanık-Balat, Çinko, Önkol ve Acar, 2009; Çiftçi-Topaloğlu, 2013; Çattık,2015). Fakat ebeveynlerin öğrenim durumu yükseldikçe araştırma yapma ve bilgiye ulaşma konusunda daha aktif oldukları söylenebilir. Bu sebeple öğrenim durumu yüksek olan ebeveynin kendinden daha düşük olan ebeveyne göre basın-yayın organlarından, çocuklarla ilgili eğitimlerden faydalanma konusunda daha bilinçli davrandığı sonucuna varan çalışmalar söz konusudur.

Teti ve Gelfand (1991), Coleman ve Karraker (2000) ve Kotil (2010) tarafından annelerle yapılan çalışmalarda öğrenim durumu yüksek olan annenin ebeveyn yetkinliğinin de yüksek olduğu bulunmuştur. Annelerle yapılan farklı çalışmalarda gebe bireylerin doğumdan önceki ve sonraki sürece dair ebeveyn yetkinlikleri incelenmiş olup eğitim düzeyi yüksek olan

anneninin ebeveyn yetkinliğinin daha yüksek olduğu yönündedir (Ersanlı-Kaya, 2013). Kızların dünyaya geldiği andan itibaren annelik içgüdüsüne sahip olması, oynadığı oyunlarda ağırlıklı olarak evcilik oynaması ve annelik rolünü üstlenmeleri ebeveyn yetkinliğini kazanmak için atılan adımlardan olduğu düşünülebilir. 4-5 yaş çocukların babalarının ebeveyn yetkinliğinin incelendiği çalışmada evli babalardan üniversite mezunu olanların lise mezunu olan babalara göre babalık görevine ilişkin yeterlik algısının daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir (Özkul, 2015). Bu bağlamda öğrenim durumu yüksek olan babanın çocuğuna karşı esnek ve demokratik davrandığı, çocuğu konusunda yeterlilik algısının daha yüksek olması sebebiyle sorumluluğu daha çok aldığı söylenebilir (Aktaran: Kuzucu, 2011).

5.1.8. Aile Tipine Göre Ebeveyn Yetkinliği

Genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliği puanlarının aile tipi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere Mann Whitney-U tekniğinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular ebeveyn yetkinliği puanlarının aile tipi değişkenine göre farklılaşmadığını göstermektedir (Tablo 4.20). İstanbul’da yaşayan ailelerin genellikle iş imkânlarının fazla olması nedeniyle Anadolu’dan göç ederek İstanbul’da yaşamaları ve geniş ailesinin memlekette kalması araştırmaya katılan çekirdek aileye sahip kişi sayısını arttırmıştır. Geniş ailelerde çocuk üzerinde kendi ebeveyni dışında birden fazla kişinin söz sahibi olması ebeveynlerin yetkinliğini etkileyebilir. Çünkü bu durum ebeveynin otoritesinin sarsılmasına ve kendisini yetersiz hissetmesine neden olabilir. Çekirdek ailede yaşayan bireyler ise, kendi ebeveynlerinden uzak yaşamalarından dolayı ebeveynlerinin bilgi ve becerilerinden yoksun kalmaktadırlar. Bu durumun ebeveynlerin yetkinlik açısından sıkıntı yaşamalarına sebep olabileceği düşünülmektedir. Araştırmanın İstanbul gibi kozmopolit bir şehirde yapılması ve İstanbul’ da yaşayan bireylerin ebeveynlikle ilgili bilgi ve becerilere ulaşmaları daha kolay ve hızlı olduğu için çekirdek ya da geniş aileye sahip olmalarına göre ebeveyn yetkinliği farklılaşmamış olabilir.

Literatürde ebeveyn yetkinliğinin aile tipine göre farklılaşmasını inceleyen az sayıda çalışma bulunmaktadır. Beral (2009)’un otizmli çocukların ebeveynleriyle yaptığı araştırma bulgumuzla paralellik göstermektedir. Ersanlı-Kaya (2013) gebelerin ebeveyn yetkinliklerini incelemesinin sonucunda çekirdek ailede yaşayan gebelerin ebeveyn yetkinlik puan ortalamalarını daha yüksek bulmasına rağmen çekirdek veya geniş aileye sahip olanların

doğumdan önceki ve sonraki süreçte ebeveyn yetkinlikleri arasında anlamlı farklılaşma olmadığını tespit etmiştir. Diğer çalışmalarla da desteklendiği gibi aile tipinden ziyade ebeveyn yetkinliğimin kişinin öznel değerlendirmeleri sonucu geliştiği düşünülebilir.

5.1.9. Evli Olduğu Süreye Göre Ebeveyn Yetkinliği

Genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliği puanlarının evli olduğu süre değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere Kruskal Wallis-H tekniğinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular ebeveyn yetkinliği puanlarının evli olduğu süre değişkenine göre farklılaşmadığını göstermektedir (Tablo 4.21). Bu bulgu Ersanlı-Kaya (2013) çalışmasıyla paralellik göstermektedir. Gebelik ve doğum sonrası ebeveyn yetkinliğinin, 1-3 ve 4-6 yıl olmak üzere kategorize edilen evli olunan süre değişkenine göre değerlendirilmesi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. İlgili literatür de evli olunan süre değişkenine yer verilerek yapılan farklı bir araştırmaya ulaşılamamıştır.

Bireylerin evlilik süreleri arttıkça yaşlarının da artacağını varsayarak ebeveynliğe dair tecrübenin uzun süre evli olan bireylerde ebeveyn yetkinliğini olumlu anlamda etkilemesi beklenebilir. Fakat artık yeni neslin tecrübe edinme yollarının sadece direkt yaşantıyla oluşmadığını, sosyal modeller aracılığıyla gözlemle, bilgi edinme yoluyla ve en önemlisi diğerlerine göre nispeten yeni evli çiftlerin daha fazla sosyal ortamlara girmesinin ebeveyn yetkinliğine katkı sağlayarak evlilik süresine bağlı olan farklılaşmanın önüne geçtiği düşünülmektedir. Ayrıca evli olunan süre değişkeni incelenirken ebeveynlerin evlilik ve ebeveynlik konusunda problem çözme becerilerinin incelenmesi farklılaşma ihtimalini arttırabilir. Çünkü evliliğin ilk yıllarında evlilik ve ebeveynliğe uyum sağlama karmaşık bir süreçtir. Eşlerin birbirlerine ve çocuklarına karşı ihtiyaç, beklenti ve yaklaşımların farklı olması sorun yaratabileceğinden problem çözme becerileri önem kazanmaktadır.

5.1.10. Çalışma Durumuna Göre Ebeveyn Yetkinliği

Genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliği puanlarının çalışma durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere Bağımsız Grup t Testi tekniğinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular ebeveyn yetkinlik puanlarının çalışma durumu değişkenine göre farklılaşmadığını göstermektedir (Tablo 4.22). Çocukla geçirilen uzun zamandan ziyade geçirilen zamanın kaliteli ve verimli olmasının daha önemli olduğu yargısının bu bulguyu desteklediği düşünülmektedir. Çünkü ebeveynin çocuğuyla verimli

zaman geçirmesi ve kurdukları sağlıklı ilişki kendisini yetkin hissetmesine katkı sağlayabilir.

Coleman ve Karraker (2003) ve Seçer, eliköz ve Yaşı (2008) yaptığı çalışmalarda araştırma bulgumuzu destekleyen niteliktedir. Annenin çalışıp çalışmaması ile ebeveyn yetkinliğı arasında ilişki bulunamamıştır. Fakat bulgularımızın aksine çalışmayan annelerin çalışan annelere göre ilgi alt boyutunda (Kotil, 2010) ve duygusal kontrol alt boyutunda (Zembat, Uyanık Balat, inko, Önkol ve Acar, 2009) daha yetkin gördüğü söylenen araştırmalar mevcuttur. Bu bulgunun altında yatan nedenin çalışan bireyin işten eve geldikten sonra çocukla vakit geçirme sürecinde tekrar mesaisinin başladığı, bu sorumluluğun ağır gelmesinin ebeveyn yetkinliğini etkilediğı söylenebilir.

alışan annelerin çalışmayan annelere göre ebeveyn yetkinliğinin daha yüksek bulunduğu araştırmalarda (Jackson ve Scheines, 2005; Ersanlı-Kaya, 2013) kadınların iş gücüne sahip olmalarının bilgi edinmeye ve ulaşmaya daha yakın, bilgiyi paylaşma konusunda daha açık oldukları söylenebilir (Gökdemirel, Bozkurt, Gökçay ve Bulut, 2008).

5.1.11. Çalışma Yılına Göre Ebeveyn Yetkinliğı

Genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliğı puanlarının çalışma yılı değışkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniğinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular ebeveyn yetkinliğı puanlarının çalışma yılı değışkenine göre farklılaştığını göstermektedir (Tablo 4.23). Araştırmamızda alışan ve çalışmayan ebeveynlerin yetkinliklerinin farklılaşması aslında çalışma yılına bağılı olarak ebeveyn yetkinliğinin değışmemesini de destekler niteliktedir. Çünkü bireyin uzun yıllar çalışıp sosyal ortamda kalması, farklı ebeveynlerle tanışması ve onların çocuklarına olan yaklaşımı görmesi öznel bir özellik olan ebeveyn yetkinliğini değıştirmeyebilir.

İlgili literatür incelendiğinde, ebeveyn yetkinliğinin çalışma yılına göre değışimine ilişkin yapılan araştırmalara rastlanamamıştır. Çalışma yılı değışkeni ele alınırken çalışma ortamındaki stresle başa çıkma ve etkilenme düzeyinin araştırılması faydalı olabilir. Kişinin iş hayatında yıllara göre yaşadığı stresle başa çıkabilmesinin, ebeveynlik rolünün stresten ne kadar etkilendiğinin ve bunun çocuğı yansımasının ebeveyn yetkinliğini etkileyebileyeceğı düşünölmektedir.

5.1.12. Evlenme Şekline Göre Ebeveyn Yetkinliği

Genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliği puanlarının evlenme şekli değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere Bağımsız Grup t Testi tekniğinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular ebeveyn yetkinlik puanlarının evlenme şekli değişkenine göre farklılaşmadığını göstermektedir (Tablo 4.26). Fakat flört ederek evlenen bireylerin görücü usulü ile evlenen bireylere oranla ebeveyn yetkinliği ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Flört eden eşlerin birbirlerini daha iyi tanıyarak çocuk bakımı ve gelişim noktasında ihtiyaçlarını tamamlama ve uyumlu olmasının ebeveyn yetkinlik ortalamasını etkilediği düşünülebilir. Ersanlı-Kaya (2013) çalışmasında flört ederek evlenmiş ebeveynlerin yetkinliklerini yüksek bularak farkın anlamlılığını ortaya koymuştur.

5.2. Öneriler

Geleceğin ebeveyni, bugünün çocuklarının yetişmesinde çok önemli olan anne ve babaların kendilerini çocuklarının gelişiminde ne düzeyde yetkin hissettiğini konu alan bu araştırmanın bulgularına dayanarak şu önerilerde bulunulabilir:

5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Ebeveyn yetkinliği kişinin öznel yargısına dayanmasına rağmen, sosyal beğenirlik faktörünü de dikkate alarak eşlerin birbirini ebeveyn yetkinlikleri açısından değerlendirecek yeni araştırmalar planlanabilir. Böylece konu farklı açılardan karşılaştırmalı olarak derinlemesine değerlendirilebilir.
- Ebeveyn yetkinliği ile bu çalışmada yer almayan değişkenler olarak ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, yaşam doyumu ve algılanan sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkiler açısından da incelenebilir.
- Ebeveyn yetkinliğine ilişkin literatürün kısıtlı olduğuna, tanımlardaki farklılıkların varlığına ve ölçme sorunlarına yer verilen bir araştırma yapılabilir.
- Ebeveyn yetkinliğini güçlendirmek amacıyla yapılan aile psikoeğitim çalışmalarının sonuçlarının değerlendirileceği deneysel çalışmalar planlanabilir.
- Ebeveyn yetkinliğinin değerlendirildiği ölçme araç sayısının az olması sebebiyle yeni ölçme araçları geliştirilebilir.

- Ülkemizde ebeveyn yetkinliğine ilişkin çalışma sayısının yetersiz olduğu söylenebilir. Bu sebeple farklı yaş gruplarının ve daha fazla babanın ebeveyn yetkinliğinin değerlendirildiği çalışma yapılabilir.

5.2.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Okul psikolojik danışmanlarının okulda ulaşabileceği tüm anne ve babalara, ebeveyn yetkinliğine sahip olmalarının çocuklarının gelişimi hususundaki etkilerinin yer alacağı aile eğitimi düzenlenebilir.
- Belediyelerin projelerinde, televizyonlardaki dizilerde ve öğretici yayınlarda, hastanelerdeki sağlık personellerinin doğum sonrası bilgilendirme çalışmalarında ebeveynlik uygulamalarının ve ebeveyn yetkinliğinin önemine daha fazla yer vermesi sağlıklı ailelerin oluşumuna katkı sağlayabilir.
- Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programı çerçevesinde okullarda çocuğun ilk eğitimcileri olan anne ve babanın, çocuğun eğitim kurumlarındaki süreçlerine daha fazla katılmasını kolaylaştıran aile katılım çalışmaları arttırılabilir.
- İstanbul'un çeşitli belediyeleri tarafından hizmet veren Psikolojik Danışma Merkezlerinin içine Ebeveyn Eğitim ve Danışma Birimi kurulabilir. Böylece ebeveynler kendisini yetkin hissetmediği konularda rahatlıkla destek alabilir.

KAYNAKLAR

- Acar, H. (1998). *Ankara'da Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı sosyal hizmet kuruluşlarında çalışan üniversite mezunu evli personelin evlilik doyumları* (Yüksek lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ainsworth, M.S. & Bell, S.M. (1970). Attachment, Exploration, and Separation: Illustrated By the Behavior of One-Year-Olds in a Strange Situation. *Child Development*. Marc; 49-65.
- Ajzen, I. (2002). Perceived behavioral control, self-efficacy, locus of control, and the theory of planned behavior. *Journal of Applied Social Psychology*, 32(4), 665-683.
- Akbulut, E. (2006). Müzik öğretmeni adaylarının mesleklerine ilişkin özyeterlilik inançları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 34 – 44.
- Akça, R.P. (2012). Ana babaların çocuk yetiştirmede aşırı koruyucu olmaları. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 1(29), 1-13.
- Aksoy, V. ve Diken, İ. H. (2009). Annelerin ebeveynlik öz yeterlik algıları ile gelişimi risk altında olan bebeklerin gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10(01), 59-68.
- Aktaş-Özkafacı, A. (2012). *Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Al-Kandari, H. Y., & Al-Qashan, H. (2010). Maternal Self-Efficacy of Mothers of Children with Intellectual Developmental Disabilities Down Syndrome, and Autism in Kuwait. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 27(1), 21–39.
- Alisinanoğlu, F. (2003). Çocukların denetim odağı ile algıladıkları anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 97-107.
- Anar, B. (2011). *Evli ve çalışan yetişkinlerin toplumsal cinsiyet rolleri ile evlilik doyumu ve iş doyumu ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Aral, N. (1991). *Ailenin güçlendirilmesinde aile bireylerinin sorumlulukları*. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu Eğitim Serisi 3, Paneller, Konferanslar 1. 35-42, Ankara.

- Ardelt, M. & Eccles, J. S. (2001). Effects of mothers' parental efficacy beliefs and promotive parenting strategies on inner-city youth. *Journal of Family Issues*, 22 (8), 944-972.
- Arı, R. Çağdaş, A. ve Seçer-Şahin, Z. (2002). *Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi*. Ankara: Nobel Yayınları
- Arslantürk, G (2017). *Özgeci kişiliğin ailesel arka planı: Kuşaklararası bir karşılaştırma* (Doktora tezi).Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Atalay- Yalçın, F. (2010). *Genç yetişkinlerin çocuk yetiştirme tutumları ile algıladıkları ana-baba davranışları arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Aşkar, P. ve Umay, A. (2001). İlköğretim matematik öğretmenliği öğrencilerinin bilgisayarla ilgili özyeterlik algısı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(21),1 – 8.
- Aydın, B. (2002). Genç Yetişkinlik. B. Aydın (Ed). *Gelişim Psikolojisi*. Ankara: Televizyon Tanıtım Tasarım Yayıncılık Ltd. Şti.
- Bağatarhan, T. (2012). *Ebeveyn eğitim programının annelerin ebeveynlik öz yeterliklerine etkisi* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191 – 215.
- Bandura, A. (1989). Human Agency In Social Cognitive Theory. *American Psychologist*, 44, 1175-1184.
- Bandura, A. (1990). Perceived self-efficacy in the exercise of personal agency. *Journal of Applied Sport Psychology*, 2(2), 128-163.
- Bandura, A. (1995). Self-efficacy in changing societies. Cambridge University Press.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37 (4), 887-908.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monograph*, 4, 1-103.
- Baumrind, D. (1980). New Directions in Socialization Research. *American Psychologist*, 35, 639-652.

- Belsky, J. (1981). Early human experience: A family perspective. *Developmental Psychology*, 17(1), 3-23.
- Bıkmaz, F. (2002). Fen öğretiminde öz yeterlik inancı ölçeği. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 1(2), 197 – 210.
- Bloomfield, L. and Kendall, S. (2007). Testing a parenting programme evaluation tool a pre- and post-course measure of parenting self-efficacy. *Journal Of Advanced Nursing*, 60(5), 487-493.
- Blum, J.S., & Mehrabain, A. (1999). Personality and temperament corelates of marital satisfaction. *Journal of Personality*. 67(1), 93-120.
- Bradbury, T.N. & Fincham, F.D. (1988). individual difference variables in close relationships: A contextual model of marriage as an integrative framework. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(4), 713- 721.
- Bradbury, T.N. & Fincham, F.D. (1990). Attributions in marriage: Review and critique. *Psychological Bulletin*, 107 (1), 3-33.
- Bradbury, N.B. ve Fincham, F.D. (1992). Attributions and Behavior In Marital Interaction, *Journal of Personalitand Social Psychology*, 63(4). 613- 628.
- Bradbury, T.N., Fincham F.D. & Beach, S.R.H. (2000). Research on the nature and determinants of marital satisfaction: a decade in review. *Journal of Marriage and the Family*, 62(4), 964-980.
- Bor, W. & Sanders, M. R., (2004). Correlates of self-reported coercive parenting of preschoolaged children at high risk for the development of conduct problems. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 3 (9), 738-745.
- Bostan, L. (2014). *Mesleki ve teknik okulların elektrik elektronik teknolojisi alanı öğrencilerinin bilgisayar kullanma öz-yeterlik algılarının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss*. New York, NY: Basic Books
- Bugental, D. B., Blue, J., & Cruzcosa, M. (1989). Perceived control over caregiving outcomes: Implications for child abuse. *Developmental Psychology*, 25(4), 532 - 539.

- Burger, J. M. (2006). *Kişilik: Psikoloji biliminin insan doğasına dair söyledikleri*. (Çev. İ.D. Erguvan Sarıoğlu). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Buunk, B. P. & Vanyperen N. W. (1991). Referential comparisons, relational comparisons and exchange orientation: their relation to marital satisfaction. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17(6), 709-717.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç- Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüktaşkapu, S. (2012). Annelerin özyeterlik algıları ile 1-3 yaş çocuklarının gelişimlerinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 18-30.
- Caprara, G., Regalia, C., Scabini, E., Barbaranelli, C., & Bandura, A. (2004). Assessment of filial, parental, marital, and collective family efficacy beliefs. *European Journal of Psychological Assessment*, 20 (4), 247-261.
- Caprara, G., Pastorelli, C., Regalia C., Scabini, E. ve Bandura A. (2005). Impact of Adolescents Filial Self-Efficacy on Quality of Family Functioning And Satisfaction. *Journal of Research on Adolescence*, 15 (1), 71-97
- Cassidy, S., & Eachus, P. (2002). Developing the computer user self-efficacy (CUSE) scale: Investigating the relationship between computer self-efficacy, gender and experience with computers. *Journal of Educational Computing Research*, 26(2), 133-153.
- Celenk, O., & van de Vijver, F. J. (2013). What makes couples happy? Marital and life satisfaction among ethnic groups in the Netherlands. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 44(8), 1275-1293.
- Cihangir-Çankaya, Z. (2009). Öğretmen adaylarında temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ve iyi olma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 691-711.
- Coleman, P., & Karraker, K. H. (1997). Self-efficacy and parenting quality: Findings and future applications. *Developmental Review*, 18(1), 47-85.
- Coleman, P. K. & Karraker, K. H. (1998). Self-efficacy and parenting quality: Findings and future applications. *Developmental Review*, 18(1), 30-46.
- Coleman, P.K. & Karraker, K.H. (2000). Parenting self-efficacy among mothers of school-age children: Conceptualization, measurement and correlates. *Family Relations*, 49(1), 5-11.

- Coleman, P.K. ve Karraker, K.H. (2003). Maternal Self-Efficacy beliefs, competence in parenting and toddlers' behavior and developmental status. *Infant Mental Health Journal*, 24(2), 126-148.
- Coiro, M. J. & Emery, R. E. (1998). Do marriage problems affect fathering more than mothering? A quantitative and qualitative review. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 1(1), 23-40.
- Cutrona, C. E., & Troutman, B. R. (1986). Social support, infant temperament, and parenting self-efficacy: A mediational model of postpartum depression. *Child Development*, 57(6), 1507-1518.
- Cüceloğlu, D. (2016). *Geliştiren anne-baba*. İstanbul: Remzi.
- Çabuk- Bayam, Ö. (2010). *Anne-babaların öz-yeterlik inançları ile çocuklarının problem davranışlarına yönelik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çağ, P. (2011). *Evli bireylerde eş desteği ve evlilik doyumu* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çapri, B. ve Kan, A. (2006). Öğretmen kişilerarası öz-yeterlik ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 48 – 61.
- Çattık, M. (2015). *Gelişimsel yetersizliği olan çocukların ebeveynlerinin sosyal destek ve öz yeterlik düzeyleri ile yaşam doyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Çelik, M. (2006). *Evlilik doyumu ölçeği geliştirme çalışması* (Doktora tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Adana.
- Çelik, M.ve Yazgan-İnanç,B. (2009). Evlilik Doyum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 18(2).247-269.
- Çorbacı- Serin, G. E., ve Girli, A. (2012). Zihinsel engelli ergenlerin sosyal beceri düzeyleri ve davranış problemleri ile ebeveynlerinin genel öz yeterlilik algı düzeylerinin karşılaştırılarak incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 69-81.
- Darling, N. & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496.

- Darling, N. (1999). Parenting Style and Its Correlates. ERIC Digest.
- De Montigny F. ve Lacharite C. (2005) Perceived Parental Self-Efficacy: Concept Analysis. *Journal of Advanced Nursing*. 49, 387-386
- Demir, S. (2013). *Ebeveynlerin yetkinlikleri ile depresyon, olumsuz benlik ve anksiyete düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Doktora tezi). Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Demir, S. ve Gündüz, B. (2014). Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği'nin uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(25), 309-322.
- Diken, I. H. ve Diken, O. (2008). Turkish mothers' verbal interaction practices and self-efficacy beliefs regarding their children with expressive language delay. *International Journal of Special Education*, 23(3), 110-117.
- Dix, T. (1991). The affective organization of parenting: Adaptive and maladaptive processes. *Psychological Bulletin*, 110(1), 3 – 25.
- Doğan, İ. (1995). *Sosyoloji*. Ankara: Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (1985). Aile İçi İletişim Çatışmalarının Transactional Ve Graph Analiz İle İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 18(1), 53- 66.
- Ekici, G. (2005). Biyoloji öz-yeterlik ölçeğinin geçerlik ve güvenirliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(29), 85 – 94.
- Elek, S. M., Hudson, D. B., Bouffard, C. (2003). Marital and parentin satisfaction and infant care saelf-efficacy during the transition to parenthood: the effect of infant sex. *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing*, 26 (1), 45-57.
- Erel, O., & Burman, B. (1995). Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 118(1), 108-132.
- Eripek, S. (1982). Kuramsal açıdan çocuklardaki problem davranışların nedenleri ve bir sınıflandırma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 15(2) , 35-46.
- Erkan, S. (2010). Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları (Ed: F. Temel). *Aile ve aile eğitimi ile ilgili temel kavramlar*. (10-15). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erkuş, A. (2009). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Feinberg, M. E. (2003). The internal structure and ecological context of coparenting: A framework for research and intervention. *Parenting: Science and Practice*, 3(2), 95-131.
- Feliciano, J.B. (2005). *The Impact of Participation in a Parent Training Program on Maternal Sense of Competency and Stress in Urban African American-Mothers* (Doctoral Dissertation). Howard University, Washington.
- Freeman, C. R. (2006). *Relative contributions of mastery, maternal affective states, and childhood difficulty to maternal self-efficacy* (Doctoral Dissertation). University of Nevada, Reno.
- Ginsburg, G. S. & Bronstein, P. (1993). Family factors related to children's intrinsic/extrinsic motivational orientation and academic performance. *Child Development*, 64(5), 1461-1474.
- Gladding, S. T. (2012). *Aile terapisi tarihi, kuram ve uygulamaları*. (Çev. Ed. İ. Keklik ve İ. Yıldırım). Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği.
- Gondoli, D. M., & Silverberg, S. B. (1997). Maternal emotional distress and diminished responsiveness: The mediating role of parenting efficacy and parental perspective taking. *Developmental psychology*, 33(5), 861-868.
- Goodnow, J. J. (1988). Parents' ideas, actions, and feelings: Models and methods from developmental and social psychology. *Child Development*, 59 (2), 286-320.
- Grolnick, W., Benjet, C., Kurowski, C., & Apostderis, N. (1997). Predictors of parent Involvement In children's schooling. *Journal of Educational Psychology*, 89(3), 538-548.
- Gülerce, A. (2007). *Dönüşümsel aile modeli ve Türkiye'de ailelerin psikolojik örüntüleri*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.
- Gür, B., S. ve Kurt, T. (2011). Türkiye'de ailelerin eğitim ihtiyaçları. *Aile ve Toplum Dergisi*, 7(27), 33-61.
- Güven, N. (2005). *İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ve evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumu ile ilişkisi* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güven, N. ve Sevim, S.A. (2007). İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ve Evlilikte Problem Çözme Becerilerinin Evlilik Doyumunu Yordama Gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 49-61.

- Judge, T.A., Locke, E.A. & Durham, C.C. (1997). The dispositional causes of job satisfaction: A core evaluations approach. *Research in Organizational Behavior*, 151-188.
- Judge, T. A., Locke, E. A., Durham, C. C., & Kluger, A. N. (1998). Dispositional effects on job and life satisfaction: The role of core evaluations. *Journal of applied psychology*, 83(1), 17-34.
- Gardner, D. G., & Pierce, J. L. (1998). Self-esteem and self-efficacy within the organizational context: An empirical examination. *Group & Organization Management*, 23(1), 48-70
- Gökdemirel, S., Bozkurt, G., Gökçay, G. ve Bulut, A. (2008). Çalışan annelerin emzirme sürecinde yaşadıkları: Niteliksel bir çalışma. *Çocuk Dergisi*, 8 (4), 221-234.
- Gökmen, A. (2001). *Evli eşlerin birbirine yönelik kontrolcülük ve bağımlılık algılarının evlilik doyumu üzerine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gözüm, S. ve Aksayan, S. (1999). Öz-Etkililik-Yeterlik Ölçeği'nin Türkçe formunun güvenirlik ve geçerliliği. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokul Dergisi*, 2(1), 21-34.
- Gross, D., Fogg, L. & Tucker, S. (1995). The efficacy of parent training for promoting positive parent-toddler relationships. *Res Nurs Health*, 18(6), 489-499.
- Halpern, L.F. ve McLean, W.E. (1997) Hey, mom, look at me. *Infant Behavior and Development*, 20(4), 515-529.
- Hazan, C., & Shaver, P.R. (2000). Psikolojinin alt alanları bağlanma: yakın ilişkilerle ilgili araştırmalar için bir çerçeve. (Dönmez, A. Çev.). *Türk Psikoloji Bülteni*. 6(16), 29-50.
- Hazır Bıkmaz, F. (2006). Öz yeterlik inançları. *Eğitimde Bireysel Farklılıklar*. Y. Kuzgun ve D. Deryakulu (Der.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Hazan, C. & Shaver, P. R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationship. *Psychological Inquiry*, 5(1), 1-22.
- Hawkins, J. L. (1968). Associations between companionship, hostility, and marital satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 30(4), 647-650.
- Hogben, M & Byrne, D. (1998). Using social learning theory to explain individual differences in human sexuality. *Journal of Sex Research*, 3 (1), 58-71.

- Heath, C. L., Curtis, D. F., Fan, W., & McPherson, R. (2015). The association between parenting stress, parenting self-efficacy, and the clinical significance of child adhd symptom change following behavior therapy. *Child Psychiatry Human Development*, 46(1), 118-129.
- Heller, D., Watson, D., & Ilies, R. (2006). The dynamic process of life satisfaction. *Journal of Personality*, 74(5), 1421-1450.
- Hünler, O. S., & Gençöz, T. (2003). Boyun eğici davranışlar ve evlilik doyumu ilişkisi: Algılanan evlilik problemleri çözümünün rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(51), 99-108.
- Holloway, S., Suziki, S., Yamamoto, Y. & Behrens, K. Y. (2005). Parenting self-efficacy among Japanese mothers. *Journal of Comparative Family Studies*, 36(1), 61-76.
- Hortaçsu, N. (2003). *İnsan ilişkileri*. Ankara: İmge Yayınları.
- Hovardaoğlu, S. (1996). Sosyal mübadele: Evlilikle ilgili değerlendirmelere etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11 (36), 12-24.
- Jackson, A.P. ve Scheines, R. (2005). Single mothers' self-efficacy, parenting in the home environment, and children's development in a two-wave study. *Social Work Research*, 29 (1), 7-20.
- Johnston, C. & Mash, E. J. (1989). A measure of parenting satisfaction and efficacy. *Journal of Clinical Child Psychology*, 18(2), 167 - 175.
- Jones, T. L. & Prinz, R. J. (2005). Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: A review. *Clinical Psychology Review*, 25(3): 341-363.
- Kaner, S., Şekercioğlu, G. ve Yellice-Yüksel, B. (2007). *Öğretmenlerin ve ana-babaların öz-yetkinlik inançları, tükenmişlik algıları ve çocukların problem davranışları. Proje Raporu*. 2006 09 04 009.
- Kansız, M., ve Arkar, H. (2011). Mizaç ve karakter özelliklerinin evlilik doyumu üzerine etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12(1), 24-29.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Karney, B.R. & Bradbury, T.N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, method and research. *Psychological Bulletin*, 118(1), 3-34.

- Kaptan, F. ve Korkmaz, H. (2002). Probleme dayalı öğrenme yaklaşımının hizmet öncesi fen öğretmenlerinin problem çözme becerileri ve öz yeterlik inanç düzeylerine etkisi. Erişim tarihi:10.05.2018,https://www.academia.edu/3014439/PROBLEME_DAYALI_%C3%96%C4%9ERENME_YAKLA%C5%9EIMININ_H%C4%B0ZMET_%C3%96NCES%C4%B0_FEN_%C3%96%C4%9ERETMENLER%C4%B0N%C4%B0N_PROBLEM_%C3%87%C3%96ZME_BECER%C4%B0LER%C4%B0_VE_%C3%96Z_YETERL%C4%B0K_%C4%B0NAN%C3%87_D%C3%9CZEYLER%C4%B0NE_ETK%C4%B0S%C4%B0?auto=download
- Kavanagh, D. J. & Bower, G. H. (1985). Mood and self-efficacy: Impact of joy and sadness on perceived capabilities. *Cognitive Therapy and Research*, 9(5), 507-525.
- Kessler, H. & Yalom, I.D. (2006). *Evlilik terapisi*. (Y. Özkardeşler Şallı, Çev.) İstanbul: Prestij Yayıncılık.
- Kuzucu, Y. (2011). Değişen babalık rolü ve çocuk gelişimine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 79-91.
- Kuzgun, Y. (2000). *İlköğretimde rehberlik*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Korkmaz, İ. (2003). Sosyal öğrenme kuramı. (Ed. Yeşilyaprak, Binnur) Gelişim ve öğrenme psikolojisi. Ankara: Pegema Yayıncılık
- Kotil, Ç. (2010). *Okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan 5 yaş çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerine annenin ebeveyn öz yeterlik algısı ile okul beklentilerine uyum düzeyinin etkisi* (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıçaslan, A. (2007). *Ebeveynliğe geçiş döneminin çeşitli doğum öncesi ve doğum sonrası etkenler açısından incelenmesi* (Doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kılınç, F., E. (2011). *Anne eğitim programı ile anne çocuk etkileşim programının 24-36 aylık çocukların bilişsel becerilerine ve annelerin çocuk yetiştirme davranışlarına etkisinin incelenmesi* (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kirby, J.S. (2005). *A study of the marital satisfaction levels of participants in a marriage education course* (Doctoral Dissertation). Department of Educational Leadership and Counseling Department, University of Lovislono, Monnoe.

- Kwok, S. Y., Ling, C. C., Leung, C. L., & Li, J. C. (2013). Fathering self-efficacy, marital satisfaction and father involvement in Hong Kong. *Journal of Child and Family Studies*, 22(8), 1051-1060.
- Lane, J., Lane, A. M., & Kyprianou, A. (2004). Self-efficacy, self-esteem and their impact on academic performance. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 32(3), 247-256.
- Leerkes, E. & Crockenberg, S. (2002). The development of maternal self – efficacy and its impact on maternal behavior. *Infancy*, 3(2), 227-247.
- Long, E.C.J., & Andrew, D.W. (1990). Perspective taking as a predictor of marital adjustment. *Journal of Personality An Social Psychology*, 59(1), 126-131.
- Mac Donald, K. (1986). Developmental models and early experience. *International. Journal of Behavioral Development*, 9(2), 175-190.
- Mac Donald, A. P. (1971). Internal-external locus of control: Parental antecedents. *Journal of consulting and clinical psychology*, 37(1), 141-147.
- Mondell, S. & Tyler, F. B. (1981). Child psychosocial competence and its measurement. *Journal of Pediatric Psychology*, 6(2), 145-154.
- Morgil, İ., Seçken, N. ve Yücel, A.S. (2004). Kimya öğretmen adaylarının özyeterlik inançlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 62 – 72.
- Mowder, B.A. (2005). Parent Development Theory: Understanding parents, parenting perceptions, and parenting behaviors. *Journal of Early Childhood and Infant Psychology*, 1, 45-64.
- Myers, D. G. & Diener, E. (1996). The pursuit of happiness. *Scientific American*, 274(5), 54-56.
- Nazlı, S. (2011). *Aile danışmanlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Nehir, S., Çoban, A., Demirci, H., Özbaşaran, F., ve İnceboz, Ü. (2009). Menopozal belirtilerin ve evlilik uyumunun yaşam kalitesi üzerine etkisi. *Cumhuriyet Medical Journal*, 31(1), 15-21.
- Ng, K. M., Loy, J. T. C., Gudmunson, C. G., & Cheong, W. (2009). Gender differences in marital and life satisfaction among Chinese Malaysians. *Sex Roles*, 60(1-2), 33-43.
- Onur, B. (2000). *Gelişim Psikolojisi: Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm*. Ankara: İmge

- Oyserman, D., Bybee, D., Terry, K., & Hart-Johnson, T. (2004). Possible selves as roadmaps. *Journal of Research in Personality*, 38(2), 130-149.
- Özer, M. (2011). *Suçluluk-utanç, bağlanma, algılanan ebeveynlik (anne) tarzı ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler* (Yüksek lisans tezi). Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özkul, F. B. (2015). *48-60 aylık çocukların babalarının ebeveyn öz yeterlik algılarının incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özgüven, İ. E. (2000). *Evlilik ve aile terapisi*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özgüven, İ. E. (2014). *Evlilik ve aile terapisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Paris, R. (1998). *Motherhood in young adulthood: A path analytic study of mothering experience and personality change* (Doctoral Dissertation). University of California, Berkeley.
- Pennell, C., Whittingham, K., Boyd, R., Sanders, M., & Colditz, P. (2012). Prematurity and parental self-efficacy: The preterm parenting self-efficacy checklist. *Infant Behavior and Development*, 35(4), 678-688.
- Pepe, S., Sobral, J., Gomez-Fraguela, J.A. ve Villar-Torres, P. (2008). Spanish adaptation of the adolescents perceived collective family efficacy scale. *Psicothema*, 20(1), 148-154.
- Perrone-McGovern, K. M., Boo, J. N., & Vannatter, A. (2012). Marital and life satisfaction among gifted adults. *Roeper Review*, 34(1), 46-52.
- Pruett, K. ve Pruett, M.K. (2009) *Partnership parenting*. Philadelphia: Da Capo Press.
- Raver, C. C., & Leadbeater, B. J. (1999). Mothering under pressure: Environmental, child, and dyadic correlates of maternal self-efficacy among low-income women. *Journal of Family Psychology*, 13(4), 523 - 534.
- Rogers, S. J. & White, L. K. (1998). Satisfaction with parenting: The role of marital happiness, family structure, and parents' gender. *Journal of Marriage and the Family*, 60(2), 293-308.
- Rosen-Grandon, J.R. (1999). *The relationship between marital characteristics marital interaction process and marital satisfaction* (Doctoral Dissertation). University of North Carolina, Chapel Hill.

- Salonen, A.H., Kaunonen M., Astedt-Kurki ,P., Jarpenpaa A-L., Hannu I. & Tarkka M-T. (2009). Parenting self-efficacy after childbirth, *Journal of Advanced Nursing*, 65(11), 2324-2336.
- Sanders, M.R. ve Woolley, M.L. (2005). The relationship between maternal self-efficacy and parenting practices: İmplications for parent training. *Child: Care, Health & Development*, 31 (1), 65-73.
- Sayar, K. (2006). *Ruh hali*. İstanbul: Timaş.
- Schunk, D. H., & Meece, J. L. (2005). Self-efficacy development in adolescences. T. Urdan & F. Pajares (Ed.), *Self-efficacy beliefs of adolescents içinde* (71–96). Erişim adresi: <https://www.uky.edu/~eushe2/Pajares/03SchunkMeeceAdoEd5.pdf>.
- Schudlich, T. D. R., Shamir, H. & Cumming, E. M. (2004). Marital conflict, children's representations of family relationships and children's dispositions towards peer conflict strategies. *Social Development*, 13(2), 171- 193.
- Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Gazi.
- Shumow, L. & Lomax, R. (2002). Parental efficacy: Predictor of parenting behavior and adolescent outcomes. *Parenting: Science and Practice*, 2(2), 127 - 150.
- Sofronoff, K. & Farbotko, M. (2002). The effectiveness of parent management training to increase self-efficacy in parents of children with asperger syndrome. *Autism*, 6(3), 271-286
- Sokolski, D.M. & Hendrick,S.S. (1999). Marital Satisfaction. *American Journal of Family Therapy*. 26, 39-49.
- Soylu, Y. ve Kabasakal, Z. (2016). Evli kadınların yaşam doyumunun evlilik doyumu ve çalışma durumu ile ilişkilerinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 215-221.
- Spanier, G. B. ve Lewis, R. A. (1980). Marital quality: A review of the seventies. *Journal of Marriage and the Family*, 42(4), 825-839.
- Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E. ve Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42-59.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 35-63.

- Tarhan, N. (2006). *Evlilik psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı (1985). Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.
- Teti, D. ve Gelfand, D. (1991). Behavioral competence among mothers of infant in the first year: The mediational role of maternal self- efficacy. *Child Develeopment*, 62(5), 918-929.
- Tezer, E. (1986). Evli eşler arasındaki çatışma davranışları: Algılama ve doyum (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tezer, E. (1992). Evlilik Doyumu ve İş Doyumu: Bir Ön Çalışma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1(3), 24-26.
- Tezer, E. (1996). Evlilik İlişkisinden Sağlanan Doyum: Evlilik Yaşamı Ölçeği. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 1-7.
- Thomas, j. , Feeley, N. ve Grier P. (2009). The Perceived Parenting Self- Efficacy of First-Time Fathers Caring for Very-Low-Birth-Weight Infants. *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing*. 32(4), 180- 199.
- Tucker, S., Gross, D., Fogg, L., Delaney, K. and Lapporte, R. (1998). The long- term efficacy of a behavioral parent training intervention for families with 2-years-olds. *Research in Nursing and Health*, 21, 199-210.
- Tschannen-Moran, M., Woolfolk hoy, A. & Hoy, W. K. (1998). Teacher efficacy: Its meaning and measure. *Review of Educational Research*, 68(2), 202-248.
- Tuzcu, A. (2017). *Evli bireylerde kişilik özelliklerinin evlilik uyumu ve evlilik doyumuna üzerine etkisi* (Yüksek lisans tezi). Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, 2017.
- Türkdoğan, T. (2010). *Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin öznel iyi oluş düzeyini yordamadaki rolü* (Doktora tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Uluğtekin, S. (1984). Anababa Davranışlarıyla Çocuğun Saldırganlık ve Bağımlılık Eğilimi Arasındaki İlişkinin Araştırılması. *Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*. 2(1-3),21-69.
- Unger, D. G. & Waudersman, L. P. (1985). Social support and adolescent mothers: Action research contributions to theory and application. *Journal of Social Issues*, 41(1), 29 - 45.

- Weissman, S.H. & Cohen, R.S. (1985). The parenting alliance and adolescence. *Adolescent Psychiatry*, 12, 24-45.
- Wells-Parker, E., Miller, D. I., & Topping, J. S. (1990). Development of control-of outcome scales and self-efficacy scales for women in four life roles. *Journal of Personality Assessment*, 54(3/4), 564 - 575.
- Wood, R. & Bandura, A. (1989). Social cognitive theory of organizational management. *Academy of Management Review*, 14(3), 361-384.
- Yardımcı, F. ve Başbakkal, Z. (2011). İlköğretim öğrencilerinin öz-yeterlik düzeylerinin ve etkileyen değişkenlerin incelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 27 (2), 19-33.
- Yavuzer, H. (2004). *Ana-baba okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeşilyaprak, B. (1988). *Lise öğrencilerinin içsel ya da dışsal denetimli oluşlarını etkileyen etmenler* (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldız, M. A. ve Baytemir, K. (2016). Evli bireylerde evlilik doyumu ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılığı. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 67-80.
- Yılmaz, A. (2000). *Eşler arasındaki uyum ve çocuğun algıladığı anne baba tutumu ile çocukların, ergenlerin ve gençlerin akademik başarıları ve benlik algıları arasındaki ilişkiler* (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, E. ve Uyanık- Balat, G. (2014). Okul öncesi dönemdeki çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumları ile ebeveyn öz yeterlilik algılarının incelenmesi. *NWSA-Education Sciences*, 9(4), 394-402.
- Yiğitbaş, Ç. ve Yetkin, A. (2003). Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin öz-etkililik-yeterlik düzeyinin değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 7(1) 6-13.
- Yörükoğlu, A. (2010). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür yayınları.

EKLER

Ek-1. Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği Kullanım İzni

03/09/2018

Gmail - Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği Kullanım İzni

Müge Duman <mugeduman92@gmail.com>

Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği Kullanım İzni

3 ileti

Müge Duman <mugeduman92@gmail.com> 27 Mart 2017 17:08 Alıcı: sezaidemir@hotmail.com

Merhaba Sezai Hocam,

Ben Müge Duman, İstanbul ili Ümraniye ilçesinde bir ilkokulda Okul Psikolojik Danışmanı olarak çalışmaktayım. Aynı zamanda Marmara Üniversitesi PDR Yüksek Lisans öğrencisiyim. Yüksek lisans tezimde Türkçe'ye uyarladığınız Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği'ni kullanmak istiyorum. İlginiz için teşekkür ederim.

İyi Çalışmalar.

demir sezai <sezaidemir@hotmail.com>

9 Nisan 2017 00:15

Alıcı: Müge Duman <mugeduman92@gmail.com>

Müge hocam Salı'ya kadar göndermiş olurum

Dr. Sezai DEM??R (PhD) (Assist. Prof.)

Mustafa Kemal University, Faculty of Education,

Department of Education Sciences

0326 2456000 - 5352

Hatay /Türkiye

demir sezai <sezaidemir@hotmail.com>

12 Mayıs 2017 11:18

Alıcı: Müge Duman <mugeduman92@gmail.com>

Dr. Sezai DEM??R (PhD) (Assist. Prof.)

Mustafa Kemal University, Faculty of Education,

Department of Education Sciences

0326 2456000 - 5352

Hatay /Türkiye

İyi çalışmalar.

2 eklent

EYÖ.docx
16K

eYÖ.pdf
548K

Ek-2. Evlilik Yaşam Ölçeği Kullanım İzni

03/09/2018

Gmail - Ölçek Kullanım İzni

Müge Duman <mugeduman92@gmail.com>

Ölçek Kullanım İzni

2 ileti

Müge Duman <mugeduman92@gmail.com>
Alıcı: esin@metu.edu.tr

31 Ekim 2017 07:18

Merhaba Hocam,

Marmara Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü Yüksek Lisans öğrencisiyim. Geliştirmiş olduğunuz "Evlilik Yaşam Ölçeği " ni izniniz olursa tezimde kullanmak isterim. Ölçeğinizi ve ölçekle ilgili faydalanabileceğim akademik çalışmalarınızı benimle paylaşabilirseniz sevinirim.

İyi Çalışmalar.

Esin Tezer <esin@metu.edu.tr>
Alıcı: Müge Duman <mugeduman92@gmail.com>

31 Ekim 2017 17:34

Ölçek ve ilgili bilgileri ekte gönderiyorum. Başarılar dilerim.

From: Müge Duman [mailto:mugeduman92@gmail.com]
Sent: Tuesday, October 31, 2017 7:18 AM
To: esin@metu.edu.tr
Subject: Ölçek Kullanım İzni

Merhaba Hocam,

Marmara Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü Yüksek Lisans öğrencisiyim. Geliştirmiş olduğunuz "Evlilik Yaşam Ölçeği " ni izniniz olursa tezimde kullanmak isterim. Ölçeğinizi ve ölçekle ilgili faydalanabileceğim akademik çalışmalarınızı benimle paylaşabilirseniz sevinirim.

İyi Çalışmalar.

2 eklenti

EVLİLİK YAŞAMI ÖLÇEĞİ.doc
36K

Evlilik Yaşamı Ölçeği Makale.pdf
1572K

Ek-3. Algılanan Anne-Baba Davranışı Envanteri Kullanım İzni

03/09/2018

Gmail - Ölçek Kullanım İzni

Müge Duman <mugeduman92@gmail.com>

Ölçek Kullanım İzni

3 ileti

Müge Duman <mugeduman92@gmail.com>

20 Ekim 2017 10:53

Alıcı: binnur.yesilyaprak@gmail.com, byesilyaprak@ankara.edu.tr

Merhaba Hocam,

Marmara Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü Yüksek Lisans öğrencisiyim. Geliştirmiş olduğunuz "Algılanan Anne-Baba Davranışları Envanteri " ni izniniz olursa tezimde kullanmak isterim. Ölçeğinizi ve ölçekle ilgili faydalanabileceğim akademik çalışmalarınızı benimle paylaşabilirseniz sevinirim.

İyi Çalışmalar.

Binnur Yesilyaprak <binnur.yesilyaprak@gmail.com>

20 Ekim 2017 17:47

Alıcı: Müge Duman <mugeduman92@gmail.com>

Sevgili Müge, bu ölçek eski bir çalışma, ben doktora tezimde kullanmıştım (1988). Daha sonra revize edip kullananlar oldu ancak şu an sana gönderebileceğim bir çalışma yok. Doktora tezime ulaşip kullanabilirsin.

sevgiler,
B.Y.

20 Ekim 2017 10:53 tarihinde Müge Duman <mugeduman92@gmail.com> yazdı:

Merhaba Hocam,

Marmara Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü Yüksek Lisans öğrencisiyim. Geliştirmiş olduğunuz "Algılanan Anne-Baba Davranışları Envanteri " ni izniniz olursa tezimde kullanmak isterim. Ölçeğinizi ve ölçekle ilgili faydalanabileceğim akademik çalışmalarınızı benimle paylaşabilirseniz sevinirim.

İyi Çalışmalar.

--

Prof.Dr.Binnur Yeşilyaprak
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
PDR Anabilim Dalı Bşk.

Müge Duman <mugeduman92@gmail.com>

24 Ekim 2017 15:50

Alıcı: Binnur Yesilyaprak <binnur.yesilyaprak@gmail.com>

Merhaba Hocam,

Çok teşekkür ederim.

İyi Çalışmalar.

20 Ekim 2017 17:47 tarihinde Binnur Yesilyaprak <binnur.yesilyaprak@gmail.com> yazdı:

[Alıntılanan metin gizlendi]

Ek-4. Kişisel Bilgi Formu

Sevgili Anne ve Babalar,

Araştırma soruları 4 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerde kişisel bilgileriniz, kendi çocukluk yaşantınız, evliliğiniz ve çocuğunuzu yetiştirme konusundaki tecrübenize dair sorular bulunmaktadır. Bu sorularla toplanan bilgiler, yalnızca araştırma amaçları doğrultusunda kullanılacaktır.

Adınızı-soyadınızı yazmanıza gerek yoktur . Bilgi formunda yer alan maddeleri içtenlikle yanıtlamanız, araştırmanın doğru sonuçlara ulaşılabilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu konuda göstereceğiniz hassasiyet ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Müge DUMAN KULA

Cinsiyetiniz: () 1. Kadın () 2. Erkek

Yaşınız:

Öğrenim Durumunuz

Okur- Yazar değil ()	5. Lise mezunu.....()
Okur-Yazar..... ()	6. Üniversite mezunu.....()
İlkokul mezunu..... ()	7. Yüksek lisans..... ()
Ortaokul mezunu ()	8. Doktora.....()

Eşinizin Öğrenim Durumu

Okur- Yazar değil ()	5. Lise mezunu.....()
Okur-Yazar..... ()	6. Üniversite mezunu.....()
İlkokul mezunu..... ()	7. Yüksek lisans.....()
Ortaokul mezunu ()	8. Doktora.....()

Çalışıyor musunuz? () 1. Evet () 2. Hayır

Kaç yıldır çalışıyorsunuz?

- ☐ 1. 1-5 yıl ☐ 2. 6-10 yıl ☐ 3. 11-15 yıl ☐ 4. 15 yıldan fazla

Sahip olduğunuz çocuk sayısı nedir? Lütfen yazınız.

Ailenizde kaçınıcı çocuksunuz? Lütfen yazınız

Aile tipiniz nedir?

- ☐ 1. Çekirdek aile(Anne, baba ve çocuklar)
☐ 2. Geniş aile (Babanne, dede, anneanne, kayınvalide, anne, baba ve çocuklar)

Evlenme şekliniz nedir?

- ☐ 1. Görücü usulü
☐ 2. Flört ederek

Kaç yıllık evlisiniz?

- ☐ 1. (1-3 yıl) ☐ 2. (4-6 yıl) ☐ 3. (7-9 yıl) ☐ 4. (9 yıl ve üzeri)

Ek-5. Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği (Örnek Maddeler)

Vereceğiniz cevaplar " <u>Oldukça Yetersizim(1)</u> ve <u>Oldukça Yeterliyim(7)</u> " arasında derecelendirilmiştir. Size uygun gelen 1-7 arasındaki herhangi bir sütunu işaretleyiniz. Oğlunuz ya da kızınızla ilişkilerinizde aşağıdaki davranışları ne kadar yeterli düzeyde sergileyebiliyorsunuz?		1	2	3	4	5	6	7
		Oldukça Yetersizim		Yetersizim		Yeterliyim		Oldukça Yeterliyim
1	Başkalarıyla yaşadığı sorunlarla başa çıkmasında oğlunuza/kızınıza yardım edebilme							
2	Çocuğunuzun beklenti ya da talepleri karşılama yetersiz kaldığını hissettiğinizde ona kendi ayakları üzerinde durabilmesi için destek olabilme							
3	İstemese bile oğlunuz/kızınıza yardım önerisinde bulunabilme							
4	Kişisel, ailevi ya da işle ilgili sorunlarınıza rağmen oğlunuz/kızınızla ilgilenebilme							
5	Oğlunuz/kızınız kurallara ya da verdiği sözlere uymadığında bu durumu tavizsiz idare edebilme							

Ek-6. Evlilik Yaşam Ölçeği (Örnek Maddeler)

Aşağıda evlilik yaşamına ilişkin 10 cümle bulunmaktadır. Bu cümlelerden her birinin altında da "kesinlikle katılmıyorum", "katılmıyorum", "kararsızım", "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" seçenekleri yer almaktadır. Her cümleyi dikkatle okuyunuz ve sizin evlilik yaşamınıza uyan seçeneği çarpı (X) koyarak işaretleyiniz.

1. Evlilikten beklediklerimin çoğu gerçekleşti.
() Kesinlikle katılmıyorum () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum () Kesinlikle katılıyorum
2. Evliliğimizde giderek eksilen heyecan beni rahatsız ediyor.
() Kesinlikle katılmıyorum () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum () Kesinlikle katılıyorum
3. Huzurlu bir ev yaşamım var.
() Kesinlikle katılmıyorum () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum () Kesinlikle katılıyorum
4. Bizim ilişkimiz ideal bir karı-koca ilişkisidir.
() Kesinlikle katılmıyorum () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum () Kesinlikle katılıyorum
5. Evliliğimiz her geçen gün daha iyiye doğru gitti.
() Kesinlikle katılmıyorum () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum () Kesinlikle katılıyorum

Ek-7. Algılanan Anne-Baba Davranışları Envanteri (Örnek Maddeler)

Aşağıdaki cümleleri dikkatlice okuyunuz ve (5- 12 yaş arası) çocukluk yıllarınızı düşünerek, annenizin ve babanızın size karşı davranışlarını en iyi yansıtan seçeneği, ilgili boşluğa (X) işareti koyarak belirtiniz. Soruların tümünü atlamadan cevaplandırmanızı rica ederim.

5. Annem arkama (kaba etlerime) vurarak beni döverdi. () Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün	11. Sevmediği bir şey yaptığımda annem bana soğuk davranırdı. () Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman
16. Annem derslerimle ilgili olarak anlamadığım bir şey olduğunda bana yardım ederdi. () Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün	21. Annem beni cezalandırdığında bunun nedenini de açıklardı. () Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman
25. Babam bana öğrenmek istediğim şeyleri öğretirdi. () Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün	30. Babam arkadaşlarımla birlikte olmama izin vermeyerek beni cezalandırırdı. () Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün